

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE EĞİTİCİ
ÇİZGİ ROMAN KULLANIMININ
ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL
OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNE ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Esra Nur CELEP

Eskişehir 2025

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE EĞİTİCİ ÇİZGİ ROMAN KULLANIMININ
ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL OKURYAZARLIK
DÜZEYLERİNE ETKİSİ**

Esra Nur CELEP

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı

Danışman: Doç. Dr. Hatice TÜRE

Anadolu

Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Haziran 2025

Eskişehir

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Esra Nur CELEP 'in “Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitici Çizgi Roman Kullanımının Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Okuryazarlık Düzeylerine Etkisi” başlıklı tezi 26/06/2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek “Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca, Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim dalında Sosyal Bilgiler Eğitimi Programında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Ünvanı Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Danışman) :	Doç. Dr. Hatice TÜRE	
Üye :	Prof. Dr. Tuba ÇENGELCİ KÖSE	
Üye :	Prof. Dr. Tuğba SELANİK AY	

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE EĞİTİCİ ÇİZGİ ROMAN KULLANIMININ ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNE ETKİSİ

Esra Nur CELEP

Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Haziran 2025

Danışman: Doç. Dr. Hatice TÜRE

Teknolojide yaşanan hızlı gelişim ve dönüşümler, dijital çağa uyum sağlayabilecek bireylerin yetiştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bireylerin dijital okuryazarlık becerilerini geliştirerek dijital çağa uyumlu vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi romanlar, soyut kavramların somutlaştırılması, öğrenme öğretme sürecinin etkili ve eğlenceli olması bakımından işlevsel bir materyal olarak kullanılmaktadır. Bu araştırmanın amacı; Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerine etkisini ortaya koymaktır. Araştırmada açıklayıcı sıralı karma yöntem benimsenmiştir. Araştırmanın katılımcıları 2023-2024 öğretim yılında Eskişehir il merkezindeki bir devlet ortaokulunun 5/J ve 5/G şubelerinde öğrenim gören öğrencilerden oluşmuştur. Nicel boyutunda yarı deneysel desen kullanılan araştırmada 12 hafta süresince uygulama gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nicel verileri Dijital Okuryazarlık Ölçeği ile nitel verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Nicel veriler SPSS 24.0 paket program kullanılarak 2X2 ANOVA ve t-testi ile analiz edilmiştir. Nitel veriler tümevarımsal analiz ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının deney grubu öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı fark yarattığı; öğrencilerin derse ilgisini artırdığı, öğrencilere bilişsel, duyuşsal ve sosyal bağlamda olumlu katkılar sağladığı ortaya çıkmıştır. Araştırma sonunda, bulgulara dayalı olarak öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Eğitici çizgi roman, Dijital okuryazarlık, Sosyal bilgiler, Ortaokul öğrencileri, Karma yöntem.

ABSTRACT

THE EFFECT OF USING EDUCATIONAL COMICS IN SOCIAL SCIENCES COURSE ON DIGITAL LITERACY LEVELS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Esra Nur CELEP

Department of Turkish and Social Sciences

Programme in Social Studies Education

Graduate School of Anadolu University, June 2025

Supervisor: Doç. Dr. Hatice TÜRE

The rapid developments and transformations in technology make it necessary to raise individuals who can adapt to the digital age. In the Social Studies course, which aims to raise citizens compatible with the digital age by improving individuals' digital literacy skills, educational comics are used as functional materials in terms of concretizing abstract concepts and making the teaching-learning process effective and enjoyable. The aim of this research is to reveal the effect of using educational comics in the Social Studies course on middle school students' digital literacy levels. An explanatory sequential mixed method was adopted in the research. The participants of the study consisted of students studying in the 5/J and 5/G classes of a public middle school in the city center of Eskişehir in the 2023–2024 academic year. A quasi-experimental design was used in the quantitative dimension of the research, and the implementation was carried out over 12 weeks. Quantitative data of the research were collected using the Digital Literacy Scale, and qualitative data were collected through a semi-structured interview form. Quantitative data were analyzed using the SPSS 24.0 package program with 2X2 ANOVA and t-test. Qualitative data were analyzed using inductive analysis. As a result of the research, it was revealed that the use of educational comics in the Social Studies course created a statistically significant difference in the digital literacy levels of the students in the experimental group; increased students' interest in the course, and provided positive contributions to students in cognitive, affective, and social contexts. Based on the findings, recommendations were presented at the end of the study.

Keywords: Educational comic book, Digital literacy, Social studies, Middle school students, Mixed method.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “Bilimsel İntihal Tespit Programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....

İmza

Esra Nur CELEP

STATEMENT OF COMPLIANCE WITH ETHICAL PRINCIPLES AND RULES

I hereby truthfully declare that this thesis/dissertation is an original work prepared by me; that I have behaved in accordance with the scientific ethical principles and rules throughout the stages of preparation, data collection, analysis and presentation of my work; that I have cited the sources of all the data and information that could be obtained within the scope of this study, and included these sources in the references section; and that this study has been scanned for plagiarism with “Scientific Plagiarism Detection Program” used by Anadolu University, and that “it does not have any plagiarism” whatsoever. I also declare that, if a case contrary to my declaration is detected in my work at any time, I hereby express my consent to all the ethical and legal consequences that are involved.

.....

Signature

Esra Nur CELEP

ÖN SÖZ

Dijital teknolojilerin yaşamın her alanında etkisini artırdığı günümüzde, bireylerin yalnızca bilgiye erişme becerileri değil; aynı zamanda çevrimiçi ortamlardaki bilgileri sorgulama, teknolojiyi etik ve sorumlu şekilde kullanma, dijital ortamlarda güvende kalma ve eleştirel bakış açısı geliştirme yeterlilikleri de büyük önem taşımaktadır. Bu noktada, dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmeye yönelik hazırlanmış dikkat çekici ve anlamlı öğrenme deneyimleri sunan materyaller etkili olabilmektedir. Hem görsel hem de yazılı öğeleri bir arada sunan eğitici çizgi romanlar, öğrencilerin ilgisini çekerek öğrenme sürecini desteklemektedir. Bu çalışmada da Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerine etkisini incelemek amaçlanmıştır.

Elbette bu amaca ulaşma süreci kolay değildi. Tez çalışmam süresince bilgi ve tecrübeleriyle yol gösteren, karşılaştığım sorunlarda çözüm odaklı yaklaşımıyla bana her zaman destek olan değerli danışmanım Doç. Dr. Hatice TÜRE'ye saygılarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum. Zamana karşı koşuşturduğum dönemlerde gösterdiği anlayış, telaşlandığımda uzattığı yardım eli bu çalışmanın tamamlanmasında benim için büyük bir motivasyon kaynağı olmuştur. Kendisine, akademik bilgi birikimini ve tecrübelerini paylaşmaktaki cömertliği için ayrıca minnettarım.

Lisans eğitimim boyunca içimdeki ürkek ışığı görüp, yüreklendirerek akademik süreçlere adım atmama vesile olan, tanıştığımız günden bu yana ihtiyaç duyduğum her an bilge bir düşünce ve samimi bir ruhla yanımda yer alan ve en çok da yapmış olduğu çalışmalarla ilham veren pek kıymetli hocam Doç. Dr. Genç Osman İLHAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Yaşadığımız benzer süreçler ve kaybolmayan neşemizin bizi bir araya getirdiği, sonsuz kaygıların bile kahkahalarla sarmalandığı, hem lisans hem de yüksek lisans serüvenimde güler yüzü, iyi niyeti ve akademik yönüyle beni yalnız hissettirmeyen dostum, derttaşım Sıla ŞEKER'e ayrıca teşekkür ediyorum. Bu süreçte her koşulda yanımda olan, sevgisi ve desteğiyle bana güç veren değerli aileme ve her anımı paylaşarak yolculuğumu kolaylaştıran kıymetli arkadaşlarıma içtenlikle teşekkür ederim. Varlığıyla ve yokluğuyla bana dik durmayı öğreten herkese müteşekkirim.

Esra Nur CELEP

26/06/2025

ETİK KURUL BELGESİ BEYANNAMESİ

Evrak Kayıt Tarihi: 14.12.2023

Protokol No: 665438

Tarih: 28.12.2023

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	BAP Projesi-Yüksek Lisans Tez Çalışması
KONU:	Eğitim Bilimleri
BAŞLIK:	Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitici Çizgi Roman Kullanımının Öğrencilerin Dijital Okuryazarlık Düzeylerine Etkisi
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Doç. Dr. Hatice TÜRE
TEZ YAZARI:	Esra Nur CELEP
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu

ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI

Bu tezi hazırlarken üretken yapay zekâ programlarından destek aldığımı beyan ederim. Çizgi roman senaryoların geliştirilmesi aşamasında ChatGPT ve çeviri noktasında ise DeepL desteği aldım. Üretken yapay zekâ programlarından aldığım bilgilerin doğruluğunu kontrol ettiğimi bildiririm.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....

İmza

Esra Nur CELEP

26/06/2025

DECLARATION OF GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE USAGE

I declare that I received support from generative artificial intelligence programs while preparing this thesis. I used ChatGPT during the development of comic book scripts and DeepL for translation purposes. I confirm that I have verified the accuracy of the information obtained from generative artificial intelligence programs.

I hereby state that, should any situation contrary to this declaration regarding my work be identified at any time, I accept all moral and legal consequences that may arise.

.....

Signature

Esra Nur CELEP

İÇİNDEKİLER

BAŞLIK SAYFASI.....	ii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
STATEMENT OF COMPLIANCE WITH ETHICAL PRINCIPLES AND RULES	vii
ÖN SÖZ	viii
ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI	x
DECLARATION OF GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE USAGE .	xi
İÇİNDEKİLER.....	xii
TABLolar VE GRAFİKLER DİZİNİ	xv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xvi
GÖRSELLER DİZİNİ.....	xvii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xviii
1 GİRİŞ	1
1.1 Sorun	1
1.1.1 Sosyal Bilgiler dersinde dijital okuryazarlık	4
1.1.2 Sosyal Bilgiler dersinde dijital okuryazarlık geliştirmede eğitici çizgi roman kullanımı	6
1.2 Amaç.....	7
1.3 Önem	8
1.4 Varsayımlar	10
1.5 Sınırlılıklar.....	10
1.6 Tanımlar.....	11
2 ALAN YAZIN	12
2.1 Sosyal Bilgiler Dersinin Tanımı, Kapsamı ve Önemi	12

2.2 Sosyal Bilgilerin Toplumu Dönüştürücü Gücü: Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Gelişim Süreci.....	14
2.2.1 Dünya’da Sosyal Bilgiler dersinin tarihsel gelişimi.....	14
2.2.2 Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersinin tarihsel gelişimi	16
2.3 Sosyal Bilgiler Dersinde Beceri Gelişiminin Önemi.....	18
2.3.1 Sosyal Bilgiler dersinde dijital okuryazarlık becerisini geliştirme	21
2.4 Sosyal Bilgilerde Dijital Okuryazarlık Becerisini Geliştirmede Eğitici Çizgi Romandan Yararlanma.....	24
2.4.1 Çizgi romanın tanımı ve ortaya çıkışı.....	27
2.4.2 Sosyal Bilgiler dersinde eğitici bir materyal olarak çizgi romanlar	31
2.6 İlgili Araştırmalar	33
2.6.1 Türkiye’de yapılan araştırmalar.....	33
2.6.2 Yurt dışında yapılan araştırmalar	38
3 YÖNTEM	46
3.1 Araştırma Modeli	46
3.2 Çalışma Grubu	47
3.2.1 Grupların belirlenmesine yönelik dijital okuryazarlık ölçeği ön test puanlarına ilişkin istatistikler	48
3.3 Ortam	53
3.4 Veri Toplama Araçları	54
3.4.1 10-12 yaş grubu öğrencileri için dijital okuryazarlık ölçeği.....	54
3.4.2 Yarı yapılandırılmış görüşme.....	55
3.5 Uygulama Süreci	56
3.6 Verilerin Analizi	61
3.6.1 Nicel verilerin analizi	62
3.6.2 Nitel verilerin analizi.....	63
3.7 Geçerlik, Güvenirlik ve İnandırıcılık	64
4 BULGULAR.....	67
4.1 Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitici Çizgi Roman Kullanımının Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Okuryazarlık Düzeylerine Etkisine İlişkin Bulgular	67
4.1.1 Deney ve kontrol gruplarının dijital okuryazarlık ölçeği ön test ve son test puanlarına ilişkin bulgular	67
4.1.2 Eğitici çizgi romanların kullanımının ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerine etkisine ilişkin öğrencilerin görüşlerine yönelik bulgular	71

4.1.2.1 Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının ders sürecine etkilerine ilişkin görüşler.....	71
4.1.2.2 Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının öğrencilere yararları ve geliştirici yönleri	81
4.1.2.3 Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi romanlardan yararlanılabilecek konulara yönelik öneriler	87
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	91
5.1. Sonuç	91
5.2. Tartışma	93
5.3. Öneriler	99
KAYNAKÇA.....	101
EKLER	
ÖZ GEÇMİŞ	

TABLÖLAR VE GRAFİKLER DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2. 1 2018 ve 2024 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Öğrenme Alanları..	17
Tablo 3. 1 Bağımsız Örneklemeler için t-Testi Sonuçları	48
Tablo 3. 2 Varyansların Homojenliği (Levene's Test) Sonuçları.....	49
Tablo 3. 3 Deney ve Kontrol Grubu Ön Test Puanlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	49
Tablo 3. 4 Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	50
Tablo 3. 5 Görüşmeye Katılan Öğrencilerin Özellikleri ve Görüşme Bilgileri	52
Tablo 3. 6 Ders Planlarında Yer Alan Öğrenme Alanları, Kazanımlar ve Etkinlikler ..	57
Tablo 3. 7 Veri Setinin İşlenme Durumuna İlişkin Bilgiler.....	62
Tablo 4. 1 Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test ve Son Test Puanlarının Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	68
Tablo 4. 2 Deney ve Kontrol Gruplarının Dijital Okuryazarlık Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	69
Tablo 4. 3 Öğrencilerin Ön Test ve Son Test Dijital Okuryazarlık Puanlarına İlişkin Tekrarlı Ölçümler için ANOVA Sonuçları.....	70
Tablo 4. 4 Deney Grubu Bağımlı Örneklem T-Testi (Ön Test – Son Test) Sonuçları ..	71
Grafik 4. 1 Deney ve Kontrol Gruplarının Dijital Okuryazarlık Ortalama Puanları Arasındaki Değişim	71
Tablo 4. 5 Kontrol Grubu Bağımlı Örneklem T-Testi (Ön Test – Son Test) Sonuçları...	72
Tablo 4. 6 Sosyal Bilgiler Dersinde Çizgi Roman Kullanımının Ders Sürecine Etkilerine İlişkin Görüşler	73
Tablo 4. 7 Sosyal Bilgiler Dersinde Çizgi Roman Kullanımının Öğrencilere Yararları ve Geliştirici Yönleri	83
Tablo 4. 8 Sosyal Bilgiler Dersinde Çizgi Romanlardan Yararlanılabilecek Konulara Yönelik Öneriler	89

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 3.1 Açıklayıcı Sıralı Desen Çalışmalarında İzlenilen Aşamalar.....	50
Şekil 3.2 Sınıf Oturma Düzeni.....	56
Şekil 3.3 Nitel Araştırmalarda Veri Analizi.....	67

GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Görsel 3.1 Çizgi Romanların Akıllı Tahtaya Yansıtılması	61
Görsel 3.2 Basılı Halde Sunulan Çizgi Romanların Okunması	61
Görsel 3.3 Basılı Haldeki Çizgi Romanların Seçili Öğrencilerce Seslendirilmesi.....	62
Görsel 3.4 Dersin Sosyal Bilgiler Öğretmeni Tarafından Anlatımı.....	63
Görsel 3.5 Konu Sonunda Soru Çözüm Etkinliklerinin Gerçekleştirilmesi.....	63

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ANOVA	: Analysis of Variance (Varyans Analizi)
EBA	: Eğitim Bilişim Ağı
FATİH	: Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: National Council Fort the Social Studies (Sosyal Bilimler Ulusal Konseyi)
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)

1 GİRİŞ

Bu çalışmanın giriş bölümünde, araştırmanın temelini oluşturan problem durumu ele alınmış; dijital okuryazarlık kavramı Sosyal Bilgiler dersi açısından incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde, Sosyal Bilgiler dersinde dijital okuryazarlık becerisinin geliştirilmesinde eğitici çizgi romanların rolünden bahsedilmiştir. Bölümün devamında araştırmanın amacı ve önemi açıklanmış olup çalışmanın çerçevesini belirleyen varsayımlar ile sınırlılıklara yer verilmiştir. Son olarak, çalışmada kullanılan temel kavramların tanımları sunulmuştur.

1.1 Sorun

Dijital bilgi çağı olarak kabul edilen 21. yüzyıl, bir zamanların hayal gücünün ötesinde olan yenilikçi teknolojilerin icadına tanıklık etmiştir (Bozkurt, 2020). Bilişim ve iletişim teknolojilerinin her geçen gün ilerlemesiyle beraber bireylerin gereksinim duydukları bilgilere ve çeşitli içeriklere İnternet aracılığıyla kolaylıkla ulaşmaları, bu teknolojilerin yaşamın önemli bir parçası haline gelmesini beraberinde getirmiştir. Gelişen teknoloji ve artan İnternet kullanımı, bireylerin dünyanın herhangi bir bölgesinde yaşayan kimselerle anlık iletişim kurmalarını sağlarken aynı zamanda eğitim, sağlık, iletişim, medya, finans ve kamu hizmetleri başta olmak üzere çeşitli alanları da etkisi altına almıştır (Kaya, 2020). Bu durum, çeşitli yararlar sağlasa da beraberinde getirdiği çeşitli güvenlik sorunları ve birtakım tehditler açısından tedirginliğe sebep olmaktadır. Bu tedirginlik karşısında toplumunda teknolojiyle uyumlu, yaşam boyu öğrenmeyi benimseyen, edindiği bilgileri sorgulayıp analiz edebilen ve araştırma süreçleri sonucunda değerlendirmeler yapabilen bireyler yetiştirme gereksinimi ortaya çıkmıştır (Günüç vd., 2013).

Teknolojik gelişmeler yaşamın her anında etkili olmasının yanında eğitim-öğretim sürecinin yapı ve işleyişini de şekillendirmektedir. (Özoğlu, 2019). Toplumun diğer kesimlerinde hissedilen dijitalleşme süreci eğitim noktasında da kendisini göstermiş, getirdiği kolaylıklar ile aktif öğrenme ortamları oluşturmada önemli roller üstlenmiştir. Ayrıca teknoloji sayesinde bilgiye ve bilginin kaynağına erişim kolaylaşmış, öğrenciler okul dışı öğrenme süreçlerinde eğitimlerini sürdürmek adına teknolojiden daha fazla yararlanma yoluna gitmiştir (Kara, 2021). Eğitimde kullanılan kaynaklar ders kitaplarıyla sınırlı kalmayarak dijitalleşmiş, sınıf içi etkinliklerde öğretmenler tarafından oluşturulan sunularda ve çeşitli değerlendirme etkinliklerinde teknolojiden etkili biçimde yararlanılmaya başlanmıştır.

Hızla değişen ve dijitalleşen dñnyada hayatta kalabilmenin yolu, değişim ve dñnüşüm sürecini anlayarak bu sürece bireyler, toplumlar ve uluslar olarak uyum sağlamaktır (Bozkurt vd., 2021). 21. yñzyıl bireyinin, yaşamın farklı alanlarında etkin ve başarılı olabilmesi için yaratıcı ve eleştirel dñřünme becerilerine sahip, iş birliği ve problem çñzme süreçlerinde aktif rol üstlenen, güçlü iletişim yetkinlikleri sergileyen, bilgiye erişim yollarını bilen ve bu süreçte teknolojiyi etkili biçimde kullanabilen, yeniliklere açık, esnek ve değişime uyum sağlayabilen, sorumluluk bilinci yüksek, öz-yönetimli, inisiyatif alabilen, sosyokültürel yeterlilikleri gelişmiş, üretken ve liderlik özellikleri taşıyan bir birey olması beklenmektedir (Eryılmaz ve Uluyol, 2015). Bu becerileri tanıtmak ve önemini vurgulamak amacıyla eğitim ile teknoloji bir araya getirilmiş, eğitimde dijitalleşmenin en önemli adımlarından biri olarak FATİH (Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi) projesi hayata geçirilmiştir. Bu proje Türkiye için bilgi ve iletişim teknolojilerinin eğitim ortamlarında kullanımını amaçlayan, kapsamı en geniş ve bütçesi en yüksek proje olma özelliği taşımaktadır (Ekici ve Yılmaz, 2013). Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından öğrenci ve öğretmenlerin kullanımına ücretsiz olarak sunulan çevrim içi bir sosyal eğitim platformu olan EBA (Eğitim Bilişim Ağı), değişen ihtiyaçlara bağlı olarak güncellenen ve zenginleştirilen dijital içerikleriyle eğitim alanındaki önemli uygulamalardan biri olarak öne çıkmaktadır (Aktay ve Keskin, 2016). Bu ve benzeri projeler aracılığıyla dijital materyallere erişim kolaylaşmış ve hem öğretmenler hem de öğrenciler aktif olarak akıllı tahta kullanmaya başlamıştır. Akıllı tahtaların kullanımıyla, öğretmenin rehber rolünü üstlendiği, öğrenmeyi pekiştiren sanal müze ziyaretleri ve eğitici oyun gibi çevrimiçi etkinlikler tercih edilerek interaktif sınıf ortamı oluşturulabilirken aynı zamanda bu süreç çeşitli teknik sorunları beraberinde getiririlmiş, öğrenciler tarafından bilinçsiz ve amacı dışında kullanımlara da ortam hazırlamıştır. Bu sorunları çñzme kavuşturmanın en stratejik yollarından birisi ise bireylerin dijital vatandaşlık kapsamında gerekli bilgi, beceri ve tutumlarla donatılmasıdır (Ünal, 2017).

Dijital araçların kullanımının günlük yaşamda ve eğitim-öğretim süreçlerinde yaygınlaşmasıyla birlikte ortaya çıkan “dijital vatandaşlık” kavramı, bireylerin dijital ortamlardaki hak ve görevlerinin farkında olarak, İnterneti kullanırken anlama ve okuyabilme yetkinliğine sahip olmaları, İnternet aracılığıyla oluşturdukları bilgileri yönlendirebilme ve bilgiden gerektiği şekilde yararlanabilme becerileri şeklinde ifade edilmektedir (Aslan, 2016; Tan, 2019). Bunun yanında teknolojiyle bağlantılı insani,

kültürel ve toplumsal konuların anlaşılmasının yanı sıra, yasal ve etik ilkelere uygun davranışların sergilenmesini de kapsamaktadır (Payne, 2016). Ayrıca dijital vatandaşlık toplumsal yaşamda çeşitli boyutlarda ele alınmış geniş bir kavramdır. Ribble (2012), ilgili alanyazını inceledikten ve çeşitli araştırmalardan bulguları değerlendirdikten sonra dijital vatandaşlığın 9 bileşenini ortaya koymuştur. Bunlar dijital erişim, dijital ticaret, dijital iletişim, dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital hukuk, dijital haklar ve sorumluluklar, dijital sağlık ve zindelik ve dijital güvenlik şeklinde sıralanabilmektedir. Bu kapsamda dijital vatandaşlık, eğitimden ticarete dek çeşitli toplumsal alanlarda giderek artan bir biçimde önem kazanmakta ve uygulama sahası bulmaktadır. Dijital vatandaşlık çerçevesinde ele alınan dijital okuryazarlık ise bireylerin öğrenme teknolojisi etkinliklerinde temel bilgileri edinmesi ve uygulaması ile ilgilidir (Kocadağ, 2012).

Teknoloji ve teknoloji kullanımına ilişkin öğretme-öğrenme süreci olarak tanımlanan dijital okuryazarlık, bireylerin dijital teknolojilerden yararlanma sürecinde görsel, işitsel ve metinsel gibi çeşitli yöntemler hakkında bilgi edinmesini ve bu bilgileri belirli amaçlar doğrultusunda en uygun biçimde kullanabilmesine yönelik eleştirel bir bakış açısı geliştirmesini kapsamaktadır (Ribble, 2012; Yeşildal, 2018). Günümüzde teknolojik araçların eğitim süreçlerine dahil edilmesiyle birlikte dijital okuryazarlık, çağdaş eğitim sistemlerinde her geçen gün daha fazla önem kazanmaktadır.

Eğitim sistemleri dünyadaki değişimlerden etkilenerek güncellenmekte, öğretim programları değişen şartlara uygun bir şekilde yenilenerek bireylerin sahip olması gereken değer ve beceriler bu programlara dahil edilmektedir. Eğitim alanında dijital bir dönüşümün varlığı göz önünde bulundurulduğunda, eğitim sürecinin ilk aşamalarından itibaren dijital okuryazarlık düzeyini artıracak uygulamaların gerekliliğinden bahsedilebilmektedir. Öğrencilerin ödevlerini tamamlamak, oyun oynama, sosyal medya kullanımı, film, dizi ya da çeşitli platformlardan video izleme amacıyla vakitlerinin önemli bir kısmını dijital ortamlarda geçirdikleri varsayıldığında, aileleriyle olduğundan daha çok okulda geçirilen zamanın verimliliği dikkat edilmesi gereken önemli bir noktadır. Bu bağlamda okulda verilen eğitimlerle öğrencilere dijital okuryazarlık kazandırılmak amaçlanmakta ve onların bilginin bilinçli alıcıları ve aynı zamanda olumlu katkı sağlayıcıları olmaları sağlanmaya çalışılmaktadır. Nitekim İnternet, güvenli ve sorumlu bir şekilde kullanıldığı takdirde zenginleştirici sonuçlar doğurabilmekte, hayatı kolaylaştırabilmektedir.

1.1.1 Sosyal Bilgiler dersinde dijital okuryazarlık

Hayatla iç içe olan Sosyal Bilgiler dersi, toplumu yakından ilgilendiren teknolojik değişim ve dönüşümlerin vurgulanarak çeşitli eğitimlerin verildiği ve hem soyut bilgilerin somutlaştırılmasında hem de öğrenme öğretme sürecinde dijital materyallerin kullanıldığı bir derstir. Bu ders kapsamında öğretilen bilgiler neticesinde, öğrencilere dijital okuryazarlık kazandırmak amaçlanmakta ve gerek kullanılan materyaller gerekse tercih edilen uygulamalarla etkileşimli sınıf ortamının inşa edildiği dersler gerçekleştirilmektedir.

Sosyal Bilgiler dersi, ilkokul ve ortaokul düzeylerinde, iyi ve sorumlu vatandaşlar yetiştirme amacıyla sosyal bilimler disiplinlerinden seçilen bilgiler doğrultusunda, öğrencilere toplumsal yaşama ilişkin temel bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı hedefleyen bir çalışma alanı olarak tanımlanmaktadır (Bilgili, 2019). Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından hazırlanmış olan 2018/2023 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı incelendiğinde öğrencilerin bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretme süreçlerinde bilimsel etik ilkelere bağlı kalmaları, bilimsel düşünme becerilerini geliştirmeleri ve bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli biçimde kullanabilmeleri özel amaçlar olarak gösterilmiştir. Bunun yanı sıra programda, bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve bu gelişmelerin toplumsal yaşama etkilerini kavrayabilen bireyler yetiştirilmesi ile doğru ve güvenilir bilgi kaynaklarına ulaşma yollarını bilen ve eleştirel düşünme becerisine sahip bireyler yetiştirilmesine önem verildiği görülmektedir. Dolayısıyla, Sosyal Bilgiler dersi ile öğrencilerin dijital okuryazarlık becerisine sahip, düşünen, araştıran, üreten ve tüm bu adımlarda etik kurallara uyan bireyler olmaları istenmektedir (MEB, 2018/2023).

2018/2023 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kapsamında öğrencilere “bilimsellik” ve “çalışkanlık” değerleriyle beraber, “dijital okuryazarlık”, “eleştirel düşünme”, “kanıt kullanma”, “araştırma”, “kalıp yargı ve önyargıyı fark etme”, “medya okuryazarlığı”, “değişim ve sürekliliği algılama” ve “yenilikçi düşünme” becerilerinin kazandırılmasının hedeflendiğinden söz edilmektedir. Ayrıca program uygulanırken dikkat edilmesi gereken hususlar içerisinde, son dönemde dijital teknolojiye hızlı ilerlemelerin, vatandaşların hak ve sorumluluklarının kapsamını genişleterek yeni boyutlar kazanmasına yol açtığına değinilmiştir. Bu süreçte sanal ticaret, dijital vatandaşlık, e-Devlet uygulamaları ve sosyal medya gibi alanlarda yeni gelişmeler yaşanırken; kimlik

hırsızlığı, dijital bölünmüşlük, kişisel veri gizliliğinin ihlali, siber zorbalık ve siber dolandırıcılık gibi önemli sorunların da gündeme geldiğine dikkat çekilmiştir. Bu çerçevede, öğrencilerin dijital vatandaşlık yeterliklerinin geliştirilmesi amacıyla hem ders içi hem de ders dışı eğitim etkinliklerine sistematik olarak yer verilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Dolayısıyla dijital okuryazarlık becerilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına entegre edilmesi, bu dersin öğrenciler için 21. yüzyılın dijital bilgi toplumuna uyum sürecinde önemli bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır (Kulaca vd., 2024).

2024 yılında Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'ne geçiş yapılmış ve yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile “dijital ayak izi”, “genel ağ”, “teknoloji” ve “e-ticaret” gibi anahtar kavramlarla dijital okuryazarlık becerisinin gerekliliği vurgulanmıştır. Özellikle 5. sınıf düzeyinde “Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanı ile öğrencilere teknolojiiden bilinçli bir şekilde yararlanmanın önemi ile buluşlar ve teknolojik ürünlerin toplumsal hayata etkilerini içeren bilgi ve becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır. Programda, okuryazarlık becerileri arasında da dijital okuryazarlığa yer verilmiştir. Programın bir öncekilerden farklı olarak sunduğu “Öğrenme-Öğretme Yaşantıları” bölümünde ise öğrencilerin, teknolojik ve bilimsel gelişmelerin insan yaşamına etkileri, dijital ortamlarda gerekli olan güvenlik kuralları, teknolojinin bilinçli kullanımın önemi ve temel hakları konusunda bilgi sahibi oldukları varsayılmaktadır. Köprü kurma çalışmalarında, öğrencilerin sahip oldukları teknolojik araçlar ve yaşanan sorunlar ile ilgili gerçek hayattan örnekler vermeleri istenmekte, teknolojinin bilinçli kullanımına yönelik haberler ve durumlar incelenmektedir. “Öğrenme-Öğretme Uygulamaları” bağlamında öğrencilere bilgisayar, televizyon, bulaşık makinesi, ampul, cep telefonu, tablet vb. teknolojik ürünlerin kullanımına yönelik hem olumlu hem de olumsuz örnekler sunularak yine teknoloji kullanımında bilinç ve farkındalık kazandırılmak istenmektedir. Programda yer alan bu bölümler ile öğrencilerin dijital ortamlardan istedik biçimde yararlanan ve olası problemlerin üstesinden gelebilen bireyler olmaları sağlanmaya çalışılmaktadır (MEB, 2024). Bu yaklaşımın, öğrencilerin dijital dünyada karşılaşılabilecekleri durumlara yönelik bilinçli, güvenli ve sorumlu bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlayabileceği söylenebilmektedir.

1.1.2 Sosyal Bilgiler dersinde dijital okuryazarlık geliştirmede eğitici çizgi roman kullanımı

Sosyal Bilgiler dersi çevrimiçi araçlardan edindiği bilgilere, doğruluk ve güvenilirlik açısından eleştirel bir gözle yaklaşabilen, ulaştığı içerikleri işe yararlık süzgecinden geçirebilen, sanal ortamlarda kendi hak ve sorumluluklarının bilincinde olarak gereksinimleri doğrultusunda İnterneti kullanabilen bireylerin yetişmesini önelemektedir. Bununla beraber öğrencinin, yapacağı çalışmalarda kullanılan kaynakları göstermenin ve kaynakların aslını korumanın gerekliliğine dikkat ederek üretken olmasını hedeflemektedir. Dersin akıcılığının sağlanması ve akılda kalıcılığın artırılması adına derste çeşitli yöntem ve tekniklerle beraber farklı görsel ve işitsel materyaller kullanılmaktadır.

Çizgi romanların tarihsel gelişimine bakıldığında önce gazete ve dergilerde yayımlandığı, ardından basılı olarak yayımlandığı görölmektedir. Daha sonra çizgi romanların içeriklerine eğitici ve bilgilendirici unsurlar eklenerek eğitim alanında kullanılmaya başlanmıştır (Karagöz, 2018). Bu yeni türe "eğitici çizgi romanlar" adı verilmiştir. Çizgi romanlar, çeşitli eğitim ortamlarında önemli ve güçlü bir tamamlayıcı öğretim aracı olarak kullanılabilir (Berkowitz ve Packer, 2001). Bu açıdan çizgi romanların eğitim ve öğretim sürecindeki potansiyeli araştırmaya değer bir konu olduğu görölmektedir (Marianthi vd., 2016). Aslında çizgi romanların eğitimde bir araç olarak kullanılması yeni değildir (Owens vd., 2020). Eğitimde çizgi roman kullanımının temeli Clark ve Paivio (1991)'nın ikili kodlama teorisine dayanmaktadır. İmgelerin bilişsel işlemlerdeki önemini destekleyen bu teori, bilgiyi hem görsel hem de sözlü olarak sunarak hatırlama ve tanımanın geliştirilmesine dayanmaktadır (Marianthi vd., 2016). Çizgi romanlar genellikle eğitim ve öğretim ortamlarında tanımlarda belirtilen özellikleri korunarak görsel açıdan zenginleştirilmiş bir formatta eğitim materyali veya etkinlik olarak kullanılmaktadır (Akkaya, 2013). Sosyal Bilgiler dersi içeriği açısından soyut kavramların somutlaştırılmasına gereksinim duyulan bir ders durumundadır. Tarih, coğrafya, ekonomi, vatandaşlık, hukuk gibi sosyal bilimlerin öğrencilere aktarımını kolaylaştırabilen eğitici çizgi romanlar, dijital kaynaklara ulaşma ve bunları olması gerektiği şekilde kullanabilme yetkinliği olarak değerlendirilen dijital okuryazarlığın öğretilmesi bağlamında da materyal olarak kullanılabilir niteliktedir (Karabacak ve Sezgin, 2019). Pek çok eğitimci hem dilsel hem de görüntü sistemlerini kullanarak belirli

bir konunun daha iyi anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla çizgi romanlardan yararlanmaktadır (Liu, 2004). Çizgi romanlar hem bilişsel alanın vazgeçilmez unsuru olan zihinsel süreçleri geliştirmekte hem de duygu alanının önemli bir unsuru olan estetik değerini kazandırmaktadır (Akkaya, 2013).

Sosyal Bilgiler dersinde çizgi romanlar iki ilke temel alınarak hazırlanırsa öğrencilerin öğrenmelerini destekleyeceği düşünülmektedir. Birincisi, öğrenciler için ilginç olabilecek hikayeleri belirli bir bağlamda konumlandırmak, ikincisi ise tartışılan kavramlar ile öğrencilerin gerçek hayatı arasında anlamlı bir köprü kurmaktır (Toh vd., 2016). Eğitici çizgi romanlar kültürel ifadenin çok zengin iki biçimi olan edebiyat ve resim sanatlarını içerdiğinden, öğrenciler çizgi roman okurken önceki öğrenmeleri üzerine yapılandırarak aktif düşünmeyi gerektiren öğrenme sürecine aktif olarak katılırlar (Rota ve Izquierdo, 2003). Bu yönüyle eğitici çizgi romanların yapılandırmacı yaklaşım modeli öğrenme ortamlarında kullanılmasının uygun olduğu söylenebilmektedir (Topkaya, 2016).

Dijital okuryazarlık düzeyi yüksek bireylerin yetiştirilmesi, nitelikli bir eğitim ile mümkün olabilmektedir. Okullar, bu becerinin sistematik biçimde kazandırılması için en uygun ortamlardır. Sosyal Bilgiler dersi, kapsam ve içeriği ile çağın gerekliliği olan dijital okuryazarlık becerisinin öğrencilere aktarılabilceği bir ders olarak karşımıza çıkmaktadır. Ders sırasında kullanılan materyaller ile tercih edilen yöntem ve teknikler, aktarılan bilgilerin özümseyerek hayatın gerekli noktalarında kullanılabilmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Eğitici çizgi romanlar, görsel ve işitsel unsurları bir arada kullanarak öğrencilerin ilgisini çekme ve motive etme konusunda etkili olabilmekle beraber, öğrencilerin resimler ve diyaloglarla verilmek istenen mesajları anlamalarına da ortam hazırlanmaktadır. Bu sebeple Sosyal Bilgiler dersinde dijital okuryazarlık konusunun eğitici çizgi romanlar aracılığıyla daha anlaşılır olacağı düşünülmekte ve bu becerinin kazandırılmasında yardımcı bir materyal olarak etkili biçimde kullanılabileceği söylenebilir.

1.2 Amaç

Bu araştırmanın temel amacı; Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerine etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi romanların kullanıldığı deney grubu ile eğitici romanların kullanılmadığı kontrol grubu öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?
- Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi romanların kullanımının 5.sınıf öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri etkisine ilişkin öğrencilerin görüşleri nelerdir?

1.3 Önem

Bireyler İnternet aracılığıyla doğru ya da yanlış birçok bilgiye erişebilmekte, çeşitli platformlar aracılığıyla iletişim kurabilmekte, sosyal hayat, iş dünyası ya da eğitim süreçlerinde dahası dijital bankacılıktan sağlık bilgilerine erişmeye kadar farklı amaçlarla İnternetin kolaylaştırıcı gücünden yararlanabilmektedir. Dijital okuryazarlık, bireylere çevrimiçi ortamlarda etkili bir şekilde gezinme, bilgi arama ve kaynakların güvenilirliğini eleştirel bir şekilde değerlendirme becerisinin yanında, doğru veya yönlendirici içerik arasındaki ayrımı yapma, kişisel bilgileri paylaşmanın ya da erişilen bilgilere inanmanın olası sonuçlarını anlama yetisini kazandırmaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle beraber teknik problemlere ek olarak etik ihlaller ve güvenlik sorunları gibi istenmeyen durumların ortaya çıktığı varsayıldığında bunun en az düzeye indirilmesinin, toplumda her bireyin dijital okuryazarlık becerisine sahip olması ile olanaklı olacağı söylenebilmektedir.

Sosyal Bilgiler, beşerî ve sosyal bilimlerden edindiği bilgi, yöntem ve teknikleri bütüncül bir yaklaşımla kullanarak, bireylerin karşılaştıkları sorunlara çözüm üretebilmelerini ve bu doğrultuda doğru kararlar alabilmelerini amaçlayan bir öğretim programıdır. Aynı zamanda Sosyal Bilgiler, sürekli değişen ülke ve dünya koşullarına uyum sağlayabilen, sorumlu ve etkin yurttaşlar yetiştirmeyi hedeflemektedir (Öztürk, 2006). Değişen dünya koşulları, dijital okuryazarlık gibi yeni becerilerin oluşmasını sağlamış ve bu beceriler Sosyal Bilgiler dersinin öğretim programlarında karşılık bulmuştur (Aydoğdu, 2022).

2018/2023 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanı kapsamında öğrencilerin bilimsel, eleştirel ve yenilikçi düşünmenin, bilim ve teknolojiye gelişmelerin temelini oluşturduğunu kavramaları; bilim ve teknolojinin tarihsel süreçteki gelişimi ile toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini anlamaları ve bilgiye erişim sürecinde teknolojiyi etkili biçimde kullanabilme becerisi edinmeleri hedeflenmektedir (MEB, 2023). Bu hedeften hareketle Bilim, Teknoloji ve Toplum

öğrenme alanında yer alan kazanımlar incelendiğinde medya okuryazarlığı, mesafeli alışveriş, güvenli İnternet kullanımı ve kimlik hırsızlığı gibi dijital çağın getirdiği konulara yer verildiği; bunun yanı sıra bilimsel düşünmenin öneminin vurgulanması ile birlikte yapılan çalışmalarda kaynak belirtme ve kaynakların aslına uygun biçimde korunmasının gerekliliği gibi etik değerlere ilişkin kazanımların da öğretim sürecinde ele alındığı görülmektedir.

2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin son öğrenme alanı olan “Teknoloji ve Sosyal Bilimler”de de dijital okuryazarlıkla ilişkili içeriklerin olduğu görülmektedir (MEB, 2024). Tüm sınıf kademelerinde çoğu öğrenme alanında “Okuryazarlık Becerileri” ifade edilirken dijital okuryazarlığa da yer verildiği dikkat çekmektedir. Ayrıca “Farklılaştırma” başlığı altında verilen bölümlerde de yine öğrenci ve öğretmenlerin dijital ortamlardan yararlanmaya teşvik edildiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, programda “Öğretmen Yansımaları” adıyla programa yönelik görüş ve önerilerin alınabildiği karekodlar eklenmiş ve öğretmenlerin de teknoloji destekli uygulama ile program dönütlerini yansıtmaları beklenmiştir. Bundan hareketle, Sosyal Bilgiler dersinde gerçekleştirilecek dijital okuryazarlık eğitimlerinin ve kullanılacak materyallerin niteliğiyle dersin amacına ulaşmasının ve etkili öğretim süreci gerçekleşmesinin desteklenebileceği söylenebilir.

Blıkstad-Balas (2015), öğretmenlerin sınıf ortamında görsel teknolojilerden yararlanmalarının, ortaokul öğrencilerinin belirli dijital okuryazarlık becerilerinin gelişimine katkı sağladığını ifade etmiştir. Sosyal Bilgiler dersinde çizgi romanlardan yararlanılarak gerçekleştirilecek öğrenme öğretme sürecinin de görsel teknolojiyle desteklenmesinin olanaklı olduğu söylenebilmektedir. Böylece derste kullanılan eğitici çizgi romanlar öğrencilerin dijital okuryazarlık becerilerinin gelişimini destekleyebilir.

Alanyazın incelendiğinde, farklı sınıf düzeyleri ve öğrenme alanlarında çizgi romanların öğrenci başarısı, tutum, tarih algısı, bilgi kalıcılığı ve toplumsal rollerin kavranması gibi çeşitli değişkenler üzerindeki etkisinin araştırıldığı ancak Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi romanlar yoluyla dijital okuryazarlık kazandırmaya yönelik bir çalışmaya rastlanmadığı görülmüştür. Çizgi romanların, akademik başarı, derse ilgi ve motivasyon gibi faktörleri olumlu yönde etkilediği; öğrenmeyi daha kalıcı ve eğlenceli hâle getirdiği tespit edilmiştir. Dijital okuryazarlık odaklı araştırmalar ise daha çok öğretmen ve öğrencilerin dijital yeterlik düzeyleri, teknoloji kullanımları ve dijital vatandaşlık gibi

temalar etrafında şekillenmiş; çizgi roman materyalinin dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesindeki rolüne dikkat çekilmemiştir. Bu doğrultuda yürütülen mevcut araştırmalar, dijital okuryazarlığın ders içi etkinliklerle kazandırılması gerektiğini vurgularken, çizgi romanların öğrenme süreçlerine katkısını da ortaya koymuş fakat her iki unsuru birlikte ele alan bir çalışmaya alanyazında yer verilmediği belirlenmiştir. Bu durum, ilgili alanda önemli bir boşluk olduğunu göstermektedir. Bu araştırma ile Sosyal Bilgiler dersinin yürütülmesinde kullanılmış, eğitsel çizgi romanların ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerine etkisi belirlenmeye çalışılmış ve uygulama süreci sonunda ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde eğitsel çizgi roman kullanımına ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Böylelikle alan yazına katkı sağlaması umulmaktadır.

1.4 Varsayımlar

Bu araştırmadaki varsayımlar aşağıdaki gibidir:

- Araştırmada belirlenen örneklemin, temsil ettiği evrenin özelliklerini yeterli ölçüde taşıdığı,
- Deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin uygulama süreci boyunca derse katılım düzeylerinin eşit olduğu,
- Deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin uygulanan ölçekleri objektif ve samimi bir şekilde doldurdıkları,
- Deney grubu öğrencilerinin görüşme sorularına içtenlikle ve gerçekçi yanıtlar verdikleri,
- Her iki gruba da uygulanan ölçekten alınan dönütlerin, var olan durumu yansıtmada yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.5 Sınırlılıklar

Bu çalışmanın sınırlılıkları şunlardır:

- Araştırma kapsamı 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ve “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanlarıyla sınırlıdır.
- Araştırma kapsamında yer alan veriler 2023-2024 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde bir devlet ortaokulunda öğrenim gören 5-G ve 5-J sınıflarındaki öğrencilerden elde edilen veriler ile sınırlıdır.

1.6 Tanımlar

Sosyal Bilgiler: “Sosyal bilimlerin farklı alanları ile insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi konularını bütünleştirerek ele alan; vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluk sahibi, demokratik, çağdaş bir bakış açısına sahip, bilimsel düşünmenin ışığında doğru bilgiye ulaşan ve üreten öğrenciler yetiştirmeyi amaçlayan bir ders” (MEB, 2023).

Okuryazarlık: “Farklı bağlamlar arasındaki ilişkileri kavrayıp çözümleyebilme ve bu ilişkileri toplumsal yaşamda etkili biçimde kullanabilme yetisi” (Gül, 2007).

Dijital Okuryazarlık: “Dijital teknolojilerden yararlanma noktasında farklı yöntemler (görsel, işitsel, metinsel vb.) hakkında bilgi toplayıp, bunların farklı amaçlar için en iyi ne şekilde kullanılabileceği konusunda eleştirel bir bakış açısı geliştirme” (Yeşildal, 2018).

Dijital Vatandaşlık: “Elektronik bilgi kaynaklarını doğru, güvenilir ve amaç odaklı biçimde seçip kullanarak dijital ortamlara etkin katılım sağlama ve bu bilgileri bireysel ve toplumsal yarar doğrultusunda değerlendirme yetkinliği” (Farmer, 2010).

Çizgi Roman: “Okuyucuda estetik bir tepki uyandırmak maksadıyla, iletilmek istenen mesajı bir düzen içerisinde ardışık duran görsel ya da imgeler yoluyla iletme” (McCloud, 2019).

2 ALAN YAZIN

Bu bölümde Sosyal Bilgiler dersinin tanımı, kapsamı ve önemi ele alınarak dersin hem dünya genelinde hem de Türkiye'deki tarihsel gelişimi incelenmiştir. Sosyal Bilgiler dersinde beceri gelişiminin önemi vurgulanmış; özellikle dijital okuryazarlık becerisinin kazandırılmasına yönelik yaklaşımlara yer verilmiştir. Dijital okuryazarlık becerisinin geliştirilmesinde eğitici çizgi romanlardan yararlanmanın etkisi değerlendirilmiş, çizgi romanın tanımı, tarihsel gelişimi ve eğitici bir materyal olarak kullanımına ilişkin bilgiler sunulmuştur. Ek olarak hem çizgi roman alanında hem de dijital okuryazarlık bağlamında yapılan yurt içi ve yurt dışı çalışmalar sıralanmıştır.

2.1 Sosyal Bilgiler Dersinin Tanımı, Kapsamı ve Önemi

İnsanlık tarihinin başından beri bireyleri ilgilendiren her konu, sosyal bilim disiplinlerinin içerisinde kendisine bir yer bulmuştur. Her dönemin toplumsal ihtiyaçlarına bağlı olarak gerçekleşen değişim ve dönüşümler ile insan ve toplum merkezli karmaşık sorunlar ve olaylar, sosyal bilimlerin önemini giderek daha görünür ve vazgeçilmez hâle getirmiştir (Köstüklü, 2014).

İnsan ve toplum ilişkileri, sosyal bilimleri yakından ilgilendirmektedir. Sosyal bilimler Tarih, Coğrafya, Sosyoloji, Siyaset, Psikoloji Arkeoloji, Felsefe, Hukuk ve Antropoloji gibi alanları yer kapsamaktadır. Diğer yandan her sosyal bilim, içeriğinde barındırdığı kavramlar ve kendisini oluşturan teoriler bakımından kendine özgü araştırma yaklaşımlarını benimsemektedir (Ross vd., 2014).

Sosyal bilimler insanla ilgilidir. İnsanlar yaşam yolculuğunda düşünür, konuşur, talep eder, üretir, hedefler belirler ve bunları zihinsel ve fiziksel eylemlerine yansıtabilirler (Parri, 2014). İnsanlar, başlarına gelen olayları anlamlandırma noktasında başlangıçta bazı hikayeler ve efsaneleri kullanmışlardır. Fakat zamanla bu anlatılar insanlara yetersiz gelmeye başlamıştır. İnsanlar böylesi gerçek olmayan hikâyeleri dinlemek yerine kendi hayatlarını ve hakikati yansıtan bilgilere gereksinim duymuşlardır. Bu arzunun oluşumunda, insanın dünden yarına ilerleyen yaşantısına belirli bir anlam katma ihtiyacının önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir (Aktan ve Saylan, 2013).

İlkokul ve ortaokul programlarında okutulan bir ders olan Sosyal Bilgilerin içeriği, sosyal bilimlere ait bilgilere ve anlayışlara dayanmaktadır (Barr vd., 2013). Sosyal bilimlerden elde edilen bulgular, Sosyal Bilgiler bünyesinde bütünleştirilerek belirli amaçlara göre öğretim programlarına eklenmektedir. Bu noktada Sosyal Bilgiler bir bilim dalı olmayıp, “çalışma alanı” ve “ders” olarak adlandırılmaktadır (Barth, 1991; Safran, 2011; Öztürk vd., 2012). Sosyal Bilgiler dersi, Tarih, Coğrafya, Sosyoloji, Psikoloji, Siyaset Bilimi ve Ekonomi gibi tüm bu sosyal bilim disiplinlerinin içeriğinden yararlanmaktadır.

Sosyal Bilgiler kavramı, ortak bir tanıma sahip olmayıp birçok farklı bakış açısıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Barth (1991) tarafından yirminci yüzyıl başlarında anaokulundan başlayıp on ikinci sınıfa kadar vatandaşlık eğitimi ele alan bir okul müfredatı olarak ifade edilen Sosyal Bilgiler, Erden (Tarihsiz) tarafından ise ilköğretim boyutunda iyi ve sorumlu vatandaşlar yetiştirmek için sosyal bilimler disiplinlerinden alınan bilgilere bağlı olarak, öğrencilere toplumsal hayatla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı olarak tanımlanmıştır.

Tanımlardan hareketle Sosyal Bilgilerin disiplinlerarası bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Nasıl ki coğrafi bakış açısı olmadan kültürel ya da çevresel duyarlılıktan söz edilemeyecekse ekonomik bakış açısına sahip olmayan bir kimsenin kaynakların verimli kullanımından bahsetmesi de söz konusu olamayacaktır (Parker, 2010). Tam da bu noktada Sosyal Bilgilerin farklı disiplinleri bünyesinde barındırdığına işaret eden Doğanay (2002), ihtiyaç duyulan bilgi, beceri ve değerlere sahip, etkili ve demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan, disiplinlerarası bir yaklaşımla sosyal ve beşerî ilimlerin yöntem ve içeriklerini ele alan bir alan olduğunu vurgulamıştır.

Sosyal Bilgiler, sürekli değişen ulusal ve küresel koşullar doğrultusunda bilgiye dayalı karar verebilen ve problem çözme becerisine sahip yurttaşlar yetiştirmeyi hedefleyen; bu amaçla sosyal ve beşerî bilimlerin bilgi ve yöntemlerinden yararlanarak disiplinlerarası bir yaklaşımla yapılandırılan bir öğretim programıdır (Öztürk, 2012). Başka bir ifadeyle Sosyal Bilgiler dersi; birey ve toplumu merkeze alan, insanın çevreyle ilişkilerini inceleyen ve sosyal bilimler tarafından ulaşılan bilgilerin öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçları doğrultusunda okul ortamında aktarıldığı bir derstir (Kabapınar, 2016). Kaya ve Öner (2017) de Sosyal Bilgileri, sosyal bilimlere ait bilgilerin öğrencilerin seviyelerine uygun olarak bir öğretim çerçevesinde birleştirildiği konu alanı şeklinde tanımlamaktadır.

2.2 Sosyal Bilgilerin Toplumu Dönüştürücü Gücü: Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Gelişim Süreci

Sosyal Bilgiler, bireylerin coğrafi ve toplumsal süreçleri anlamlandırarak tarihsel olayları ve kültürel etkileşimleri kavrayabildikleri bir ders durumundadır. Eğitim ve toplum ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda savaşların, afetlerin, göçlerin, dini inançların, alınan kararların, yönetim biçimlerinin, ekonominin ve teknolojinin konu alındığı Sosyal Bilgiler dersinin hem toplumdan etkilendiği hem de toplumu etkilediği ifade edilebilmektedir. Nitekim Dünya’da ve Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersinin tarihsel gelişimlerinde bu durum açıkça görülmektedir.

2.2.1 Dünya’da Sosyal Bilgiler dersinin tarihsel gelişimi

Sosyal Bilgilerin içerdiği konular, Eski Yunan ve Roma gibi büyük uygarlıklar kuran batı toplumlarında ilk çağlardan başlayarak okullarda öğretilmiştir. Köklü bir medeniyet olan Çin’de Sima Qian da Tarih dersleri okutmuştur. Arap İslam dünyasında da Taberi, dönemin önemli Din ve Tarih bilgini olmuştur. Selçuklu Nizamiye Medreseleri ile başlayan eğitimlerde ve sonrasında gelen Türk İslam devletleri ile Osmanlı medreselerinde Sosyal Bilgiler konularına yer verilmiş olup, özellikle Tarih ve Coğrafya konuları ders programlarında yer almıştır. Avrupa’da 13. yüzyıldan itibaren kurulmaya başlayan Paris, Bologna ve Oxford gibi okullarda da bu dersler okutulmuştur. Sosyal Bilgiler adında bir derse ise ilk defa Amerika Birleşik Devletleri’nde rastlanmıştır (Bilgili, 2016).

ABD’de 1916’da Ulusal Eğitim Derneği’nin girişimi ile kurulan komisyon, ilk defa “Sosyal Bilgiler” adında bir ders oluşturmuş ve bir rapor yayımlamıştır (Dunn, 1916). Bu raporda Sosyal Bilgilerin amacı, toplumsal kalkınma ve fayda kapsamı içerisinde bireyin sosyal yaşamında ve iş hayatında olabildiğince aktif olmasını sağlamak olarak belirlenmiştir. Böylelikle “sosyal verimlilik” hedefi, resmi bağlamda bir dersin temel amacı haline gelmiştir. Ders konuları seçilirken öğrencilerin ihtiyaç duyacağı bilgilerin yer alması ve konuların toplumsal yapıya katkı sağlayacak nitelikte olması gerektiğine dikkat çekilmiştir (Saxe, 1991’den aktaran Aktan ve Saylan, 2013). Öte yandan bu rapor, genel anlamda davranış bilimleri ile ilerlemecilik akımının ne denli geliştiğini göstermiştir. Raporda, ABD ve dünyada yaşanan gelişmelerle Sosyal Bilgiler bünyesinde

yer alması beklenen konulara da yer verilmiştir (Martorella vd., 2002). 1921 yılına gelindiğinde ise NCSS (National Council Fort the Social Studies), Sosyal Bilgiler öğretmenliği ile ilgilenen mesleki bir organizasyon olarak kurulmuştur. Kuruluşundan 8 yıl sonra bu organizasyon “Sosyal Eğitim” dergisini, 50 yıl sonra ise ilköğretime yönelik “Sosyal Bilgiler ve Genç Öğrenenler” dergisini yayınlamaya başlamıştır (Martorella vd., 2002).

1930’lu yıllar ve I. Dünya Savaşı sonrasında artık Sosyal Bilgiler dersinin odak noktası, ideolojik amaçlar olmuştur. Dersin içeriğinde daha çok Tarih konularına önem verilmiş ve toplumsal sorunlar gündeme gelmiştir. II. Dünya Savaşı ile beraber ders içeriğinin savaş ve Coğrafya konularından oluştuğu, etkili vatandaş yetiştirmenin üzerinde durulduğu ve çok kültürlü yapının yansıtıldığı görülmüştür (Evans, 2004).

1950’li yıllarda sosyal sorunların yerini artık akademik hedefler almaya başlamıştır. Konu merkezli yaklaşımda bulunan bazı tartışmalı konular, farklı kitleler tarafından hoş görülmemiş ve okullarda hoşnutsuzluk yaratmıştır (Evans, 2004). 1960’lı yıllarda hükümet, eğitim programlarında yeniden düzenleme yoluna gitmiştir. 1970’te öğretmen yetiştirme konusunda önemli ilerlemeler yaşanmıştır. 1960’lı yıllardan itibaren çeşitli yenilik ve gelişmelerin yaşandığı bu döneme “Yeni Sosyal Bilgiler” dönemi adı verilmiştir. Şehirleşme, çevrecilik, nüfus, kadınların çalışmaları, Afrika ve Asya ile ilgili konuların da içinde yer aldığı bazı yeni konular programa eklenmiştir. Bu dönemde sorgulama, değerler ve karar verme üzerine kurulmuştur (Martorella vd., 2002).

1960-1970’li yılların ortalarından itibaren programa ilişkin ağır eleştirilerin geldiği görülmektedir. Bu eleştirilerin gelmesinin ardında Bruner’in buluş yoluyla öğrenme yaklaşımının etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu tarihlerden sonra Sosyal Bilgiler öğretiminde Tarih ve Coğrafyadan ziyade diğer sosyal bilim disiplinlerine ağırlık verilmiş, disiplinler arası bir tutum benimsenmiştir. Tümdengelim geleneksel görülerek tümevarıma geçiş yapılmıştır. Öğrenciler, daha aktif oldukları, bilgiyi alan ve kritik düşünme becerisine sahip bireyler olarak eğitim süreçlerinde yer almışlardır. 1990 ile 1995’li yıllar ise konu ve program önerilerinin ağırlıkta olduğu yıllar olmuştur (Erden, Tarihsiz).

2.2.2 Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersinin tarihsel gelişimi

Türkiye’de Sosyal Bilgilerin tarihi serüvenine yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde çoğu çalışmanın 1916 Raporu ve sonrasını içerdiği söylemek olanaklıdır (Kan, 2010; Aktan ve Saylan, 2013; Avaroğulları, 2024). Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersi Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi konularıyla Cumhuriyet döneminden beri programlarda yerini almıştır. 1962 tarihli İlkokul Programı Taslağı’nda “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında bu dersler birleştirilmiştir (Ünal ve Ünal, 2012). Ancak “Sosyal Bilgiler” adında bir ders ilk defa 1968 yılında okutulmaya başlanmıştır (Kan, 2010).

Sosyal Bilgiler dersinin amaçları 1968 İlkokul Programı’nda sınıflara göre belirtilmemiş olup, derse ilişkin amaçlar genel çerçevede ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Sosyal Bilgiler dersi programının amaçları bu programda dört başlık altında sunulmuştur (Dündar, 2008). 1968 yılında bütün ilkokullarda 1975 yılından itibaren de tüm ortaokullarda bu program okutulmaya başlanmıştır (Günden, 1995). 1985 yılına gelindiğinde ortaokullarda yürütülen Sosyal Bilgiler dersi kaldırılarak “Milli Tarih”, Milli Coğrafya” ve “Vatandaşlık Bilgileri” adı altında üç farklı ders olarak okutulmaya başlanmıştır. 1990-1991 yıllarında ise birtakım değişikliklere gidilerek yeni bir ilkokul programı yürürlüğe girmiştir (Günden, 1995; Nalçacı, 2001).

1997 yılında zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkartılmasıyla birlikte 1998’de yeni Sosyal Bilgiler programı kabul edilmiştir. Bu programda öğrenci merkezli bir anlayış söz konusu olamamış, ders içerikleri ise Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi konuları detaylı bir biçimde yer almıştır. Ayrıca toplumu ilgilendiren ve derslerde işlenmesi beklenen bazı küresel konulara da programda yer verilmemiştir. Bu eksiklerin göze çarpması sonucunda 1998 programı tekrar düzenlenmiş, yeni oluşturulan program 2004-2005 döneminde pilot çalışma olarak 4. ve 5. sınıflarda, 2005-2006 döneminde ise 6. ve 7. sınıflarda uygulanmaya başlanmıştır (Tebliğler Dergisi, 1998; Öztürk ve Otluoğlu, 2002).

2005 yılında uygulanmaya başlanan program, yapılandırmacı yaklaşımın temele alındığı ilk program durumundadır. 2005 programı 2018 yılında yeniden düzenlenmiş, öğrenci merkezli oluşu, toplu öğretim yaklaşımının benimsenmesi ve tematik yaklaşımla hazırlanmış olmasıyla 2005 programı ile ortak bir anlayışa sahip olduğu görülmüştür (Can, 2019). 2018 programında öğrencilerin, tabiatın ve kaynakların sınırlarının farkında

olup çevre duyarlılığı geliştirerek kaynakları koruyan ve sürdürülebilirliğe önem veren bireyler olmaları; doğru ve güvenilir bilgiye nasıl ulaşacaklarını bilmeleri ve eleştirel tutum sergilemeleri; manevi değerleri benimseyen, evrensel değerlere sahip erdemli insanlar olmaları amaçlanmıştır (MEB, 2018). Öğrenme alanları noktasında ise 2018 programında “Etkin Vatandaşlık” adıyla daha kapsayıcı bir öğrenme alanının programa eklendiği görülmüştür. Ayrıca bu programda “kanıt kullanma”, “dijital okuryazarlık”, başta olmak üzere 14 yeni becerinin eklendiği görülmektedir. Önceki programdan farklı olarak “eşitlik” ve “tasarruf” değerleri yeni programa dahil edilmiştir. Dolayısıyla 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının, çevresinde olup bitenlerin farkında olan, ulusal ve evrensel değerleri özümsemiş bireylerin, çok yönlü becerilerle donatılmasıyla toplumsal yaşamda etkin ve bilinçli roller üstlenmesini hedefleyen bir yapıda olduğu söylenebilmektedir.

2024 yılına gelindiğinde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim programı “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” adıyla güncellenmiştir. Bu programda değişen dünya koşulları göz önüne alınarak bireylere toplumsal yaşamda gereksinim duyacakları becerilerin kazandırılması amaçlanmıştır. Bu beceriler, program kapsamında bulunan bilgiler ile bütünleştirilerek öğrenme çıktısı şeklinde verilmiştir. Tasarlanan öğrenme sürecinin verimli bir biçimde yürütülebilmesi için konu içeriği sadeleştirilmiştir. Öğrenme öğretme çıktılarında belirtilen beceriler arasında hiyerarşik veya taksonomiye dayalı bir yaklaşımdan çok becerilerin birbirini tamamlayan yönleri ön planda tutulmuştur (MEB, 2024).

Tablo 2. 1

2018 ve 2024 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Öğrenme Alanları

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı	2024 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı
1. Birey ve Toplum	1. Birlikte Yaşamak
2. Kültür ve Miras	2. Evimiz Dünya
3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler	3. Ortak Mirasımız
4. Bilim, Teknoloji ve Toplum	4. Yaşayan Demokrasimiz
5. Üretim, Dağıtım ve Tüketim	5. Hayatımızdaki Ekonomi
6. Etkin Vatandaşlık	6. Teknoloji ve Sosyal Bilimler
7. Küresel Bağlantılar	

2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında öğrenme alanı sayısı ve içerikleri değişmiştir. 2018 programında yedi öğrenme alanı bulunurken 2024 programında ise bu sayı altıdır. Beceri temelli bir yapıya sahip olan 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, başta alan becerileri ve alanla ilgili okuryazarlıklar olmak üzere kavramsal beceriler, sosyo-duyusal öğrenme becerileri ve beceriler arası ilişkiler olarak beş başlık altında belirtilmiştir. Ayrıca 2024 öğretim programında okuryazarlık becerileri ayrı bir başlık olarak verilmiş ve disiplinler arası yapıda sunulmuştur (Yıldırım ve Çalışkan, 2024). Programda kazandırılması hedeflenen okuryazarlık becerilerinin tümü, öğrenme alanlarında yer alan konularla doğrudan ilişkilendirilmiştir. 2024 Sosyal Bilgiler programında yer alan değerler, öğrenme çıktılarından öğrenme ve öğretme süreçlerine, okul dışı öğrenme ortamlarından ölçme ve değerlendirme etkinliklerine kadar programın her aşamasına yansıtılmıştır.

2.3 Sosyal Bilgiler Dersinde Beceri Gelişiminin Önemi

Eğitim sistemlerinin başlıca amacı, çağın gerektirdiği ve toplumu temsil eden değerler ve yetkinliklerle harmanlanmış bilgi, beceri ve davranışlara sahip nesiller yetiştirmektir (Yılmaz, 2021). Öğretim programları aracılığıyla bilgi, beceri ve davranışlar öğretilmeye çalışılırken, değerler ve bireylerde bulunması istenen yetkinlikler, bu unsurlar arasında bütünlük sağlayan roller üstlenmektedir.

Düşünme becerilerine sahip öğrencilerin vatandaşlık yeterlikleri ışığında, bilgiye dayalı ve mantıklı kararlar alabilen okuryazar kişiler olmaları, Sosyal Bilgiler öğretim programlarının hedeflerindendir. Nitekim toplumu ilgilendiren gelişmelere ayak uydurabilmenin yolu, beceri edinimi ve var olan becerilerin geliştirilmesi ile sağlanabilmektedir (Turan ve Akhan 2024). Sosyal Bilgiler öğretim programlarında yer alan beceriler değerlendirildiğinde tıpkı diğer derslerde olduğu gibi bu ders bağlamında da günün ihtiyaçları doğrultusunda güncellenmiş ve programa dahil edilmiş becerilerin olduğu görülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretim programlarında belirtilen tüm becerilerin edinilmesinin ortak noktası, düşünme becerileridir. Bu ders kapsamında düşünme becerilerinin geliştirilmesi, bireylerin toplumsal olguları eleştirel ve çok boyutlu bir biçimde analiz ederek değerlendirmelerini sağlayabilmektedir. Düşünmenin gelişmesinde etkili olan ortamın iki

temel özelliği taşıması gerektiğini savunan Rogers (1969), “psikolojik özgürlük” ve “psikolojik güvenlik” kavramları üzerinde durmaktadır. Psikolojik özgürlük ile anlatılmak istenen, çocuğun yer aldığı ortamda ifade özgürlüğüne sahip olabilmesidir. Çocuk, bulunduğu ortamda fikirlerini dilediğince söyleyebilmelidir. Psikolojik güvenlik ise söylenilenin anlayışla karşılandığı, çocuğun yargılanmadığı ve kırııcı, yıkıcı eleştirilerle baskılanmadığı bir ortamla mümkün olmaktadır. Böyle bir ortam sayesinde düşünme becerileri gelişecektir. Ayrıca temel düşünme becerileri, konu alanlarından bağımsız öğrenilebileceği gibi konunun içeriğinden hareketle çeşitli yöntem ve tekniklerle de kazandırılabilir (Doğanay, 2011). Sosyal Bilgiler programları çerçevesince işlenen derslerde gerçekleştirilecek uygulamalarla toplumsal olaylara çok yönlü bakabilen bireyler yetiştirmek istenmekte; Sosyal Bilgiler derslerinin bütüncül, dikkat çekici, anlaşılır ve günlük hayat ile köprü kuracak biçimde öğretilmesi amaçlanmaktadır (MEB, 2024). Programda bulunan kanıt kullanma, önyargıları fark etme, konum analizi ve dijital okuryazarlık gibi beceriler, öğrencilerin farklı ortamlarda sözlü ya da yazılı biçimde karşılaştıkları bilgileri sorgulayıcı bir yaklaşımla değerlendirmelerine imkan tanıyabilmektedir. Bu sayede öğrencilerin, sadece bilgi edinmekle kalmayıp aynı zamanda düşünme becerilerini kullanarak sorunlar karşısında çözüm üretebilen bireyler olmaları sağlanabilmektedir.

Günümüzde artık yalnızca okuyup yazabilmek ve dört işlem becerilerine sahip olmak yeterli değildir. Gün geçtikçe artan bilgi birikimi karşısında hangisinin daha doğru olduğu kaygısına düşmemek için bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma, yönetme ve değerlendirme gibi becerilere sahip olmak gerekmektedir (Gelen, 2002). Sosyal Bilgiler içerisindeki okuryazarlık becerileri arasında ekonomiden teknolojiye, medyadan matematiğe kadar çeşitli noktaların altı çizilmektedir (Önal, 2022). 2018 yılında güncellenen program değer ve beceri kazandırma gayesiyle, salt bilgi aktarımından kurtarılarak bireysel farklılıkları gözetken, yalın ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmıştır (MEB, 2018). Öte yandan değişen toplumsal ihtiyaçlar, gelişen teknolojiler ve buna bağılı olarak hedeflenen gelecek nedeniyle “Türkiye Yüzyıl Maarif Modeli” kapsamında geliştirilen Sosyal Bilgiler programı, 2024 yılında bir kez daha güncellenmiştir. 2024 yılında yapılan ve köklü değişimleri beraberinde getiren güncellemeyle program bünyesinde yer alan okuryazarlıklar değişime uğrayarak yeni okuryazarlıklar programa dahil edilmiştir. Yenilenen programda 2018 ve 2023 programlarında da bulunan finansal okuryazarlık ve

dijital okuryazarlık becerileri yerini korurken; vatandaşlık okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, sanat okuryazarlığı, kültür okuryazarlığı, sürdürülebilirlik okuryazarlığı ve veri okuryazarlığı dahil edilmiştir (MEB, 2024). Geçmiş ve şu anki öğretim programlarında yerini koruyan dijital okuryazarlık, bireylere dijital teknolojinin nasıl işlediği ve teknolojiyi nasıl daha etkili bir şekilde kullanacakları konusunda anlayış sağlamaktadır (Nicholson, 2017'den aktaran Özkaya ve Erat, 2022).

Sosyal Bilgiler; bireyin toplumda yaşamını sürdürürken gereksinim duyulabileceği bilgi, beceri ve değerleri içselleştirmek amacıyla öğrencilere dün, bugün ve yarınlarla ilgili insan yaşantılarının aktarıldığı bir derstir. Öğretim programında öğrencilerin bilgi okuryazarlığı, vatandaşlık okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, dijital okuryazarlık, sürdürülebilirlik okuryazarlığı, sanat okuryazarlığı, kültür okuryazarlığı, finansal okuryazarlık ve veri okuryazarlığı gibi becerilerden söz edilmiştir. Öğretim uygulamalarında ise bahsi geçen okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi için öğrencilere farklı fırsatlar sağlanması gerekli görülmüştür (MEB, 2024).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, gelişen dünyada değişen yaşam koşullarından hareketle öğrencilere toplumsal konularda ihtiyaç duyulacak becerilerin kazandırılması için geliştirilmiştir. Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilere programda yer alan değer ve beceriler ile dijital ortamda bilinçli, etik ve etkili biçimde yer alma yeterliklerini de kazandırmada oldukça önemlidir (MEB, 2024). Özellikle günümüz dünyasında hayatın her alanında büyük değişimlere yol açan dijitalleşme, bilgiye erişimi kolaylaştırarak öğrenme süreçlerini daha etkili hale getirmiştir (Armila vd., 2024). Sosyal Bilgiler dersi ise gerek içerdiği konular gerekse öğretim programlarının amaçları sebebiyle dijitalleşmenin sunduğu imkanlardan yararlanmayı ve ders sürecine dahil etmeyi gerektirmektedir. Sonuç olarak programda günlük yaşam ile bağlantı kurulması ve öğrencilerin gerekli becerileri gerçek hayatla ilişkili bir şekilde yaşayarak öğrenmeleri amaçlanmıştır. Günümüzde eğitimin her alanında olduğu gibi Sosyal Bilgiler dersi öğretim ve öğrenim süreçlerinde teknolojiden yararlanmak kaçınılmazdır. Öyle ki İnternetin getirisi olan bilgiye hızlı erişebilirlik sayesinde öğrenciler yalnızca ders kitaplarına bağlı kalmadan farklı kaynaklardan da öğrenme olanağına sahip olmaktadır. Örneğin, EBA, Khan Academy, Coursera ve Udemy gibi eğitim platformları ile YouTube kanalları, farklı yaş grubundan insanların ilgi duydukları alanlarda bilgi edinmelerine olanak sağlamaktadır (Naimova, 2024). Eğitimde dijitalleşmenin önemi gün geçtikçe

artarken öğrenci ve öğretmenlerin de dijital araçları kullanabilen ve öğrenme süreçlerini teknolojiyle bütünleştiren bireyler olmaları beklenmektedir. Bu nedenle dijital becerilere sahip olmak, günümüzde oldukça önemli bir gereksinim haline gelmiştir. En güncel Sosyal Bilgiler programı olan 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin "Teknoloji ve Sosyal Bilimler" öğrenme alanında dijital ortamda güvenlik ve mahremiyet, bilim insanlarının çocukluk yaşamı, icatların ve teknolojik ürünlerin toplumsal hayata etkisi ile teknolojinin kültürel değişimdeki rolü ele alınmaktadır. Ayrıca teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımı, telif hakkı, patent ve fikri mülkiyet hakları çerçevesince dijital ortamlarda ve teknolojik cihazlarda karşılaşılabilecek sorunların çözümlerine değinilmiştir.

2.3.1 Sosyal Bilgiler dersinde dijital okuryazarlık becerisini geliştirme

Bilgisayarlar günümüzde hayatın hemen her noktasında olduğu gibi eğitimde de sıklıkla kullanılan teknolojik cihazlar durumundadır. Bilgisayarlardan çoklu ortam, ses, görüntü, animasyon ve geliştirilen İnternet tabanlı araçlarla eğitim ve öğretimde etkili biçimde yararlanılmaktadır (Patchin ve Hinduja, 2006). Sosyal Bilgiler dersi öğrenme öğretme süreçlerinde bilgisayarlar etkili biçimde kullanılmıştır. Bununla birlikte teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, Sosyal Bilgiler dersinde de öğrenme-öğretme süreçlerini daha zengin hale dönüştürmüş olup "teknoloji toplumu" olarak anılan günümüz toplumunda dijital okuryazarlığa sahip bireyler yetiştirilmesi gereksinimini beraberinde getirmiştir (Webster, 2006). Nitekim dijital araçlar aracılığıyla İnternet üzerinden edinilen bilgi ve içeriklerin bir kısmı önyargı içeren, eksik veya hatalarla dolu olabilmektedir. Bu nedenle İnternet ortamında bireyler birçok konuda bilgi kirliliğine maruz kalabilmektedir. Bu bilgi kirliliğini fark edip doğru ile yanlış bilgiyi ayırt etmek oldukça elzemdir. Küçük yaş gruplarındaki bireylerin televizyon ve benzeri medya kanalları aracılığıyla edindikleri bilgiler örtük ya da onların fark edemedikleri biçimde farklı kültürleri yansıtabilmekte, öfke ve şiddet ifadeleri barındırabilmektedir. Bu bakımdan etkili vatandaşlar yetiştirme amacına sahip olan Sosyal Bilgiler dersi kapsamında öğrencilerin dijital okuryazarlık becerisini kazandırmak bir gereksinim haline gelmiştir.

Çocukları dijital dünyanın bilinçli tüketicileri olarak yetiştirmek ve medyanın zararlı etkilerinden korumak için öğretmenlere ve okullara büyük bir sorumluluk düşmektedir (Aydoğdu, 2022). Okulların en önemli amaçlarından biri, bireyleri toplum içerisinde iyi,

sorumlu ve aktif vatandaşlar olarak yetiştirmektir. Bireylere temel vatandaşlık becerilerini kazandırmada Sosyal Bilgiler öncelikli dersler arasındadır (Kocaer, 2021). Ayrıca Sosyal Bilgiler dersi aracılığıyla teknoloji ile birlikte değişen ve dönüşen toplumda dijital okuryazarlık becerisine sahip olan dijital vatandaşlar da yetiştirilmesi beklenmektedir.

Dijital okuryazarlık en genel tanımıyla kişilerin çeşitli amaçlarla bilgisayar, televizyon, cep telefonu gibi dijital araçlardan okuyup yazma durumudur (Maden vd., 2018). Yeşildal (2018)'a göre dijital okuryazarlık, insanların teknolojik araçları ve dijital kaynakları anlamaları, bunlara erişebilmeleri ve uygun şekilde kullanabilmeleri için gerekli olan farkındalık ve yeteneğe sahip olmalarıdır. Günümüzde birçok öğrenci, daha çok karşısına çıkan ilk siteden araştırma yapma ve çoğu zaman içeriği okumadan ödevine dahil etme eğilimindedir. Öğrencilerin elektronik ortamlarda ulaştıkları bilgilerin geçerlilik ve güvenilirliğini sorgulamaları oldukça önemlidir. Nitekim bireylerin günlük yaşamda vatandaşlık işlerinden sağlık randevularına, banka işlemlerinden seyahat planlamaya dek birçok işi dijital ortamlarda gerçekleştiriyor olmaları, teknolojiyi hayatın vazgeçilmez bir unsuru haline getirmiştir (Bozkurt, 2020). Araştırmak, bilgiye erişmek, yönetmek, bütünleştirmek ve değerlendirmek, yeni bilgiyi güncellemek; başkaları ile iletişim kurmak ve bu süreçler üzerinde yansıtıcı düşünmek için dijital araçların sağladığı olanakları bireyler tarafından uygun kullanma yetisi ve farkındalığı dijital okuryazar bireylerin özelliklerindendir (Martin, 2005). Dijital okuryazarlık becerisi bireylerin arama motorlarını nasıl kullanılacağı bilmeleri ile birlikte sanal ortamda var olan bilgilerin nasıl alınacağını, erişilen bilginin nasıl yararlanacağını, nasıl yorumlanacağını ve bu bilgilerin nerelerde kullanılacağını ele alan bir beceridir (Eshet, 2002).

Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerleri edinmelerinin yanı sıra, dijital çağın gerektirdiği okuryazarlık becerilerini de kazanmalarını amaçlayan bir derstir. Bu kapsamda, Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin çevrimiçi ortamlarda karşılaştıkları bilgilerin doğruluğunu sorgulaması, bilgi kaynaklarının güvenilirliğini eleştirel bir yaklaşımla değerlendirmesi ve dijital içeriklere bilinçli şekilde erişim sağlaması istenir. Ayrıca, öğrencilerin dijital ortamlarda sahip oldukları hak ve sorumlulukların bilincinde hareket etmeleri, etik ilke ve değerlere uygun davranışlar sergilemeleri ve dijital okuryazarlık becerilerini etkili biçimde kullanabilmeleri beklenmektedir.

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarında, teknoloji karşısında bilinçli bireyler yetiştirebilmek amacıyla öğrenme alanları ile ilişkilendirilmiş biçimde dijital okuryazarlık becerisine yer verilmiştir. Farklı sınıf düzeylerinde yer alan kazanımlar ve öğrenme çıktıları, öğrenme-öğretme süreçlerinde teknolojiden yararlanmaya teşvik etmekte ve öğretmen rehberliğinde gerçekleşen etkinlikler ile öğrencilerin hem daha güvenli hem de daha verimli dijital araç kullanıcıları olmaları sağlanmak istenmektedir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları incelendiğinde, teknolojik materyallerden yararlanmayı desteklediği ve öğrencilerin dijital okuryazarlık becerisi kazanmalarını sağlamayı hedeflediği görülmektedir.

2018/2023 Sosyal Bilgiler programında “Dijital Okuryazarlık” ve “Medya Okuryazarlığı” gibi teknoloji ile ilişkilendirilebilecek becerilerin yer aldığı görülmektedir (MEB, 2018). Öğretim programının “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanının 5. sınıf düzeyindeki 5. sınıf düzeyindeki 5.4.1, 5.4.2 ve 5.4.3 numaralı kazanımlarında, teknolojiden yararlanmanın sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini analiz edebilmeleri ile sanal ortamları kullanırken güvende olmaları ve doğru bilgiye ulaşırken erişilen bilginin güvenilirliğini sorgulamaları istenmektedir. 6. sınıfa gelindiğinde öğrencilerin 6.4.2 ve 6.4.4 numaralı kazanımlar aracılığıyla bilimsel ve teknolojik alanlarda yaşanan gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerindeki etkisine ilişkin fikirler üretebilmeleri; telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temini ile ilgili bilgi sahibi olmaları amaçlanmaktadır. 7. sınıf düzeyinde ise 7.4.1 numaralı kazanımla bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği anlamaları ve buna bağlı olarak farklı depolama, yaygınlaştırma ve aktarma tekniklerini öğrenmeleri üzerinde durulmaktadır.

2018/2023 programında bilgiye erişme, değerlendirme, saklama, üretme, sunma ve bilginin alışverişi için bilgisayarların tercih edilmesi; İnternet yoluyla ortak ağlara katılımın sağlanması ve iletişim kurulması şeklinde iş hayatı ile günlük yaşamda bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsayan “dijital yetkinlik” yer almaktadır. Diğer yandan programda dijital okuryazarlık becerisi temel beceri olarak ele alınırken, dijital teknolojideki gelişmelerin beraberinde getirdiği vatandaşlık hak ve sorumluluklarla ilgili ortaya çıkan dijital bölünmüşlük, kimlik hırsızlığı, kişisel bilginin gizliliği, siber dolandırıcılık, siber zorbalık gibi problemlere dikkat çekilmiştir. Buna bağlı olarak program uygulanırken dikkat edilecek hususlar

içerisinde öğrencilerin dijital vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek için konuyla ilgili ders içi ve ders dışı faaliyetlere yer verilmesi gerektiği açıkça belirtilmiştir (MEB, 2018/2023).

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'ne ilişkin 2024 Sosyal Bilgiler öğretim programına bakıldığında “Evimiz Dünya” öğrenme alanının 5.2.4 ve “Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanının 6.4.3 numaralı öğrenme çıktısının, “Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanında ise 5. sınıf düzeyinde 5.6.1 ve 5.6.2 numaralı öğrenme çıktıları ile 6. sınıf düzeyinde 6.6.1, 6.6.2; 7. sınıf düzeyinde ise 7.6.1 numaralı öğrenme çıktıları olmak üzere toplam yedi öğrenme çıktısının doğrudan dijital okuryazarlık ile bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır. Dersin temel yaklaşımı ve özel amaçları açıklanırken okuryazarlık becerileri içerisinde dijital okuryazarlığın da bulunduğu görülmektedir. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersi ile öğrencilerin öğrenme ve araştırma süreçlerinde bilişim teknolojilerini etkin bir biçimde kullanmaları ve dijital ortamlarda güvenlik ve gizliliğe yönelik farkındalık sahibi olmaları amaçlanmaktadır. Özellikle son program ile birlikte ölçme ve değerlendirme süreçlerinde de teknolojik araçların kullanımına yönelik güncel uygulamalara yer verilmiştir. Öğrenme alanlarında teknolojik cihazların ve ortamların bilinçli kullanımına, buluşlar ve teknolojik ürünlerin toplumsal hayata etkilerine, teknolojinin kültürel değişime ve toplumsal hayata etkisine; telif, patent ve fikrî mülkiyet haklarına ve tüm bunlarla ilgili olarak toplumsal hayatta karşılaşılabilecek problemlerin çözüm yollarına değinilmektedir (MEB, 2024). Bu durum, Sosyal Bilgiler derslerinde dijital okuryazarlığın öğrencilere kazandırılması ve bu becerilerin sistemli biçimde aktarılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

2.4 Sosyal Bilgilerde Dijital Okuryazarlık Becerisini Geliştirmede Eğitici Çizgi Romandan Yararlanma

Sosyal Bilgiler dersinde dijital okuryazarlık becerisine sahip bireyler yetiştirme sürecinde, öğrenme-öğretme yaşantılarının öğrencilerin ilgisini çekecek, derse yönelik motivasyonlarını artıracak ve aktif katılımlarını teşvik edecek dijital uygulama ve içeriklerle desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, dersin çeşitli materyallerle desteklenmesi ve kullanılacak materyallerin, konu ile kazandırılması hedeflenen bilgi ve becerilere uygun biçimde geliştirilip düzenlenmesi gerekmektedir. Sosyal Bilgiler dersi kapsamında materyal geliştirme sürecinde ise; hedeflerin açık biçimde belirlenmesi, öğrencilerin ilgisini çekebilmesi, bilgi aktarımına katkı sağlaması

ve materyalin bağımsız olarak kullanılabilir nitelikte olması temel ölçütler arasında yer almaktadır. (Palmer, 1965).

Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenler, yaşanan dönemin gereksinimlerine uygun yeni öğretim yöntem ve tekniklerine sahip, farklı öğrenim stillerine uygun materyalleri derslerinde kullanabilecek bilgi ve beceriye sahip olmalıdır (İlhan, 2016). Çünkü öğrenci ilgisi, öğrenme sürecinde önemli bir yere sahiptir ve Dewey (1916)'e göre eğitimde başarılı olmanın ön koşulu, öğrencinin dikkatini çekebilmektir. Sonuç odaklı öğrenmenin yerine öğrencinin ilgisinin derse yöneldiği bir eğitim süreci her zaman daha başarılı olacaktır. Gardner (2006) ise bireylerin zeka türünün farklı yanlarına değinmiş ve öğrenme sürecinin her bireyin zeka türüne uygun şekilde düzenlenmesi ve eğitimde eşitliğin bu sayede sağlanması gerektiğini ileri sürmüştür. Bu bağlamda öğrencilerin bireysel farklılıklarının dikkate alındığı öğretim materyallerinin seçimi ve tasarımı da oldukça önemli bir noktadır.

Öğretim sürecinde materyaller çoğunlukla öğretimi desteklemek için kullanılmaktadır. Kullanılan materyaller ne kadar çok duyu organına hitap ederse öğrenmenin kalıcılığı o kadar artarken unutkanlığın ise o denli ortadan kalktığı dikkat çekmektedir (Çelikkaya, 2017; Kaba vd., 2020). Öğretim ilke ve yöntemlerine uygun biçimde hazırlanmış öğretim materyalleri, öğrenme-öğretme sürecini çeşitlendirerek öğrenmeyi desteklemektedir. Derslerde materyal kullanmak özellikle ilk ve ortaokul yaş grubundaki öğrencilerin soyut bilgileri somutlaştırarak öğrenmelerini kolaylaştırmaktadır. Seçilecek etkili materyaller ile öğrenme daha basit hale gelebilmektedir. Ayrıca kullanılan materyaller; çoklu öğrenme ortamı sağlamaları, öğretilenin akılda kalıcılığını arttırmaları, zamanın etkili kullanımına olanak sağlamaları, öğretmene gözlem yapma olanağı tanımaları, uzun ömürlü olup yeniden kullanılabilirlikleri, bireysel ihtiyaçların karşılanması noktasında yardımcı olmaları ve tutarlı içerik oluşturmaları ile derse katkı sağlamaktadır (Yalın, 2009). Ayrıca e-kitaplar, interaktif sunumlar, web araçları, dijital ortamlarda tasarlanmış materyaller, videolar ve animasyonlarla ders içeriği zenginleştirilebilmektedir.

Her ne kadar kullanılan materyaller bahsedildiği şekilde öğrenci odaklı seçiliyor olsa da öğretmen için de kolaylaştırıcı niteliktedir. Bu materyaller öğretmeni sürekli anlatım yoluyla bilgi veren kişi olma durumundan kurtarmaktadır. Ayrıca kullanılan materyaller öğretmenin ders işlemekten zevk almasına, ders anlatımını kolaylaştırmaya ve sınıf yönetimine katkı sağlayabilmektedir (Çelikkaya, 2013).

Materyal kullanımına Sosyal Bilgiler dersi becerileri özelinde yaklaşıldığında, öğretim programlarında yer alan ve 2024 itibariyle güncellenerek vurgulanan bilgi okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, veri okuryazarlığı ve dijital okuryazarlık gibi birçok becerinin kazandırılmasında seçilecek materyallerin önemi, daha da belirgin hale gelmiştir. En çok da dijital okuryazarlık, öğrencilerin dijitalleşen dünyanın bilinçli kullanıcıları olmaları noktasında üzerinde durulan bir beceri durumundadır. Nitekim, sınıf içerisinde ve diğer eğitim ortamlarında farklı teknolojik araç ve materyallerin planlı bir şekilde kullanılması, sadece bilişsel gelişimi desteklemekle kalmamakta, bununla beraber öğrencilerin medyada karşılaştıkları birtakım mesajları sorgulama, çevrim içi kaynakları eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirme ve güvenilir bilgiye ulaşma gibi üst düzey düşünme becerilerini de geliştirmektedir (Belshaw, 2016). Bu sebeple, dijital okuryazarlık becerisi kazandırılmaya çalışırken materyal seçiminin, öğrencinin yaş düzeyi, öğrenme ihtiyaçları ve teknolojik hazırbulunuşlukları dikkate alınarak yapılması büyük önem taşımaktadır.

Özetle eğitimin diğer tüm süreçlerinde materyal seçimi ve kullanımı önemli olduğu gibi dijital okuryazarlık becerilerinin etkili bir şekilde kazandırılabilmesi için de çeşitli ve pedagojik açıdan uygun dijital materyallerin entegrasyonu kaçınılmaz bir gereklilik haline gelmiştir.

Dijital çağın bir getirisi olarak eğitim süreçlerinde teknolojiden yararlanılmaktadır. Özellikle koronavirüs pandemisi süresince eğitimde dijitalleşmeye gidilmesi, öğretmen ve öğrencilerin teknolojiyi daha etkili ve verimli kullanabilen bireyler olmalarını gerekli kılmıştır. Bunun yanı sıra öğretmenler, akıllı tahtaları kullanarak web araçlarına ulaşabilmekte ve dijital içerikleri derslerin bir parçası haline getirebilmektedir. Kullanılan sunumlar, ölçme ve değerlendirme etkinlikleri, eğitici oyunlar, medya kanalları, eğitici filmler ve kazanımlara uygun videolar bunlardan bazılarıdır. Bu bağlamda öğrenme alanı ve anlatılacak konular bazında pedagojik öğeler göz önünde bulundurularak hazırlanmış çizgi romanlar da eğitim için kullanılabilecek etkili materyaller olabilmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretiminde materyal olarak kullanılan eğitici çizgi romanlar, öğrencilerin hem bilgiyi yapılandırmalarına hem de çizgi romandaki karakterler aracılığıyla eleştirel bir bakış açısı geliştirmelerine destek olabilmektedir. Öğrenciler senaryonun getirdiği olaylarla beraber kimi zaman kendilerini birtakım problemler karşısında düşünürken bulmakta ve okumalarını gerçekleştirdikleri sırada toplumsal yaşantıları dolaylı yoldan

deneyimlerken, eğitici ögeler sayesinde de farkında olmadan yeni bilgiler öğrenebilmektedirler.

Günümüzde teknolojinin her alanda kullanıldığı düşünüldüğünde özellikle çocukların boş vakitlerini değerlendirmek amacıyla film, dizi ya da oyunlar ile daha çok ekrana karşısında kaldıkları söylenebilmektedir. Öte yandan kontrol edilemeyen sosyal medya kullanımı, yetişkinleri gelecek kuşakların zihinsel gelişimleri ve psikolojik durumları noktasında düşündürebilmektedir. Öğretmenlerin verdiği, evde gerçekleştirilmesi gereken görevler esnasında teknolojinin kullanılması gerekebilmekte ve doğru bilgiye ulaşmaları beklenmektedir. Tam da bu noktada Sosyal Bilgiler dersi kapsamında kazandırılması amaçlanan dijital okuryazarlık becerisi önemli roller üstlenebilmektedir. Nitekim dijital okuryazarlık, teknik becerilerin de ötesinde; eleştirel düşünme, medya mesajlarını sorgulama ve etik sorumluluk bilinci geliştirme gibi üst düzey bilişsel yetkinlikleri de kapsamaktadır (Hobbs, 2010). Eğitici çizgi romanlar ise, bu becerilerin kazandırılmasında etkili bir öğretim materyali olarak öne çıkabilmektedir. Dolayısıyla, Sosyal Bilgiler öğretiminde eğitici çizgi romanların kullanımı, öğrencilerin dijital çağın gerektirdiği eleştirel okuryazarlık becerilerini çok boyutlu bir şekilde kazanmalarına katkı sağlayabilecek yenilikçi ve etkili bir yöntem olacağını söylemek olanaklıdır.

2.4.1 Çizgi romanın tanımı ve ortaya çıkışı

Çizgi romanlar, özellikle çocuklar başta olmak üzere her yaş grubundan bireyler tarafından ilgiyle takip edilmiş; toplum genelinde kısa sürede kabul görerek popülerlik kazanmış, sosyal yaşam üzerinde çeşitli etkiler yaratmış, birçok araştırmaya konu olmuş ve çeşitli tartışmaları beraberinde getirmiştir. Zaman içerisinde teknolojik gelişmeler karşısında bir dönem geri planda kalmasına rağmen, dünya genelindeki popülaritesini sürdürerek günümüze kadar ulaşmayı başarmış önemli bir sanat dalı olarak varlığını devam ettirmektedir (İlhan, 2016). Bu durum, çizgi romanların yalnızca eğlence aracı olmanın ötesinde, toplumsal ve kültürel bir anlatım biçimi olarak önemini koruduğunu göstermektedir.

20. yüzyılın sanatı olarak görülen çizgi romanlar, popüler kültür öğelerinden oluşmaktadır. Bu sebeple mağara resimlerine veya hiyerogliflere dayandırmak yerine ortaya çıktığı dönemin kültür seviyesine uygun olarak tanımlanması doğru bulunmaktadır. Sadece yazı ya da sadece resim olarak değerlendirilemeyecek olan çizgi romanlar hakkında birçok tanım yapılmıştır. Öykülerde bulunan kahramanlar, maceradan

maceraya sürüklenirken hikayenin akışkanlığı ise karelerin birbirlerini takip etmesiyle sağlamaktadır (Kireççi, 2020). Birçok ülkede bir sanayi kolu durumunda olan çizgi romanlar, birbirinden tamamen farklı iki ana ögenin yani yazı ve çizginin birleşimi ile ortaya çıkan bir anlatım sanatıdır (Yıldır, 1984). Diğer bir deyişle çizgi roman, elle çizilip metinle bütünleştirilmiş ve belirli bir süreklilik taşıyarak art arda sıralanan basılı haldeki resimlerden oluşmuş bir anlatım biçimidir (Platin, 1985). Tuncer (1993)’e göre dergi ya da kitap formatında hazırlanan bir kitle iletişim aracı olarak nitelendirilen çizgi romanlar, Alsac (1994)’a göre ise herhangi bir öykünün veya hikâyenin çizgi ya da resimler yoluyla ifade edilmesidir. Başka bir ifadeyle çizgi roman, yazı ve imgenin karışımıyla oluşturulmuş edebi bir eserdir (Groensteen, 2007’den aktaran. Akdağ, 2023).

Dünyanın her ülkesinde dokuzuncu sanat olarak kabul edilmiş olan çizgi romanların 20. yüzyılda gazetelerde ve el ilanlarında basılmış çizgi bantları ile başladığı bilinmektedir. Çizgi bantlar gazete ve dergilerde çıkan, her seferinde art arda dört ya da daha fazla kare resim halinde yayımlanan öykü dizileridir (Cantek, 2019; Kireççi, 2020). Doğuşu çizgi bantlara dayalı olan çizgi romanlar, “altın çağı” olarak ifade edilen 1930-1940 yılları arasında gazetelerden ayrılmış ve ticari başarı elde eden dergi-albüm formlarına dönüşmüştür. Savaşın ardından daha da gelişerek kendi yayın gruplarını oluşturmuştur (Cantek, 2019).

Çizgi romanlar tasarlanırken anlatılmak istenen öyküye göre resimler ya da metinlere ağırlık verilebilmektedir. Resimlerin yoğunlukta olduğu paneller izlemeyi kolaylaştırabilmekte ancak metnin yoğun olduğu paneller ise devamlılığı ve takip etmeyi zorlaştırabilmektedir. Bununla beraber yazının yoğunlukta olduğu kareler, çizgi romanı daha durağan hale getirebilmektedir. Sürükleyici senaryosunun okuyucunun hayal gücüyle harmanlandığı çizgi romanlarda karakterlerin seçimi oldukça önemlidir. Başlangıçta yerli çizerlerin neredeyse hiçbirinin kahramanlarını kurgularken çocukları pek de düşünmedikleri söylenmekte ve bu durumun bir sonucu olarak, çocuklar için hazırlanmış “Teksas” ve “Tommiks” adıyla iki yabancı çizgi romanın popüler olduğu bilinmektedir. Çizgi roman ifadesiyle özdeşleşen ve çizgi roman deyince günümüzde bile ilk akla gelen Teksas-Tommiks, yerli çizgi romanlara olumlu ya da olumsuz birçok katkıda bulunmuştur. Çizgi romanların geniş bir okuyucu kitlesine ulaşabilmiş olması olumlu bir etki iken bu popülerlik, uzun yıllar boyunca sürekli Teksas-Tommiks benzeri yayınlar yapılmasına neden olmuştur (Cantek, 2019).

1960'lı yıllarda Avrupa'da başlayan yeni anlayışla çizgi romanlar, yetişkinler için hazırlanma çizgisine çekmeye başlamıştır. 60'lı yıllar çizgi romanın bilimsel anlamda ele alındığı ve tartışıldığı yıllardır. Çizgi romanın bir sanat olduğunu ispatlamak amacıyla çizgi roman dernekleri kurulmaya başlanmıştır. O dönemde çizgi romanların ikinci sınıf bir sanat dalı, bir eğlence aracı veya yine yalnızca çocuklar için faydalı bir eğitim aracı olduğu şeklinde bir önyargı bulunmaktadır (Cantek, 2019). İtalya'da yapılan uluslararası çizgi roman kongreleri önemli sonuçlar doğurmuştur. Çizgi romanın tarihini ve tarihsel süreçlerini inceleyerek birçok önemli eser ortaya koyan David Kunzle, İsviçreli sanatçı Rodolphe Töpffer'i (1799-1846) "Çizgi Romanın Babası" olarak göstermiştir. Töpffer'e ait çizgi roman çalışmalarının bulunduğu kitabın çevirisini yaparak düzenlemiş ve ona olan saygısını sunmuştur (Kunzle, 2007). Töpffer'in kitabı 1837 yılında "Historie de M. Vieux Vois" orijinal adıyla Fransızca diline uyarlanmıştır. 1842'de Amerika Birleşik Devletleri'nde "The Adventures of Obodiah Oldbuck" başlığıyla İngilizce olarak yayımlanmıştır. Bu eserin çizgi romanın ilk versiyonu ve hatta "atası" olarak kabul edilmesinin temelinde resim ve metnin aynı panelde sunulması değil, kitabın her bir sayfasında bağımsız olarak tasarlanmış altı parça resim paneli olmasıdır. Çünkü modern çizgi romanlarda sayfalar, tek sayfada birçok parçanın yer aldığı resimlerden meydana gelmektedir (İlhan, 2016).

Sanat ve iletişim aracı olarak değerlendirilmiş çizgi romanların tarihsel ilerleyişi ve betimlenmesi ülkelere göre değişiklik göstermektedir. Çizgi romanların komik olduğunu belirtmek amacıyla İngilizce'de "comics", Fransızlar tarafından "bandes dessinées" yani tasarlanmış bantlar ya da resimli bantlar; İtalyanlar tarafından küçük balonlar anlamına gelen "fumetti"; İspanyollar tarafından ise çizgi roman bölümünün olduğu TBO gazetesinin adıyla, "tebeo" şeklinde anılmaktadır (Gravett, 1989).

Amerika Birleşik Devletleri'nde çizgi roman, azalmaya başlamış gazete abonelikleri ve satışlarını artırmak amacıyla gazetelerin Pazar eklerinde çizgi bantlara yer verilmesiyle tanınmıştır. 1895 yılında Richard Felton Outcault'un "Hogan's Alley" adlı çalışması, ilk modern çizgi roman olarak kabul görmektedir. Hikâyenin devamlılığı, sürekliliği ve çizim ile metnin bir arada kullanılmasıyla bundan önce hazırlanmış olan eserlerden ayrılan bu çizgi roman, daha sonraları renkli gazetelerde sarı renkle sunularak "The Yellow Kid" adıyla ünlenmiştir (Tuncer, 1993; Cantek, 2019). Git gide bir sanat dalı olarak benimsenmeye başlayan çizgi roman alanında farklı tarzda ürünler oluşturulmaya

başlanmıştır. Macera türünün en ses getirmiş örneklerinden olan Tarzan of the Apes ise 1929'da Hal Foster tarafınca çizilmiş ve Amerika'da pek çok gazetede yayınlanmıştır (Alpin, 2006). Böylece çizgi roman büyük bir okuyucu kitlesine ulaşmıştır.

1933 yılına gelindiğinde çizgi romanlar Amerikan kültürünün bir parçası olmaya başlamıştır (Wright, 1979'dan aktaran İlhan, 2016). 1938 yılında yayınlanmaya başlayan "Süpermen" serisi, süper kahramanın etrafında olayların döndüğü yeni bir akım başlatmış ve bu tarzda öncü olmuştur (Akdağ, 2023). Joe Simon ve Jack Kirby tarafından 1941'de yapılan "Kaptan Amerika" isimli eser, çizgi romanların etkileyici birer propaganda aracı oluşuna örnek olarak gösterilebilmektedir. Nitekim bu eser II. Dünya Savaşı sırasında Amerikan vatanseverliğini aşılamış ve gençleri orduya katılmaları yönünde yöreklendirmiştir (Alpin, 2006).

1938-1949 yılları, çizgi romanın Amerika'da altın çağını yaşadığı dönem olarak değerlendirilmektedir (Haugen, 2005). Bu dönemde çizgi romanlar hayatın bir parçası olmuş ve toplumun her kesimine hitap ederek okunmuştur. 1990'larda teknolojik gelişmelerin hissedilmesiyle İnternetin yaygın kullanımı ve video oyunlarına gösterilen rağbet, çizgi romanlara duyulan ilgiyi azaltmıştır. Fakat bu düşüş uzun süre devam etmemiş, 2000'li yıllar itibariyle tekrar popüler olmaya başlamıştır. Zaman içerisinde dijitalleşmenin artmasıyla çizgi romanların da İnternet ortamında sunulabileceği düşünülmüş ve çağa ayak uydurulabileceği anlaşılmıştır (Haugen, 2005; İlhan, 2016).

Anlaşılabileceği üzere çizgi romanların yurt dışındaki tarihsel süreci gerek içeriği ve ele aldığı konular gerekse dönemin şartlarından dolayı inişler ve çıkışlarla doludur. Her şeye rağmen bazen seçilen kahramanlar bazen ise sürükleyici senaryosu ile toplumun önemli bir kesimini okuyucusu yapmayı başarmıştır. Türkiye'de de çizgi romanların tarihi gelişim süreci benzerlik göstermektedir.

1869 yılında Osmanlı'da basımı gerçekleşen ilk Türkçe çizgi roman, İstanbul Gazetesi'nde yer almıştır ve bu tarih Türkiye'de çizgi romanın ilk adımı olarak anılmaktadır (Ertemsir, 2011'den aktaran İlhan, 2016). 1870 yılında Osmanlı'nın ilk mizah dergisi olarak çıkartılan Diyojen, Teodor Kasap tarafından yayınlanmıştır. Bu dergide bulunan eleştiri içerikli karikatürler Türkiye'de ilk çizgi roman örnekleri olarak gösterilebilmektedir (Çakır, 2006). 1930'lara gelindiğinde çizgi romanlarda halkı bilinçlendirme ve aydınlatma gibi amaçlarla hareket edilmiş ve çizilen çocuk öykülerinin sonunda kahramanların gerçeği görüp bir mesaj çıkardığı hikayeler yazılmıştır. Çocuk

dergilerinde Cumhuriyet teması işlenmiş ve çocuklar birer “vatan evladı” olarak yetiştirilmek istenmiştir. Karakterler modernleşme ve teknoloji taraftarıdır (Cantek, 2019).

Türkiye’de ilk çizgi roman yayını, 10 Nisan 1947 yılında çıkartılan ve tamamı çeviri eserlerden oluşan “Kara Maske”dir (Kireççi, 2020). Kara Maske pek çok kaynaktan Türkiye çizgi roman tarihinin miladı olarak kabul edilmektedir (Tuncer, 1993; Yalçın ve Aktaş, 2005). II. Dünya Savaşı yıllarında ise önce savaşın etkisiyle çizgi roman yayınlarını düşürmüş, sonrasında ise Amerikalı ve Avrupalı eserlerin Türkiye’ye göre düzenlenmesiyle tekrar çıkış yaşanmıştır. İlerleyen yıllarda Türk tarihi ve folklorunun da etkisiyle yerli çizgi romanlar üretilmiştir. Yerel kaynaklardan beslenerek oluşturulmuş ilk yerli çizgi roman kahramanı “Köroğlu”, 1953 yılında piyasaya sürülmüştür (Alsaç, 1994; Kireççi, 2020).

1980-1990 yıllarına teknolojik yeniliklerin ve erişilebilirliğin artması sebebiyle günün önemli bir kısmının televizyon başında geçirilmesi ve sinema sektöründe kaydedilen gelişmeler, çizgi roman gibi yazılı eserlerin, dergi ve gazetelerin daha az tercih edilmesine neden olmuştur. Haliyle çizgi romanlar daha az tercih edilmeye başlanmış ve düşüş yaşanmıştır (Akgün, 2008). Yaşanılan durgunluktan kurtulmak amacıyla Kültür Bakanlığı 1986-2002 yılları arasında 39 ayrı çizgi roman yayını yaparak okuyuculara sunmuştur. Bu yayınlar Karabudak (2015) tarafından “Tarihî Kahramanları ve Olayları Konu Edinen” ve “Eğlendiren ve Öğüt Veren” çizgi romanlar olarak iki grupta incelenmiştir. Günümüze gelene kadar Türk çizgi romanının birçok çocuk dergisinde yaşatıldığı, yine onlarca yayının birçok yayınevi aracılığıyla çevrildiği ve basıldığı görülmektedir.

2.4.2 Sosyal Bilgiler dersinde eğitici bir materyal olarak çizgi romanlar

Sosyal Bilgiler, yaşadığı topluma ve dünyaya uyum sağlayan, sahip olduğu bilgiyi gerektiği biçimde kullanabilen, karşılaştığı problemlere çözümler üretebilen etkin vatandaşlar yetiştirmeyi hedefleyen bir öğretim programıdır (Öztürk, 2015). Dersin daha eğlenceli hale gelmesi ve öğretilen bilgilerin akılda kalıcılığının artmasını sağlamak amacıyla hem anlatım esnasında hem de ölçme değerlendirme etkinliklerinde çeşitli materyaller kullanılabilir. Kullanılan materyallerden istenilen verimin alınabilmesi için bu materyallerin eğlenceli, yaratıcılığı destekleyici ve somutlaştırıcı olması gerektiği söylenebilmektedir (Dere, 2019).

Çizgi romanlar, estetik bir etki oluşturmak ya da belirli bir mesaj iletmek amacıyla bitişik bir düzende, ardışık şekilde sıralanan görsel ya da farklı imge türlerinden oluşan bir anlatım biçimi olarak tanımlanabilmektedir. Çizgi romanlarda ses tonu ise; harflerin büyüklüğü, küçüklüğü, kalınlığı, inceliği ve kelimeler arasında bırakılan boşluklar aracılığıyla okuyucuya yansıtılmaktadır. (Kireççi, 2020). Duygular, karakterlere çizilen- teknolojik ortamlarda hazırlanmış çizgi romanlar için seçilen- yüz ifadeleriyle okuyucuya yansıtılırken konuşma baloncuklarının kesik çizgiye sahip olması fısıldama, bulut şeklinde olması düşünme, köşeli yapıda olması bağırma gibi durumları belirtebilmektedir. Bu sebeple çizgi romanın temel öğelerinden olan metnin içerdiği mesajlar kadar yazılış biçimi ve baloncukların biçiminin de oldukça önemli olduğu söylenebilmektedir.

Öğretimde yalnızca yazı ya da görsel materyal tek başına yeterli değildir. Fakat her ikisi bir arada kullanıldığında etkinin arttığı bilinen bir gerçektir (İşler, 2003). Sosyal Bilgiler öğretiminde yazılı ve görsel materyallerin bir arada sunulması, öğrenmenin kolaylaştırılması açısından önemlidir. Görsel materyallerin akılda kalıcılığı etkiliyor olması, öğretmen tarafından sunulan metinlerin ve kazandırılmak istenen bilgi, değer ve becerilerin anlamlandırılmasına olanak sağlamaktadır. Ayrıca ortaya atılan problemlere eleştirel ve yaratıcı bakış açısıyla yaklaşılmasına katkıda bulunabilmektedir. Görsel materyallerin kullanımı, düşüncelerin oluşumunu etkileyen duyguların ve bilinçaltı süreçlerinin yoğunluğunu ve netliğini artırmakta; böylece ilgili düşüncenin bellekte kalıcılığını desteklemektedir. Bu durumdan hareketle, işitilen ya da okunan içeriklere kıyasla, görsel olarak algılanan unsurların bellekte daha uzun süre saklanma olasılığının yüksek olduğu ifade edilebilir. Haz, coşku ya da üzüntü gibi duygusal deneyimler bellekte derin izler bırakmakta; dolayısıyla dikkat çekici öğeler, bellekte kalıcılığı hızla sağlamaktadır. Dikkat çekici unsurlar aynı zamanda duygu ve algı yoğunluğunu artırarak bu süreci pekiştirmektedir (Gündüz, 2012). Haliyle görsel materyaller bilgiyi kalıcı hale getirme yolculuğunda öğrenme süreci daha eğlenceli bir hale getirmektedir. Çizgi romanlar da temel bileşeni olan görseller sayesinde öğrenmeyi desteklemede güçlü materyallerdir. Diğer yandan çizgi romanların her zaman renkli olma gibi bir zorunluluğu yoktur. Bazı çizgi romanlar tercihen siyah beyaz olarak tasarlanabilmekte bu durum ise öğrencileri kendi zihinlerinde onlara istedikleri renkleri vermeleri konusunda serbest bırakarak hayal güçlerinin gelişimine katkı sağlayabilmektedir.

Çizgi romanlar kaynağını günlük yaşamdan aldığından dolayı sürekli olarak güncelliğini koruması bir gerekliliktir. Yaşam ile iç içe olan Sosyal Bilgiler dersinin öğretim programları incelendiğinde, öğrenme yaşantıları düzenlenirken işlenen konu ve hedef becerilerin öğretiminde öğrencilerin aktif katılımının desteklendiği tümevarımcı bir bakış açısının gözetilmesi önerilmektedir. Öğrencilerin tümevarımcı sorgulama süreçlerini deneyimleyebilmeleri adına, öğretmenlerin birtakım örnek ve ipuçları sunmaları, hem kullandıkları materyaller hem de tercih edilen yöntem ve tekniklerle zenginlik sağlamaları gerekmektedir. Kullanılacak öğretim materyalleri belirlenirken öğrenci ilgi, gereksinim ve farklılıkları göz önünde bulundurulmalı ve farklı işitsel, görsel, görsel-ışitsel ve teknoloji destekli materyaller işe koşulmalıdır. Öğretim materyallerinin gerçek hayatla bağlantılı araçlar olarak belirlenmesi ve kullanımı diğer bir önemli boyuttur (MEB, 2024). Hikayesinden tiplemesine varıncaya dek sosyal olaylar, siyasi kararlar, toplumsal roller, teknolojik iletiler, sosyolojik mesajlar ve eğitici unsurlar içeren çizgi romanlar, Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılabilecek etkili materyaller durumundadır. Çizgi romanın ilgi çekici yönü, eğlenerek öğrenme ortamı sunması, aynı anda birden fazla duyuyu harekete geçirmesi ve derse aktif katılımın sağlanması gibi faydalı yönleri göz önünde bulundurulduğunda, eğitimde kullanılması kaçınılmaz bir sonuç olmuştur (İlhan, 2016).

Eğitici çizgi romanların Sosyal Bilgilerde ders materyali olarak kullanılmasının sağlayabileceği çeşitli katkılar vardır. Çizgi romanların Sosyal Bilgiler dersinde kullanımı kavram öğretiminde ve varsa kavram yanlışlığının giderilmesinde etkili bir rol oynayabilir. Ayrıca öğrenciler, çizgi romanlardaki karakterlerin yerine kendini koyarak hem eleştirel düşünme yetisi hem de empati kurma becerisi kazanabilir (Çelik ve İlhan 2021).

2.6 İlgili Araştırmalar

Araştırma kapsamında ilgili alanyazın incelenmiş ve Sosyal Bilgiler eğitimi alanında hem dijital okuryazarlık düzeyi hem de eğitici çizgi roman kullanımına ilişkin çalışmalar bu bölümde sunulmuştur.

2.6.1 Türkiye’de yapılan araştırmalar

İlhan (2016) çalışmasında, Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımının öğrencilerin akademik başarıları, derse yönelik tutumları, tarih algıları ve çizgi romana yönelik bakış açıları üzerindeki etkisi incelemiştir. Yürütülen çalışmada karma araştırma

yöntemi benimsenmiştir. Araştırma sonucunda, çizgi roman kullanımının öğrencilerin başarı düzeyleri, derse yönelik tutumları, tarih algıları ve çizgi romana ilişkin görüşleri üzerinde olumlu etkiler sağladığı belirlenmiştir.

Türkal (2018) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarına yönelik hazırlanan çizgi roman türündeki materyallerde bulunması gereken nitelikleri belirlemek ve geliştirilen bu materyallerin uygun öğretim yöntem ve teknikleriyle nasıl desteklenebileceğine ilişkin öneriler sunmak amaçlamıştır. Çalışma kapsamında, 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin “Sosyal Bilgiler Öğreniyorum” ünitesine yönelik çizgi romanlar oluşturulmuştur. Sonuç olarak, çizgi romanların çağdaş yöntem ve teknikleri destekleyen kuvvetli materyaller olabileceğinden, öğrencilerin derse yönelik ilgi ve tutumlarını olumlu yönde etkileyebileceğinden ve konu alanında başarıyı artırabileceğinden söz edilmiştir.

Ünal (2018)’ın yaptığı araştırmada, Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının öğrencilerin akademik başarıları ve derse yönelik tutumları üzerindeki etkilerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışma, ön test–son test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılarak tasarlanmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, Sosyal Bilgiler dersinde çizgi roman kullanımının öğrencilerin başarı düzeyleri üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu, ancak derse yönelik tutumları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şentürk (2020) çalışmasında, 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman ve çizgi film kullanımının öğrencilerin derse yönelik ilgi, tutum ve akademik başarılarına etkisini incelenmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın nicel bölümünde ön test test–son test kontrol gruplu yarı deneysel desen, nitel bölümünde ise fenomenolojik desen tercih edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, eğitici çizgi roman ve çizgi film kullanımının öğrencilerin derse yönelik tutum, motivasyon ve akademik başarıları üzerinde olumlu etkiler yarattığı; öğrencilerin bu materyalleri öğretici, eğlenceli, dikkat çekici ve etkili buldukları belirlenmiştir.

Kaba (2021), yaptığı araştırmasında Sosyal Bilgiler dersinde dijital çizgi roman ve müzelerin kullanımının 7. sınıf öğrencilerinin akademik başarıları, derse yönelik tutumları, uygulamaya ve müze eğitimine ilişkin algıları üzerindeki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Karma yöntem deseninin kullanıldığı araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; müze ve müze eğitimi konulu çizgi romanlarla yapılan uygulama sürecinin

öğrencilerin akademik başarılarına olumlu etkisinin bulunduğu, uzaktan eğitimi eğlenceli ve işlevsel hale getirdiği ve aynı zamanda çizgi romana olan ilgiyi pozitif yönde etkilediği ortaya çıkmıştır.

Akdağ (2023), uzaktan eğitim ile yürütülen 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Yönetime Katılıyorum” öğrenme alanında çizgi romanlardan yararlanmanın öğrencilerin akademik başarıları, demokratik tutumları, bilgilerin kalıcılığı üzerindeki etkileri ile öğretim materyalleri ile ilgili öğrenci deneyimlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırma bulguları doğrultusunda, deney ve kontrol grupları arasında akademik başarı, demokratik tutum ve bilgilerin kalıcılığı açısından anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Görüşme verilerinden elde edilen sonuçlara göre ise öğrencilerin, eğitici çizgi romanların uzaktan eğitim sürecinde çevrimiçi ortamlarda kullanılmasından hoşlandıkları ve öğretim materyallerini öğretici, eğlenceli ve dikkat çekici olarak nitelendirdikleri belirlenmiştir.

Şeker (2023), gerçekleştirdiği eylem araştırmasında ilkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğrenme ortamlarında “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanı konularının öğretiminde eğitici çizgi romanların öğretim materyali olarak kullanılabilirliğini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma bulgularına göre, eğitici çizgi romanların öğrencilerin öğrenmeye yönelik istekliliğini artırdığı, okuma becerilerini geliştirdiği ve bu alandaki motivasyonlarını yükselttiği görülmüştür. Ayrıca çizgi romanların, öğrencilerin hayal gücünü geliştirerek empati kurmalarına katkı sağladığı; derse olan meraklarını artırdığı, derse katılım, odaklanma ve yaratıcı düşüncelerini ifade etme süreçlerine olumlu yönde etki ettiği tespit edilmiştir.

Çalış (2023) yüksek lisans tezinde, Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin toplumsal rolleri algılama biçimleri üzerinde çizgi romanların nasıl etkisi olduğunu ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmada materyal olarak araştırmacı tarafından Pixton üzerinden “Birey ve Toplum” öğrenme alanı kapsamında tasarlanmış çizgi romanlar kullanılmıştır. Nitel araştırma yönteminin tercih edildiği çalışmada içerik analizinden elde edilen bulgulara, uygulama sonunda toplumsal roller ile ilgili daha açık ve yerinde ifadeler kullandıkları ve toplumsal rolleri öğrendikleri anlaşılmıştır.

Yaşar (2024), 5. sınıf öğrencilerinin “Birey ve Toplum” öğrenme alanında çizgi roman kullanımına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlanmıştır. Verilerin yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla elde edildiği bu çalışmanın sonucunda, eğitici çizgi romanların

kullanılmasının öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerine yönelik tutumlarını olumlu yönde etkileyebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

İncelenen çalışmalarda, farklı sınıf düzeyleri ve çeşitli öğrenme alanı konularının öğretiminde çizgi romanların kullanımı; eğitici çizgi romanlardan yararlanmanın öğrencilerin okul başarısı, demokratik tutumları, tarih algıları ile öğretilen bilgilerin kalıcılığı ve toplumsal rolleri algılayış biçimleri üzerindeki etkisi; dijital çizgi romanla müze eğitimi; eğitici çizgi romanlarda bulunması gereken nitelikler ile öğrencilerin çizgi roman kullanımına yönelik görüşlerinden hareketle Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumlarını anlamak gibi konuların ele alındığı görülmüştür. Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi romanlarla dijital okuryazarlık kazandırmaya yönelik bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Yaman (2019) çalışmasında, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından ele alınmasını amaçlamıştır. Çalışma sonucunda sınıf düzeyi, anne ve babanın eğitim durumu, kişisel bilgisayara sahip olma, sosyal medya platformlarını kullanma, İnternette günlük geçirilen süre, düzenli olarak takip edilen teknoloji haber siteleri ve dergilerinin bulunma durumu, sürekli İnternet bağlantısına sahip olma, dijital okuryazarlıkla ilgili sempozyum, kongre, seminer gibi etkinliklere katılım ve bu konuda eğitim alma değişkenleri açısından anlamlı farklılıkların bulunduğu tespit edilmiştir.

Pala ve Başbüyük (2020), yaptıkları çalışmada ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerilerini bazı değişkenler çerçevesince incelemeyi amaçlamış ve nicel araştırma yöntemi olan ilişkisel tarama modelini kullanmışlardır. Elde edilen veriler sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerin dijital okuryazarlık beceri düzeylerinin; yerleşim yeri, anne ve baba eğitim durumu, kardeş sayısı, anne ve baba mesleği, Sosyal Bilgiler dersi karne notu, evlerinde İnternet bağlantısı olması durumu, evlerinde bilgisayar veya tablet olması durumu ve İnternete bağlanma sıklığına göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Kocaer (2021), araştırmasında Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin dijital okuryazarlık becerisine yönelik öz yeterlik algılarının incelenmesi hedeflemiştir. Betimsel tarama yöntemiyle gerçekleştirilen araştırmada sonucunda; Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz yeterliliklerinin kişisel bilgisayara sahip

olma, sosyal ağları etkin kullanma ve baba eğitim düzeyinin dijital okuryazarlığa ilişkin öz yeterlilik algılarını etkilediği anlaşılmıştır.

Aydoğdu (2022), yüksek lisans tezinde, ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmış ve veriler dijital okuryazarlık ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin kardeş sayısı arttıkça dijital okuryazarlık düzeylerinin azaldığı; annesi meslek sahibi olan, İnternete daha sık erişim sağlayan ve merkez ilçede ikamet eden öğrencilerin ise dijital okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Kosdak (2022), Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi amaçladığı çalışmasında karma yöntem desenlerinden açımlayıcı sıralı deseni kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet, öğrenim durumu, bilgisayar kullanımı, sosyal ağlardan yararlanma, derste teknoloji kullanım durumu, hizmet içi eğitim alma ile Web 2.0 ve Web 4.0 araçlarını derste kullanma değişkenleri açısından anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Kıdem yılı, İnternet süresi ve bilgisayara sahip olma değişkenlerinde anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir.

Çelikkaya ve Köşker (2023), çalışmalarında Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık beceri düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlamışlardır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, dijital okuryazarlık beceri seviyesinin cinsiyet değişkenine göre erkek öğretmen adayları lehine anlamlı bir farklılık gösterdiği ve sınıf düzeyi arttıkça, özellikle son sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının dijital okuryazarlıklarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Balcı (2023), yüksek lisans tezinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerini belirlemek ve bu yetkinliklerin yanı sıra Web 2.0 araçlarını kullanım durumlarının çeşitli değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediğini incelemeyi amaçlamıştır. Nicel araştırma yaklaşımlarından tarama modeliyle yürütülen çalışmanın örneklemini, Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmuştur. Elde edilen verilerin analizinden, öğretmenlerin dijital okuryazarlık yetkinlik düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaştığı; Web 2.0 araçlarını kullanım durumlarının ise cinsiyet, mesleki kıdem ve görev yapılan kurumun bulunduğu yerleşim yeri değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir.

Bucak (2024), araştırmasında Sosyal Bilgiler öğretiminde Web 2.0 araçları kullanmanın öğrencilerin dijital okuryazarlık becerileri ve okul başarılarına etkisini incelemek istemiştir. Araştırma ön test son test kontrol gruplu yarı deneysel desen ile yürütülmüştür. Ek olarak araştırma süreci sonunda yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla öğrencilerin Web 2.0 araçlarının derste kullanımına yönelik duygu ve düşünceleri ortaya konulmak istenmiştir. Sonuç olarak, ortaokul Sosyal Bilgiler derslerinde Web 2.0 uygulamalarından yararlanılmasının hem ders başarısını hem de öğrencilerin dijital okuryazarlık beceri düzeylerini olumlu etkilediği belirlenmiştir.

Demir (2024), çalışmasında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık beceri düzeylerini belirlemeyi hedeflenmiştir. Araştırma sonucunda 25 yaş ve altı, 0-5 yıl mesleki deneyime sahip olanların ve yüksek lisans düzeyinde eğitim görmüş öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu; İnternet bağlantısı, dijital okuryazarlık eğitimi almış olmak gibi değişkenlerin ise algı ve tutum üzerinde olumlu etkilerinin olduğu gözlenmiştir.

Macit (2024), Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin teknoloji kullanımına ilişkin öz yeterlik düzeyleri ile ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerileri ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları arasındaki bağlantıyı incelemek amaçlamıştır. Tarama modeli esas alınarak yürütülen çalışmadan elde edilen verilere göre, öğretmenlerin teknoloji kullanımına yönelik öz yeterlikleri ile öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyleri ve derse yönelik tutumları arasında pozitif yönde bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

Dijital okuryazarlık ile ilgili incelenen çalışmalarda genel olarak dijital okuryazarlık düzeyleri ile çeşitli yeterliklerin bağlantısının olup olmadığı, değişkenlerin dijital okuryazarlık düzeyini etkileyip etkilemediği, öğrencilerin, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri, Web 2.0 araçlarının kullanımı ve dijital vatandaşlık gibi konuların ele alındığı dikkat çekmektedir.

2.6.2 Yurt dışında yapılan araştırmalar

Sones (1944), metin ve çizgi romanların öğretme-öğrenme süreçlerine etkisini araştırmıştır. Deneysel desenle yürütülen araştırmada, zekâ düzeyleri ve sınıf seviyelerine göre eşleştirilen öğrenci gruplarına çizgi roman ve düz metinlerle hazırlanmış materyaller sunulmuş; ardından uygulanan başarı testleriyle öğrenme düzeyleri karşılaştırılmıştır. Araştırmada çizgi romanının görsellik yönüyle düz metinlere nazaran konuları öğrenmede daha etkili olduğu tespit edilmiştir.

Hutchinson (1949) tarafından gerçekleştirilmiş çalışmada veriler, çizgi romanı öğretim materyali olarak kullanan öğretmenlerden toplanmıştır. Araştırma sonucunda, çizgi romanların her öğretim kademesinde eğitici bir materyal olarak kullanılabileceği, çocuklar için ilgi çekici olduğu, dersi eğlenceli hale getirdiği, derse yönelik merak uyandırarak öğrenmeyi kolaylaştırdığı, dil gelişiminde etkili olduğu gibi bulgular elde edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin görüşleri, çizgi roman kullanımının öğrencilerin derslere bireysel katılımına fırsat tanıdığı şeklinde olmuştur.

Hadjileontiadou ve Kekkeris (2006), çevre eğitimi ile ilgili çalışmalarını nitel araştırma yöntemi ile yürütmüşler ve dijital çizgi romanların öğrenci algılarına etkisini incelemişlerdir. Bu araştırma kapsamında çizgi romanlardan yararlanmanın olumlu sonuçlarından söz edilmiş ve çizgi roman kullanımının, öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik farkındalıklarını yükselttiği ve çevreyi koruma davranışlarında artış gözlemlendiğini öne sürülmüştür.

Ranker (2008), ikinci dil olarak İngilizce öğrenmekte olan öğrenciler ile gerçekleştirdiği nitel araştırmasında verileri, sınıf içi gözlemler aracılığıyla elde etmiştir. Araştırma bağlamında çizgi romanların sesli bir şekilde okunduğu uygulama sürecinin çeşitli beceriler üzerindeki etkisini araştırmıştır. Araştırma sonunda bireylerin konuşma, yazma, düşünme ve hayal kurma gibi becerilerini geliştirmede çizgi romanların etkili rol oynayabileceği tespit edilmiştir.

Vassilikopoulou vd. (2011), dijital çizgi romanların dil öğretimi üzerindeki etkisinin incelendiği bir vaka çalışması gerçekleştirmişlerdir. 12-13 yaşındaki öğrencilerin odak olarak seçildiği bu çalışmada, dijital çizgi romanların kullanımı ile öğrencileri dil becerileri edinmeye teşvik etmek, çizgi roman hikayeleri oluştururken hayal güçlerini kullanmalarına ve kültürel deneyimlerini yansıtmalarına yardımcı olmak istenmiştir. Sonuç olarak, çizgi romanların dil gelişimine olumlu etkilerinin olduğu ve öğrencilerin imla kurallarına artık daha çok dikkat ettikleri tespit edilmiştir.

Bolton-Gary (2012), nitel yöntemle gerçekleştirdiği ve verileri görüşmeler yoluyla topladığı çalışmada, öğrencilerin çizgi romanları bir öğretim aracı olarak nasıl algıladıklarını ve derslerin nasıl canlandırıldığını anlamak amacıyla dersleri videoya kaydetmiştir. Araştırma sonucunda, çizgi romanların öğrencilerin dersi algılamasına katkı sağladığı, derse yönelik motivasyonlarını olumlu yönde etkilediği, derslerin daha keyifli geçtiği ve öğrencilerin dikkatini artırdığı gibi bulgulara ulaşılmıştır.

Wilson (2014), tipik gelişim göstermeyen ve engelli olarak nitelendirilen ortaokul öğrencileri ile çizgi romanları içeren etkinlikler gerçekleştirmiş ve katılımcıların akademik başarılarını değerlendirmek için çizgi romanları alternatif araçlar olarak kullanmıştır. Altı hafta süren bu araştırmada, öğrencilerce tamamlanan çizgi romanlar ders sonunda içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Elde edilen veriler, çizgi romanların engelli öğrencilerin okuma-yazma becerilerine olumlu etkiler sağladığını göstermiştir. Ayrıca, çizgi romanlar uygulanırken öğrencilerin yaşadıkları deneyimler göz önünde bulundurulduğunda, sınıfların daha sıcak bir ortama dönüştürülebileceği ve öğretmenlerin alternatif değerlendirme yaklaşımları uygulayabileceği bir saha haline gelebileceği belirtilmiştir.

Richter vd. (2015) çalışmalarında ilköğretim seviyesindeki öğrencilere çevre eğitimi verilirken çizgi romanlardan yararlanmışlardır. Nicel araştırma desenlerinden yarı deneysel desenin kullanıldığı çalışmada, süreç öncesinde ve sonrasında testler uygulanmış ve kalıcılık testi aracılığıyla öğrencilerin konu hakkındaki bilgileri hatırlayıp hatırlamadıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Çevresel özelliklerin, yer şekillerinin ve hayvan popülasyonunun göz önünde bulundurulduğu ve çizgi romanların bu etkenler dikkate alınarak hazırlandığı çalışma sonucunda, çevre bilgisinin olumlu yönde arttığı araştırmacılarca ifade edilmiştir.

Miranda vd. (2018), çizgi romanların akademik başarıya etkisini incelemek amacıyla yürüttükleri eylem araştırmasında, eğitici çizgi romanları materyal olarak kullanmış ve öğrencilerin akademik başarılarını ön test-son test uygulamalarıyla ölçerek verileri toplamıştır. Araştırma sonucunda, çizgi romanların akademik başarıyı olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Puspasari (2019) çalışmasında, dijital çizgi romanları öğrencilerin İngilizce öğrenebilme ve iletişim kurabilmelerine yardımcı bir araç olarak kullanmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda öğretmenlerin İngilizce öğretiminde dijital çizgi romanları kullanmaya yönelik bakış açılarını üç bölümden oluşan anketler aracılığıyla anlamaya çalışmıştır. Elde edilen veriler incelendiğinde, katılımcıların %85'i İngilizce öğretiminde çizgi roman kullanımı hakkında olumlu görüş belirttiği görülmüştür. Öğrencilerin derse karşı tutumlarını olumlu yönde etkilediği, dil öğrenme becerilerini geliştirdiği, çizgi roman kullanımının hem öğrenciler hem de öğretmenler için yararlı olabileceği noktasında hemfikir oldukları anlaşılmıştır. Genel olarak öğretmenler, sınıflarında dijital çizgi romanların anlamlı bir

öğrenme ortamı yaratabileceğini söylemiş ve öğrencileri İngilizceyi yaratıcı bir şekilde öğrenmeye teşvik ettiğini ifade etmişlerdir.

Sari vd. (2021) İlkokullarda Fen Bilimleri öğrenimi için dijital tabanlı çizgi romanlar üretmeyi ve uygulanabilirliğini belirlemeyi amaçlamışlardır. Buna bağlı olarak dijital çizgi romanlar tasarlanmıştır. Çizgi romanlar önce elle çizilmiş, ardından taratılarak bilgisayar ortamına yansıtılmış ve grafik tasarım uygulaması ile renklendirilerek telefonla erişim sağlanan bir uygulamaya aktarılmıştır. Son aşamada ise hazırlanan çizgi romanlar uygulanmış; veriler anket aracılığıyla toplanmıştır. Sonuç olarak, öğrenmeyi daha ilgi çekici hale getirmek ve teknoloji kullanımından çabuk sıkılmamak için dijital tabanlı çizgi romanlar geliştirmenin iyi bir yol olarak kabul edildiği vurgulanmıştır.

Hasanah vd. (2021), yaptıkları çalışmayla 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersine yönelik sosyal çalışmalara alternatif olacak biçimde dijital çizgi romanlar geliştirmişler ve geliştirilen çizgi romanları Endonezya'nın coğrafi özellikleri konusunun öğretiminde kullanmışlardır. Veriler, görüşmeler ve anketlerle elde edilmiştir. Kapak tasarımı, seçilen yazı tipi, renklerin ilgi çekiciliği ve tasarımın öğrenci düzeyine uygunluğuna ek olarak dilin anlaşılır ve etkili kullanımıyla çizgi romanlarda yer alan hikayelerin öğrenciler tarafından kolay anlaşılabilirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca dijital çizgi romanların senaryosuyla ve görselliğiyle doğal yaşamla ilgili mesajlar verebilecek nitelikte olduğu saptanmıştır.

Darmayanti vd. (2022) çizgi roman materyalini kullandıkları çalışmada, 8. sınıf öğrencilerinin öğrenme stillerine ilişkin problemlerin çözümünde matematiksel eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek amaçlanmıştır. Bu çalışmada 4 boyutlu yöntem (Tanımla, Tasarla, Geliştir ve Yaygınlaştır) kullanılmış ve anketler yoluyla veriler toplanmıştır. Veriler analiz edildiğinde, öğrencilerin çizgi romanların öğrenme aracı olarak kullanılmasından hoşlandıkları, çizgi romanların dokunsal, işitsel ve görsel öğrenme stillerini karşıladığı, okulun belirlediği geçme puanına ulaşmayı kolaylaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Zahartian, Junus ve Sulaeman (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışmada çizgi roman yoluyla Fizik öğrenme çıktılarının değerlendirilmesi amaçlanmış ve eşdeğer olmayan kontrol gruplu tasarım kapsamında yarı deneysel desenle yürütülmüştür. Çalışmanın kontrol grubunda geleneksel yöntemlerle eğitim verilmeye devam edilmiş, deney grubuna ise çizgi roman temelli bir eğitim ortamı oluşturulmuştur. Ön test ve son testlerden elde

edilen veriler analiz edildiğinde deney ve kontrol grupları arasında öğrenme çıktılarına ulaşmada anlamlı bir farklılık gözlenmiş, çizgi romanların öğrencilerin akademik başarılarını olumlu yönde etkilediği ve çizgi roman tabanlı öğrenme ortamının geleneksel öğrenme ortamlarından daha iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çizgi romanların bir eğitim materyali olarak kullanıldığı ve yurt dışında gerçekleştirilen araştırmalara bakıldığında ağırlıklı olarak, öğrenme ve öğretme süreçlerine etkinin incelendiği görülmektedir. Çizgi romanların akademik başarıyı nasıl etkilediği, dersi anlamadaki rolü, öğrencilerin becerileri üzerindeki etkisi, dil öğretimi ve gelişimi süreçlerinde kullanımı, engelli bireylerin eğitimi, farklı öğrenme stillerinin desteklenmesi ile çeşitli branş dersleri içerisinde yer alan bilgi ve becerilerin kazandırılmasında materyal olarak kullanımı incelenen diğer konular olmuştur. Tüm bu akademik çalışmalar sonucunda, çizgi romanların bahsi geçen amaçlar doğrultusunda etkili bir materyal olabildiği, farklı sınıf düzeyleri, öğrenme biçimleri ve gelişim tipleri için eğitim aracı olarak kullanılabileceği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda elde edilen veriler, çizgi roman kullanımının anlatılmak istenenlerin daha kolay kavranmasını sağladığı, öğrenmeye teşvik ettiği, motivasyonu artırdığı, eğitim faaliyetlerini daha keyifli hale getirdiği biçiminde sonuçlara da ulaşılmıştır.

Zhao (2007) “Öğretmenlerin Teknoloji Entegrasyonuna ilişkin Görüşleri” adlı çalışmasında, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin teknoloji entegrasyonu konusundaki düşüncelerini ve derste İnternet kullanımlarını araştırmıştır. Araştırma, teknoloji entegrasyon eğitimi vermek üzere Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin çoğu teknolojiyi kullanmaya karşı istekli olmuş, teknoloji entegrasyonu eğitimiyle ilgili olumlu deneyimler dile getirmiştir. Teknoloji entegrasyonu kapsamında yapılan bilgilendirmeler ise katılımcıları teknoloji tabanlı öğretim uygulamalarında olumlu yönde etkilemiş ve araştırmanın sonunda pek çok katılımcı teknolojiyi etkili biçimde kullanabilir hale gelmiştir.

Velez, Olivencia ve Zuazua (2017), yetişkinlerin çocukların dijital okuryazarlık düzeyleri üzerindeki rolünü belirlemeyi amaçladıkları araştırmalarında, öğretmen ve ailelerden oluşan örneklem grubunun dijital okuryazarlık düzeylerini belirlemiştir. Araştırmanın sonucunda, yetişkinlerin dijital okuryazarlığının, çocuklarının dijital okuryazarlığı üzerinde önemli derecede etkili olduğu, yetişkinlere çeşitli sorumlulukların düştüğü,

çocuklar için olumlu bir rol model oluşturmaları gerektiği ve referans kişiler oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Porat vd. (2018) çalışmalarında, 280 öğrencinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile okuryazarlık gerektiren görevlerdeki başarılarını kıyaslamışlardır. Öğrenciler dijital okuryazarlık seviyelerinin yüksek olduğunu belirtse de araştırma sonunda teoride görülen becerinin pratikte yüksek olmadığı anlaşılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin dijital okuryazarlıklarını geliştirmeyi amaçlayan eğitim programlarının, özellikle sosyal-duygusal yeterliliklere özen gösterilerek tasarlanmasının önemi ortaya konulmuştur. Bu tür eğitimlerin, ihtiyaç duyulan önemli yeterlikleri artırabileceği ve böylece çağdaş toplumda etkili dijital okuryazarlık geliştirebileceği vurgusu yapılmıştır.

Mudure-Iacob (2019), dijital okuryazarlık açısından “Özel Amaçlar için İngilizce Öğretimi” konusunu araştırmıştır. Araştırmada dijital okuryazarlık becerilerinin kullanıldığı İngilizce öğreniminin faydaları ve sınırlı yönleri üzerinde durulmuş, dil becerilerinin öğretiminde dijital okuryazarlık kavramının yeri ortaya konulmak istenmiştir. Dil becerilerini kazandırmak için basit bir öğrenme ve içerik üretme şeklinde oluşturulmuş sınıflar yerine, farklı becerileri ortaya çıkarmayı gerektirecek ve öğrenme için uygun olabilecek ortamların tercih edilmesinin etkili olacağı ifade edilmiştir. Öğretme-öğrenme süreci boyunca teknolojiyi ve dijital araçları kullanmaya odaklanan öğretmenlerin ve öğrencilerin, çoklu öğrenme ortamlarında kendilerine rehberlik edecek dijital okuryazarlık becerilerine sahip olmaları gerektiği belirtilmiştir.

Tsvetkova vd. (2021) tarafından Moskova’da yapılan bir araştırmada, sosyal medyayı dijital okuryazarlığı geliştirme amacıyla etkili bir araca dönüştürme amacına odaklanılmıştır. Katılımcılar, kontrol ve deney grubuna ayrılarak eğitim sorunlarını çözmek için sosyal ağ becerilerini geliştirmeye teşvik edilmiştir. Sonuç olarak bilgiye erişim, dijital okuryazarlık ve dijital biliş araçlarını kullanma becerisini geliştirmek için sosyal medyanın bir araç olarak okul müfredatlarında yaygın şekilde yer alması ve yetenekli öğretmenlerin gözetimi ve desteği ile uygulamaya konulmasının yararlı olduğu tespit edilmiştir.

Kowiyah vd. (2021), Endonezya'daki Covid-19 salgını sırasında dijital teknolojinin kullanıldığı Sosyal Bilimler öğrenimini araştırmış ve verileri, nitel yöntemlerle ilköğretim öğretmenlerinden elde etmişlerdir. Toplanan veriler daha sonra Kathleen Tyner'ın dijital dünyada okuryazarlık ve June Chapin'in ilköğretimde Sosyal Bilgiler öğrenimi

perspektifleriyle analiz edilmiştir. Materyalin etkililiği ve teknoloji kullanımının, özellikle Z kuşağının eğitiminde önemli bir rol oynadığı; öğretmenlerin, teknoloji tabanlı dijital okuryazarlığı sayesinde, Covid-19 salgını nedeniyle çevrimiçi ortamda eleştirel düşünme becerisinin gelişme gösterdiği; dijital okuryazarlığın, öğrencilerde gerçek durumlara karşı deneyimler oluşturduğu; ilkokullarda Sosyal Bilgiler öğreniminde dijital okuryazarlığın kazandırılmasının, ister sınıflarda isterse sanal ortamlarda olsun, öğretmenlerin dijital okuryazarlık nesneleri haline gelmesiyle sağlanabileceği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Triawang ve Kurniawan (2021) çalışmalarında, dijital okuryazarlık düzeylerinin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme ortamı seçimi üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Çalışmada, korelasyonel yöntem kullanılmış olup veri toplama anketler ve doküman analizleri ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri arttıkça öğrenme medyası içeren ortamları tercih etme olasılıklarının arttığı ortaya çıkmıştır.

Saripudin vd. (2023) çalışmalarında, öğrencilerin dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmek amacıyla podcast tabanlı Sosyal Bilgiler öğrenme medya modelinin oluşturulmasını amaçlamıştır. Araştırmada, nitel ve nicel yaklaşımları içeren araştırma ve geliştirme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan podcastlerin, öğrencilerin dijital okuryazarlık becerileri üzerinde olumlu ve önemli bir etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Sulianta (2024) Sosyal Bilgiler eğitiminde dijital okuryazarlığın rolünü incelemeyi amaçladığı araştırmasında Singapur, Endonezya ve Finlandiya'daki eğitim çalışmalarını incelenmiş, kapsamlı bir literatür taraması yapılarak dijital okuryazarlığın Sosyal Bilgiler programına nasıl entegre edildiği ve öğrencilerin sosyal, kültürel ve siyasi kimliklerinin oluşumu üzerindeki etkisini araştırmıştır. Dijital okuryazarlığın sadece teknik bir beceri değil, aynı zamanda öğrencilerin karmaşık sosyal dünyayı anlamalarını şekillendirmede çok önemli bir araç olduğu; daha eleştirel, bilgili ve katılımcı bir toplum inşa etme noktasında kritik rol oynadığı; teknolojinin Sosyal Bilgiler öğrenimine entegrasyonu ile öğrencilerin yalnızca kültürel çeşitlilik, tarih ve sosyal dinamikler hakkında bilgi edinmekle kalmayıp, aynı zamanda bilgiyi eleştirel bir şekilde analiz ederek değerlendirmelerinin sağlanacağı gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Singapur, Endonezya ve Finlandiya'daki eğitim çalışmaları ele alındığında, dijital okuryazarlığın uygulanmasının

öğrencilerin ilgili sosyal konuları keşfetmelerini ve ulusal kimlik anlayışlarını ve vatandaş olarak rollerini zenginleştiren tartışmalara katılmalarını sağladığı saptanmıştır. Araştırmada, öğrencileri dijital dünyanın giderek karmaşıklaşan zorluklarıyla yüzleşmeye hazırlamada, dijital okuryazarlığın önemi vurgulanmıştır.

Dijital okuryazarlığın temele alındığı yurt dışında gerçekleştirilen araştırmalar incelendiğinde; öğretmenlerin teknoloji kullanımı, dijital okuryazarlık seviyelerinin ders içi aktivitelere yansımaları, dijital okuryazarlık geliştirme noktasında yetişkinlere düşen sorumluluklar ile farklı derslerde dijital okuryazarlık temelli etkinliklerin konu edinildiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda dijital okuryazarlığın önemi gözler önüne serilmiş, ders içi çalışmalarla kazandırılması gerektiği anlaşılmıştır.

3 YÖNTEM

3.1 Araştırma Modeli

Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerine etkisinin araştırıldığı bu çalışma, karma yöntem araştırmasına göre tasarlanmıştır. Creswell (2021) karma yöntem araştırmalarını “araştırmacının, araştırma problemlerini anlamak için nicel ve nitel veriler topladığı, iki veri setini birbiriyle bütünleştirerek sonuçlar çıkardığı bir araştırma yaklaşımı” olarak tanımlamıştır. Greene, Caracelli ve Graham (1989), araştırmacıların karma yöntem araştırmalarını genellikle çeşitleme, tamamlayıcılık, geliştirme, ön hazırlık ve genişletme gibi amaçlar doğrultusunda tercih ettiklerini ifade etmiştir. Bu araştırma sürecinde karma yöntemin benimsenmesinin temel sebebi; Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerine etkisini farklı açılardan açıklamak ve anlamlandırmaktır. Bu bakımdan araştırmada nicel ve nitel veriler birbirini tamamlar biçimde analiz edilerek yorumlanmaya çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında nicel verilerin ardındaki anlamın derinlemesine ortaya konulabilmesi ve elde edilen nicel bulguların daha bütüncül bir yaklaşımla yorumlanabilmesi için nitel verilere başvurulmuştur. Bu sebeple çalışma, karma yöntem desenlerinden açıklayıcı sıralı karma desen ile yürütülmüştür. Açıklayıcı sıralı karma desende, araştırmacı ilk olarak önce nicel veriler toplayıp sonuçları analiz etmekte, daha sonra bu verileri ayrıntılı açıklamak için nitel veriler toplamakta olup araştırma sonuçlarında bu iki veriyi bütünleştirmektedir. Nitekim bu karma desen türü, başlangıçtaki nicel verilerin sonuçlarını nitel verilerle daha detaylı olarak açıklanabildiği için açıklayıcı, nicel aşamanın ardından nitel bir aşama takip ettiği için de sıralı olarak kabul edilmektedir (Creswell, 2021, s.15).

Şekil 3.1

Açıklayıcı Sıralı Karma Desen Araştırmalarının Aşamaları

Kaynak: (Creswell, 2021, s.218)

Açıklayıcı sıralı karma desende öncelik, nicel veri toplama ve analizindedir. Araştırmanın ikinci adımını genellikle nicel aşamaya nazaran daha küçük bir grupta gerçekleştirilen nitel veriler oluşturur. Bu yöntem ile çalışan araştırmacı, nicel verilerin sonuçlarını derinleştirmek ve desteklemek amacıyla nitel verilere başvurur. Bu model ile araştırmanın amacı ve soruları hem nicel hem de nitel veriler ile cevaplanmış olur. Yapılan araştırmada da açıklayıcı sıralı karma desen ışığında veriler toplanmış ve uygun yöntemler kullanılarak analiz edilmiştir.

3.2 Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2023-2024 eğitim öğretim yılında Eskişehir il merkezinde yer alan bir devlet ortaokulunun 5. sınıfında, iki farklı şubede öğrenim görmekte olan deney ve kontrol grubu olarak belirlenmiş 46 öğrenciden oluşmuştur. Bu öğrencilerden deney grubunda yer alanlarla eğitici çizgi romanlardan yararlanarak etkinlikler gerçekleştirilmiş; kontrol grubunda yer alanlarla ise Sosyal Bilgiler öğretim programına ve yıllık plana uygun dersler yürütülmüştür.

Araştırma okulunun belirlenmesinde amaçlı örneklem türlerinden kolay ulaşılabilir örnekleme türü benimsenmiştir (Büyüköztürk vd., 2024). Bu kapsamda çalışma grubunun belirlenmesi için Eskişehir il merkezinde yer alan ortaokullar arasında kolay ulaşılabilir düzeyde olanlar ziyaret edilmiştir. Araştırma okulu olarak seçilen okulda yöneticilerin ve Sosyal Bilgiler öğretmeninin araştırmaya katılım sağlama konusunda gönüllü olması, okulun fiziki alt yapısının ve İnternet bağlantısının araştırmayı gerçekleştirmeye uygun olması, 5.sınıf düzeyinde şubelerin herhangi bir kritere göre sınıflandırılmadan eşit bir biçimde oluşturulması, Sosyal Bilgiler öğretmenin dersin yönetilmesine izin vermesi,

velilerin araştırmaya katılım ve işbirliği için gönüllü olması biçiminde faktörler etkili olmuştur.

Uygulama gerçekleştirilen okulda bulunan 5/G, 5/H, 5/I, 5/J ve 5/K öğrencilerine ön testler uygulanmış ve yapılan analizler sonucunda sınıfların genel Sosyal Bilgiler ders başarıları da dikkate alınarak birbirine denk durumdaki 5/J şubesi deney, 5/G şubesi ise kontrol grubu olarak belirlenmiştir.

3.2.1 Grupların belirlenmesine yönelik dijital okuryazarlık ölçeği ön test puanlarına ilişkin istatistikler

Bu bölümde, grupların belirlenmesine yönelik dijital okuryazarlık ölçeği ön test puanları üzerinden yapılan analizlerin sonuçlarına yer verilmiştir. Bu kapsamda, öncelikle deney ve kontrol gruplarının ön test puanları bağımsız örneklemeler için t-testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar tablo 3.1’de sunulmuştur. Ardından, varyansların homojenliğini incelemek amacıyla Levene’s testi yapılmış ve elde edilen bulgular tablo 3.2’de gösterilmiştir. Son olarak, deney ve kontrol grubuna ait ön test puanlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler tablo 3.3’te verilmiş ve ilgili bulgular açıklanmıştır.

Tablo 3. 1

Bağımsız Örneklemeler için t-Testi Sonuçları

	t	df	p	Cohen's d	SE Cohen's d
ön_test	0.285	44	0.777	0.084	0.295

Note. Student's t-test.

Yapılan bağımsız örneklemeler için t-testi sonucunda, deney ve kontrol gruplarının ön test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($t(44)=0.285$, $p=0.777$). Elde edilen p değeri .05 anlamlılık düzeyinin oldukça üzerinde olduğundan, iki grup arasında ön test puan ortalamaları bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Etki büyüklüğüne ilişkin hesaplanan Cohen’s d değeri ise 0.084 olup, Cohen’in (1988) sınıflandırmasına göre etki büyüklüğü değerleri küçük (0.20), orta (0.50) ve büyük (0.80) olarak kabul edildiğinden (Büyüköztürk, 2021) elde edilen değer düşük düzeyde bir etki büyüklüğüne işaret etmektedir.

Tablo 3. 2*Varyansların Homojenliği (Levene's Test) Sonuçları*

	F	df₁	df₂	p
ön_test	0.111	1	44	0.741

Bağımsız örneklemeler için t-testinin ön koşullarından biri olan varyansların homojenliği, Levene's Testi ile sınanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, deney ve kontrol gruplarının ön test puanlarına ilişkin varyanslar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($F(1,44)=0.111$, $p=0.741$). P değeri .05 düzeyinden büyük olduğu için varyansların eşit olduğu varsayımı sağlanmıştır ve t-testi sonucu güvenle yorumlanabilir.

Tablo 3. 3*Deney ve Kontrol Grubu Ön Test Puanlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler*

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık	P Value of Shapiro-Wilk	Varyasyon Katsayısı
Deney	22	78.32	12.71	-0.689	0.357	0.183	0.162
Kontrol	24	77.25	12.65	0.039	-0.898	0.544	0.164

Gruplara ilişkin tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde, deney grubunun ön test puan ortalamasının 78.32 (SS=12.71), kontrol grubunun ise 77.25 (SS=12.65) olduğu görülmektedir. Ortalama puanlar birbirine oldukça yakın olup, standart sapma değerleri de benzerlik göstermektedir. Bu durum, grupların ön test başlangıç düzeylerinin birbirine denk olduğunu desteklemektedir. Ayrıca, varyasyon katsayıları incelendiğinde (deney grubu: 0.162, kontrol grubu: 0.164), her iki grubun puan dağılımlarının benzer bir değişkenlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Tabloda yer alan basıklık ve çarpıklık değerlerine bakıldığında, deney grubuna ait çarpıklık değeri -0.689 olarak görülmektedir. Bu değer, dağılımın negatif yönde hafif çarpık olduğunu, yani puanların ortalamasının biraz üzerinde yoğunlaştığını göstermektedir. Basıklık değeri ise 0.357 olup, dağılımın normal eğriye göre hafifçe basık bir yapı sergilediğini ortaya koymaktadır. Kontrol grubuna ilişkin çarpıklık değeri ise 0.039'dur. Bu değer, dağılımın simetrik bir yapı gösterdiğine işaret etmektedir. Basıklık değeri ise -0.898 olarak hesaplanmıştır ve bu sonuç, dağılımın

normal eğriye göre hafifçe yayvan olduğunu ifade etmektedir. Her iki grubun çarpıklık ve basıklık değerleri Tabachnick ve Fidell'in (2013) belirttiği ± 1.5 kabul aralığında yer aldığından, verilerin normal dağılım varsayımını sağladığı ifade edilebilir (Büyüköztürk, 2021). Yine Shapiro-Wilk testi sonuçlarının yorumlandığında, p değerinin .05'ten büyük olması normallik varsayımının sağlandığını göstermektedir. Elde edilen p değerleri her iki grup için de .05 anlamlılık düzeyinden büyük olduğundan, deney ve kontrol gruplarının ön test puanlarının dağılımlarının normal dağılım varsayımını sağladığı ifade edilebilir.

Bu durumda 5/J şubesi deney, 5/G şubesi ise kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Ayrıca deney grubu sınıf mevcudu 22, kontrol grubu sınıf mevcudu ise 24 kişi biçimindedir. Deney grubunda yer alan öğrenciler ve velilerine öğrenci ve veli bilgilendirme formları verilmiş ve bu şekilde araştırmaya gönüllü katılım gösterdiklerine dair yazılı izinleri alınmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 3.4'te gösterilmiştir.

Tablo 3. 4

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler		Deney Grubu		Kontrol Grubu	
		N	%	N	%
Cinsiyet	Kız	14	% 63.6	13	% 54.2
	Erkek	8	% 34.4	11	% 45.2
Kendisi Dahil Kardeş Sayısı	1	1	% 4.5	4	% 4.2
	2	9	% 40.9	10	% 41.7
	3	6	% 27.3	8	% 33.3
	4 ve Fazlası	6	% 27.3	2	% 8.3
Anne Eğitim Düzeyi	İlkokul	9	% 40.9	5	% 20,8
	Ortaokul	3	% 13.6	6	% 25,0
	Lise	6	% 27.3	8	% 33,3
	Üniversite	3	% 13.6	5	% 20,8
	Yok	1	% 4.5	-	% 0,0
Baba Eğitim Düzeyi	İlkokul	4	% 18.2	3	% 12,5
	Ortaokul	4	% 18.2	4	% 16,7
	Lise	7	% 31.8	10	% 41,7
	Üniversite	7	% 31.8	7	% 29,2
	Yok	-	% 0.0	-	% 0,0

Teknolojik Cihaza Sahip Olma	Bilgisayar/Tablet	18	% 81.8	20	% 83,3
	Cep Telefonu	12	% 54.5	12	% 50,0
İnternet Bağlantısına Sahip Olma	Evet	22	% 100	23	% 95,8
	Hayır	-	% 0.0	1	% 4,2

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin demografik özellikleri incelendiğinde; cinsiyet dağılımının deney grubunda %63,6'sının kız, %34,4'ünün erkek olduğu, kontrol grubunda ise kız öğrencilerin oranının %54,2, erkek öğrencilerin oranının ise %45,8 olduğu görülmektedir. Katılımcıların kendisi dahil kaç kardeşe sahip olduğuna bakıldığında, deney ve kontrol gruplarında en çok 2 kardeşe sahip katılımcıların olduğu tespit edilmiştir. 3 kardeş olanların sayısı kontrol grubunda 8 iken deney grubunda ise 6 kişidir. 4 ve daha fazla kardeş seçeneği ise deney grubunda 6, kontrol grubunda ise 2 kez işaretlenmiştir. Deney grubu katılımcılarından yalnızca 1 tanesi tek çocukken kontrol grubunda 4 katılımcı tek çocuk olduğunu ifade edilmiştir.

Anne eğitim düzeyi açısından, deney grubunda en yüksek oran %40,9 ile ilköğretim mezunu annelere aittir. Bunu %27,3 ile lise, %13,6 ile üniversite ve %13,6 ile ortaokul mezunu anneler izlemektedir. Kontrol grubunda ise %33,3 oranıyla lise mezunu anneler çoğunlukta olup, ardından %25 ile ortaokul, %20,8 ile hem ilköğretim hem üniversite mezunları gelmektedir. Baba eğitim düzeyi dağılımında, deney grubunda lise ve üniversite mezunu babalar %31,8 oranla eşit sayıda yer almakta, ilköğretim ve ortaokul mezunu babalar ise %18,2 oranındadır. Kontrol grubunda ise en yüksek oran %41,7 ile lise mezunu babalara ait olup, %29,2 ile üniversite mezunları ve %16,7 ile ortaokul mezunları takip etmektedir.

Teknolojik cihaza sahip olma durumu incelendiğinde, deney grubunda öğrencilerin %81,8'inin bilgisayar veya tableti, %54,5'inin ise cep telefonu bulunmaktadır. Kontrol grubunda ise bu oranlar sırasıyla %83,3 ve %50'dir. İnternet bağlantısına sahip olma durumuna bakıldığında, deney grubundaki tüm öğrencilerin İnternet bağlantısı bulunduğu; kontrol grubunda ise %95,8'inin İnternet bağlantısına sahip olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın nitel verileri için deney grubundan seçilen öğrenciler ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeye katılan öğrencilerin özellikleri ve görüşme bilgileri ise Tablo 3.5'te belirtilmiştir.

Tablo 3. 5*Görüşmeye Katılan Öğrencilerin Özellikleri ve Görüşme Bilgileri*

Sıra No	Cinsiyet	Kod Adı	Görüşme Süresi	Görüşme Tarihi
1	Erkek	Selim	12 Dakika	28.05.2024
2	Erkek	Alp	8 Dakika	03.06.2024
3	Erkek	Bahadır	11 Dakika	29.05.2024
4	Kız	Burcu	7 Dakika	28.05.2024
5	Erkek	Cihan	11 Dakika	03.06.2024
6	Erkek	Demir	7 Dakika	28.05.2024
7	Kız	Deniz	12 Dakika	29.05.2024
8	Kız	Esra	13 Dakika	16.05.2024
9	Kız	Emine	9 dakika	16.05.2024
10	Erkek	Yasin	9 Dakika	28.05.2024
11	Erkek	Özgür	16 Dakika	29.05.2024
12	Kız	Gaye	8 Dakika	28.05.2024
13	Kız	Nisa	7 Dakika	16.05.2024
14	Kız	Tuğçe	10 Dakika	03.06.2024

Tablo 3.5’te, katılımcılara ilişkin sınıf düzeyi, cinsiyet gibi bilgiler ile görüşme süresi ve tarih bilgileri sunulmaktadır. Toplamda 14 öğrenci ile gerçekleştirilen görüşmelerde cinsiyet dağılımı eşit olup, bu öğrencilerin 7’si erkek, 7’si ise kızdır. Görüşme süreleri 7 ile 16 dakika arasında değişiklik göstermektedir. 16 Mayıs 2024 ile 3 Haziran 2024 tarihleri arasında tamamlanan görüşmelerde, katılımcıların kimlik bilgilerinin gizliliğini sağlamak amacıyla her birine kod adlar atanmış ve analiz sürecinde bu kod adları kullanılmıştır. Araştırmada görüşme yapılacak öğrenciler belirlenirken, uygulanan çizgi roman etkinliğine aktif katılım gösteren, uygulama sürecine düzenli devam eden ve farklı başarı düzeylerine sahip öğrenciler seçilmesine özen gösterilmiştir. Bu seçimde, öğrencilerin sürece yönelik gözlem verileri ve ders öğretmeninin görüşleri de dikkate alınarak, veri çeşitliliğini ve temsil gücünü artırmak amaçlanmıştır.

Araştırmada iş birliği ve süreç yönetimi aşamalarında birlikte hareket edilen deney ve kontrol gruplarının Sosyal Bilgiler öğretmeni, 47 yaşında ve 25 yıllık mesleki deneyime sahip bir kadın öğretmendir. Lisans eğitimini Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği programında tamamlamış, ayrıca Sosyal Bilgiler Öğretmenliği alanında da öğrenim görmüştür. Mesleki ve akademik gelişimini Gazi Üniversitesi Eğitim

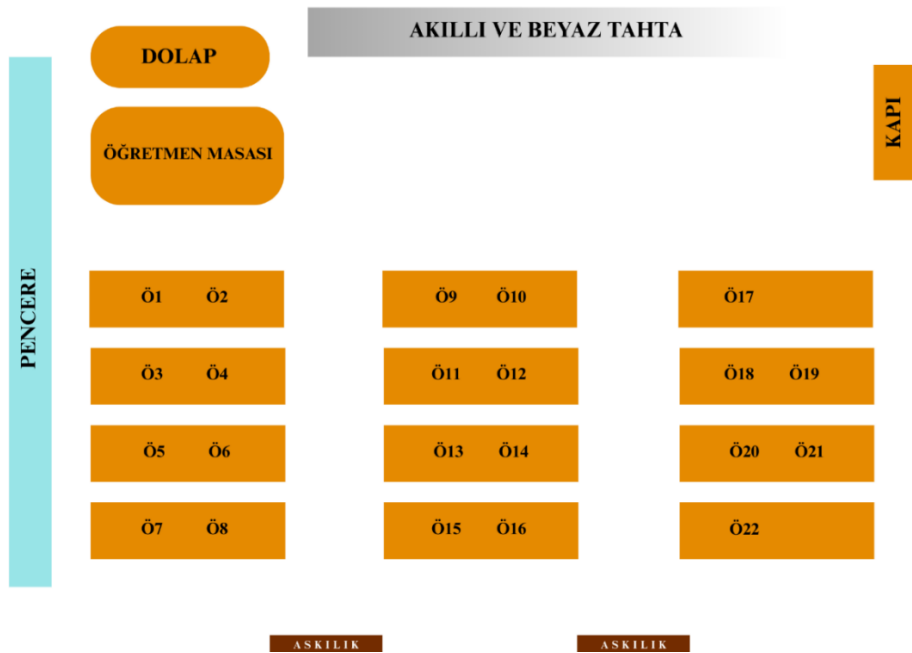
Bilimleri Enstitüsü Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı'nda tamamladığı yüksek lisans eğitimiyle desteklemiştir. Uygulamanın gerçekleştirildiği dönemde, görev yaptığı okulda 8 yıldır Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak çalışmaktadır. Deney grubunda ders esnasına gözlemci olarak yer almıştır.

3.3 Ortam

Araştırmanın gerçekleştirildiği deney grubu, olmak üzere toplam 22 kişi mevcuda sahiptir. Aşağıda yer alan Şekil 3.2 sınıfın fiziksel yerleşim düzenini gösterilmiştir. Öğrencilerin sıraları, ikili oturacak biçimde ve tahtaya paralel dört sıra boyunca konumlandırılmış olup, bu yerleşim öğrenciler arası etkileşimi ve öğretim sürecinin etkililiğini artırmayı amaçlamaktadır. Bu yerleşim biçimi, çizgi romanların yansıtıldığı, karakterler ile öğrenci eşleştirmelerinin not alındığı akıllı ve beyaz tahtaya yöneltecek biçimde yapılandırılmıştır. Öğretmen masası ve dolap, pencere hizasında ve sınıfın ön bölümünde yer almakta, bu sayede araştırmacının hem sınıfın tamamını gözlemlemesi hem de öğretim materyallerine erişimi kolaylaşmıştır. Bu düzenleme ile sınıf yönetimi, odaklanma ve sınıf içi etkileşimin istenen düzeyde gerçekleşmesine olanak tanıyan, öğrenme merkezli bir sınıf tasarımı oluşturulmak istenmiştir.

Şekil 3.2

Sınıf Oturma Düzeni

3.4 Veri Toplama Araçları

Araştırmanın nicel verileri ön test – son test kontrol gruplu model ile toplanmıştır. Araştırma kapsamında nicel veriler “Dijital Okuryazarlık Ölçeği”, nitel veriler ise yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir.

3.4.1 10-12 yaş grubu öğrencileri için dijital okuryazarlık ölçeği

Araştırma kapsamındaki nicel veriler, Pala ve Başıbüyük (2020) tarafından geliştirilen “10-12 Yaş Grubu Öğrencileri İçin Dijital Okuryazarlık Ölçeği” ile elde edilmiştir. Erzincan ilinde 18 farklı ortaokulda öğrenim gören 742 5. sınıf öğrencisinin örneklem grubunu oluşturduğu ölçeğin, yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizine göre ölçeğin 4 faktörlü bir yapıya sahip olduğu anlaşılmıştır. Bu faktörler “bilgi-işlem”, “iletişim”, “güvenlik” ve “problem çözme” olarak adlandırılmıştır. Ölçek “Her zaman = 5”, “Çoğu zaman = 4”, “Bazen = 3”, “Nadiren = 2” ve “Hiçbir zaman = 1” şeklinde 5’li likert olarak oluşturulmuştur. Ölçekte tersten puanlanan madde bulunmamaktadır.

Ölçeğin 4 faktörü, toplam varyansın %50,75’ini açıklamaktadır. Toplam varyansın açıklanma yüzdesi, Dijital Okuryazarlık Ölçeği’nin ölçmeyi amaçladığı yapıyı ölçebildiğini göstermektedir. Açımlayıcı faktör analizi sonucu elde edilen 4 faktörlü ölçeğin yapı geçerliliği, doğrulayıcı faktör analiziyle kontrol edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi, ölçeğin 4 faktörlü modelinin uyumlu olduğunu ve ölçeğin doğrulandığını ifade eder niteliktedir. Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alpha ve test tekrar test analizleri yapılmış, Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .877 ve test tekrar test analizi ile korelasyon katsayısı .72 olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak, 5’li Likert tipinde 21 maddeden oluşan bir ölçek elde edilmiştir. Dijital Okuryazarlık Ölçeği’nin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna ulaşılmış ve yapılan çalışmada nicel veriler bu ölçek aracılığıyla elde edilmiştir.

Pala ve Başıbüyük (2020), geliştirilen ölçek sonrasında ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerini bazı değişkenler açısından incelemeyi amaçlayan bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Ölçeğin yapı geçerliliği, doğrulayıcı faktör analizi ile belirlenmiş ve elde edilen indekslerin genel manada “mükemmel uyum” değerinde oldukları görülmüştür. Bu durum ölçeğin çalışma ile uyumlu çalıştığını ortaya koymaktadır. Uygulama sonucu elde edilen veriler ile Cronbach’s Alpha güvenirlik analizi yapılmış ve .877 olarak tespit edilmiştir. Böylelikle ölçeğin güvenirlik açısından

yeterli olduğu anlaşılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçek Çelik ve Kılıçoğlu (2022)'nin ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerilerini çeşitli değişkenler bakımından ele aldıkları çalışmalarında da kullanılmıştır. Çalışma kapsamında ölçeğin genelinde Cronbach's Alpha güvenirlik katsayısı .82 olarak hesaplanmıştır. Metin (2022), yüksek lisans tezinde Dijital Okuryazarlık Ölçeği'nden yararlanmış ve ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık seviyeleri ile öğrenme biçimleri arasındaki ilişkiyi belirlemek istemiştir. Bu çalışma kapsamında yapılan doğrulayıcı faktör analizinden X^2/df değerleri oranı 4.84 olarak görülmüş ve bu durum ölçeğin faktör yapılarının iyi uyumlu olduğunu ortaya koymuştur. Gönen ve Korkmaz (2024), ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlıklarını, dijital ortamdaki ahlaki değerlere dönük algılarını ve siber zorbalık düzeylerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışma bağlamında toplanan verilerden, ölçeğin Cronbach's Alpha değeri 0.90 olarak tespit edilmiştir.

Alanyazın incelendiğinde, Cronbach's Alpha değerinin 0,80 ve üzeri olması ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu, 0,90 ve üzeri olması ise “mükemmel güvenirlik” düzeyinde kabul edildiği gözlenmiştir (Gliem ve Gliem, 2003). Bu araştırma kapsamında da bu ölçeğin Cronbach's Alpha değeri 0,85 olarak hesaplanmıştır. Bu değer, ölçeğin yüksek düzeyde güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda elde edilen 0,85 Cronbach's Alpha değeri, araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirliği açısından yeterli ve güçlü bir iç tutarlılığa sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Kullanılan ölçek için ölçeği geliştiren araştırmacılardan mail yoluyla veri toplama aracını kullanmaya yönelik izin alınmıştır. Uygulama sürecinden önce, araştırmanın gerçekleştirildiği okulda öğrenim gören tüm 5. sınıf öğrencilerine ön test uygulanmıştır. Bu uygulama ile öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinin mevcut durumunu belirlemek ve deney ile kontrol gruplarının başlangıç düzeylerini tespit etmek amaçlanmıştır. Uygulama sonunda deney ve kontrol grubuna son test kapsamında tekrar ölçek uygulanmış, ölçeğin tüm boyutları, asıl olarak dijital okuryazarlık düzeyini ortaya koymuştur. Bu bakımdan araştırmada elde edilen toplam puanlar üzerinden analiz yapılmıştır. Böylelikle araştırmanın nicel boyutu tamamlanmıştır.

3.4.2 Yarı yapılandırılmış görüşme

Araştırmada uygulama sürecinin tamamlanmasının ardından veriler, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, esnekliği sayesinde bir konuda derinlemesine bilgi toplamaya yardımcı olmaktadır (Yıldırım ve

Şimşek, 2021). Bu sebeple araştırmada yarı yapılandırılmış görüşmelerden yararlanılmıştır.

Deney grubundan 14 katılımcı ve dersin öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış, böylelikle ön test – son testler ile elde edilen veriler desteklenmeye çalışılmıştır. Araştırma süreci boyunca araştırmacı, derslere “uygulayıcı araştırmacı” olarak katılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile Sosyal Bilgiler dersinde çizgi romanlar kullanılarak etkinlikler, uygulamalar yapılan sürecin değerlendirilmesi istenmiş, konuların çizgi romanlar aracılığıyla öğrenilmesinin ne gibi yararlar sağladığı, bilgi, beceri ve değerler noktasında ne şekilde katkıda bulunduğu sorulmuş, çizgi romanların yeni şeyler öğrenmeye etkisine yönelik düşünceleri alınmış ve Sosyal Bilgiler dersi baz alınarak hangi konu ve öğrenme alanlarında çizgi romanlardan yararlanılabileceği hakkında örnekler vermeleri beklenmiştir. Ek olarak bundan sonraki derslerde çizgi roman kullanması konusundaki görüş ve önerileri toplanmıştır.

3.5 Uygulama Süreci

Uygulamanın yapılacağı okul için gerekli izinler alındıktan sonra yapılan ön testlerin analiziyle deney ve kontrol gruplarına karar verilmiştir. Uygulama, tanışma ve tanıtımın yapıldığı ilk hafta ile birlikte toplam 12 haftada gerçekleştirilmiştir. Sosyal Bilgiler dersinin haftalık 3 ders saati oluşu göz önünde bulundurulduğunda, 36 saatlik bir uygulama süreci geçirilmiştir. Her hafta için “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ve “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanlarında ifade edilen kazanımlara uygun olacak biçimde ders planları ve çizgi romanlar hazırlanmıştır. Kullanılan çizgi romanlar, dijital çizgi roman üretme aracı olan “Pixton” programı aracılığıyla araştırmacı tarafından tasarlanmıştır. Araştırma kapsamında toplamda 11 ders planı ve 10 adet eğitici çizgi roman tasarlanmıştır. Bazı ders planlarında iki kazanımı kapsayan tek çizgi roman hazırlanmış ve aynı çizgi romanla anlatım sürdürülmüştür. Hazırlanan ders planları ve çizgi romanlar tezin ekler bölümünde örneklendirilmiştir (EK-7).

Tablo 3. 6*Ders Planlarında Yer Alan Öğrenme Alanları, Kazanımlar ve Etkinlikler*

Öğrenme Alanı	Kazanım	Etkinlikler
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır.	“Devir Teknoloji Devri” başlıklı çizgi roman
	Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular.	“Ama Öyle Gördüm” başlıklı çizgi roman
	Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar.	“Daha Fazla Ne Olabilir?” başlıklı çizgi roman
	Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler.	“Bilimin Aydınlığında” başlıklı çizgi roman
	Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır.	“Merak Et, Araştır, Raporla” başlıklı çizgi roman
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder.	“Köyümde Neler Oluyor?- 1” başlıklı çizgi roman
	Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanıır.	“Köyümde Neler Oluyor?- 1” başlıklı çizgi roman
	Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.	“Köyümde Neler Oluyor?- 2” başlıklı çizgi roman
	Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını analiz eder.	“Keşfedilen Ekonomi” başlıklı çizgi roman
	İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.	“Fark Ettim, Düşündüm, Ürettim” başlıklı çizgi roman
	Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.	“Benim Param, Benim Hakkım” başlıklı çizgi roman

Tablo 3.6’da ders planlarında yer alan öğrenme alanları, bu alanlara ait kazanımlar ve uygulamaya dönük etkinlikler sunulmuştur. Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanı kapsamında öğrencilerin bilinçli bir şekilde teknolojiden yararlanma, bilgi güvenliği, bilimsel etik ve güvenli İnternet kullanımı davranışlarıyla ilgili beceriler edinmeleri hedeflenmiştir. Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı ise öğrencilerin yaşadıkları çevredeki ve farklı bölgelerde sürdürülen ekonomik faaliyetleri tanımalarını, tüketici hakları konusunda bilinç kazanmalarını ve üretim-tüketim süreçlerini analiz etmelerini amaçlamaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda çeşitli etkinlikler geliştirilmiş ve ana materyal olan çizgi romanlarla süreç yürütülmüştür.

Ders planları oluşturulurken 5E Modeli temele alınmıştır. Yapılandırmacı bilgi kuramına dayalı öğrenme ve öğretme yaklaşımlarından biri olan 5E Modeli, Bybee tarafınca

tasarlanmış olup (Keser, 2003) Girme, Keşfetme, Açıklama, Derinleştirme ve Değerlendirme olacak şekilde beş adımdan (Carin ve Bass, 2005) oluşmaktadır. Bu model, tüm aşamalarında öğrencilerin etkinliklere katılımını sağlarken, deneyimlerden yola çıkarak var olan bilgilerini yapılandırmalarına olanak tanımaktadır (Martin, 2000). Bu mantıkla oluşturulan ders planlarında interaktif ders ortamının sağlanmaya çalışıldığı ölçme ve değerlendirme etkinliklerine de yer verilmiştir. Her dersin ana ögesi, araştırmacı tarafından hazırlanan ve pedagojik açıdan uzman görüşü alınarak değerlendirilmiş çizgi romanlardır. Yapılan ilk derste çizgi romanda yer alan konuşma baloncukları ve türleri, sarı çizginin kullanım amacı, geçiş kareleri gibi ayrıntılar ön bilgi olarak sunulmuş ve böylelikle çizgi romanlarla ilk kez karşılaşacak olan öğrencilerin daha kolay uyum sağlayabilmeleri hedeflenmiştir.

Görsel 3.1 Çizgi Romanların Akıllı Tahtaya Yansıtılması

Uygulama süreci boyunca her kazanıma uygun olacak şekilde bilgilendirici ve keşfedici senaryolar içeren çizgi romanlar, kimi zaman akıllı tahtaya yansıtılarak kimi zaman ise renkli fotokopi alınıp öğrencilere dağıtılarak sunulmuştur.

Görsel 3.2 Basılı Halde Sunulan Çizgi Romanların Okunması

Çizgi romanlardaki karakter sayısı, sarı çizgi ve panellerdeki diğer öğeler göz önünde bulundurularak gönüllü öğrenciler seçilmiş ve çizgi romanın akışına uygun biçimde öğrencilerin seslendirmeleri istenmiştir.

Görsel 3.3 Basılı Haldeki Çizgi Romanların Seçili Öğrencilerce Seslendirilmesi

Zaman zaman derse katılmakta çekimser tutum sergileyen öğrenciler de yüreklendirilmeye çalışılmış, böylece tüm sınıfın çizgi romanın birer parçası haline gelerek derse aktif katılım göstermeleri için ortam hazırlanmıştır. Bu esnada kontrol grubunda yıllık plan dahilinde, Sosyal Bilgiler öğretmenin anlatım gerçekleştirdiği dersler sürdürülmüştür. Uygulama sonucunda deney ve kontrol grubuna son testler uygulanmış, analiz edilmesinin ardından deney grubunda yer alan 14 öğrenci ile yarı

yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler okulun kütüphanesi ve rehberlik servisine ait odalar kullanılarak araştırmacı ile öğrencinin yüz yüze olduğu, birebir ve sessiz ortamlarda gerçekleştirilmiştir.

Görsel 3.4 Dersin Sosyal Bilgiler Öğretmeni Tarafından Anlatımı

Görsel 3.4’te görüldüğü gibi, kontrol grubunda dersler Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan yıllık plan doğrultusunda ve geleneksel anlatım öğretim programına mine dayalı olarak Sosyal Bilgiler öğretmeni tarafından yürütülmüştür.

Görsel 3.5 Konu Sonunda Soru Çözüm Etkinliklerinin Gerçekleştirilmesi

Görselden 3.5’ten de anlaşılacağı üzere, kontrol grubunda öğretmen tarafından ders içerisinde gerçekleştirilen etkinlikler, çizgi roman materyali kullanılmaksızın yürütülmüş

ve dersler programın öngördüğü içerik ve uygulamalar doğrultusunda işlenmiştir. Ders anlatımlarına ek olarak soru çözme etkinlikleri gerçekleştirilerek anlatımlar desteklenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın uygulama sürecinde kontrol formları (EK-6) kullanılmıştır. Uygulama süreci boyunca, kontrol grubunda araştırmacı, öğretmeni; deney grubunda ise öğretmen, araştırmacıyı gözlemleyerek tarafsız bakış açısıyla form doldurmuştur. Formlar aracılığıyla araştırmacı ve öğretmenin, öğrencileri derse karşı motive edişi, sınıf içi etkinliklerin farklı öğrenme biçimleri ve öğrenci ilgisine uygun düzenlenmiş olması, demokratik öğrenme ortamının ne ölçüde sağlandığı, kullanılan materyallerin öğrenci ilgisini çekme durumu, verilen dönütler, yanlış öğrenmelerin giderilmesi ve konuyla ilgili eksikliklerin tamamlanması irdelenmiştir. Bunların yanı sıra öğrencilerin işbirlikçi çalışma etkinlikleri gerçekleştirmeleri ve öğretim sürecine ilişkin değerlendirme etkinlikleri gözlenmiş; araştırmacının uygulama sürecinde kullandığı çizgi romanların ders kazanımına uygunluğu ele alınmıştır. Ayrıca sadece dersin öğretmeni ve araştırmacı değil, öğrencilerin ders içerisindeki tutum ve davranışları da kontrol formlarıyla incelenmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin derse hazırlıklı gelip gelmeme durumları, ders amacına yönelik ön bilgiye sahip olup olmadıkları, öğrencilerin dersle ilgili konularda günlük yaşamdan örnekler verme potansiyelleri, etkinliklere aktif katılım sağlayıp sağlamadıkları, öğrenilenlerin özetlenmesi, derse karşı ilgileri ve merak edilen noktaların dile getirilme durumu anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Her ders, derste bulunan öğrenci sayısı bu formlarda belirtilmiş ve sürece katılan öğrenci mevcudu kontrol edilmek istenmiştir. Tüm bu formlar tez danışmanı, dersin öğretmeni ve araştırmacı tarafından analiz edilmiş ve uygulama sürecinin olması gerektiği gibi yönetilmesi sağlanmıştır. Ayrıca uygulama süreci boyunca okul müdürü ve müdür yardımcıları ile istişare edilerek okul kaynakları araştırmayı destekleyecek biçimde kullanılmaya çalışılmıştır.

3.6 Verilerin Analizi

Bu başlık altında nicel ve nitel verilerin hangi yöntemler kullanılarak analiz edildiği ifade edilmiştir. Araştırmanın temelini oluşturan nicel verilerin analiz süreci ve nitel verilerin analizi sırasıyla sunulmuştur.

3.6.1 Nicel verilerin analizi

Araştırmadan elde edilen nicel verilerin analizinde IBM SPSS 24.0 paket programından yararlanılarak istatistiksel teknikler bağlamında gerçekleştirilmiştir. Nicel verilerin analizi, elde edilen verilerin dijital ortama aktarılması ile başlamıştır.

Uygulama öncesinde okulda bulunan tüm 5. sınıflara ön test uygulanmış ve toplamda 5 ayrı sınıfta bulunan 113 öğrenciden veri toplanmıştır. Veriler analiz edilirken öncelikle grupların karşılaştırılabilirliğini sağlamak amacıyla çeşitli istatistiksel testler uygulanmıştır. Bu kapsamda, deney ve kontrol gruplarının ön test puanlarının varyanslarının homojenliğini test etmek için Levene's testi gerçekleştirilmiş ve elde edilen p değerinin 0.05'in üstünde olması, varyansların homojen olduğunu göstermiştir. Ön test toplam puanlarına ilişkin gruplar arasındaki farklılıkların anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA sonuçları incelenmiştir. Öntest verileri ANOVA sonucu doğrultusunda tüm gruplar arasında öntest puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Deney ve kontrol grubu olarak belirlenen grupların öntest puanlarına yönelik bağımsız örneklemeler için t-testi gerçekleştirilmiş olup gruplar arasında öntest puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmadığı tespit edilmiştir. Veri analiz sürecinde kullanılan toplam veri sayısı ve herhangi bir dışlanma olup olmadığı ise Tablo 3.4'te gösterilmiştir.

Tablo 3. 7

Veri Setinin İşlenme Durumuna İlişkin Bilgiler

Durum	N	%
Geçerli	46	100,0
Hariç	0	0,0
Toplam	46	100,0

Tabloya göre, araştırma kapsamında toplam 46 katılımcıdan elde edilen veri setinin tamamı analiz sürecine dahil edilmiş olup, dışlanan herhangi bir veri bulunmamaktadır. Bu durum, veri toplama sürecinin eksiksiz ve özenli bir biçimde gerçekleştirildiğini betimler niteliktedir. Eksik ya da hatalı verinin bulunmaması, istatistiksel analizlerin doğruluğu ve güvenilirliği açısından olumlu kabul edilebilmektedir. Özellikle küçük ve orta büyüklükteki çalışma gruplarında veri kaybı yaşanmaması, analizlerin temsil gücünü artıran bir faktör durumundadır (Pallant, 2020). Öte yandan veri setinin %100 oranında

geçerli veriden oluşması, veri analizi sürecinde olası veri temizleme işlemlerine gerek kalmadığını ve veri setinin analiz için uygun olduğunu ortaya koymuştur. Birbirine eşit olan sınıfların belirlenmesi aşamasında sınıfların öntest puanları, standart sapmaları ile Sosyal Bilgiler öğretmeninin görüşmeleri doğrultusunda sınıfların bilişsel ve duyuşsal durumları hakkında bilgi alınarak karara varılmıştır.

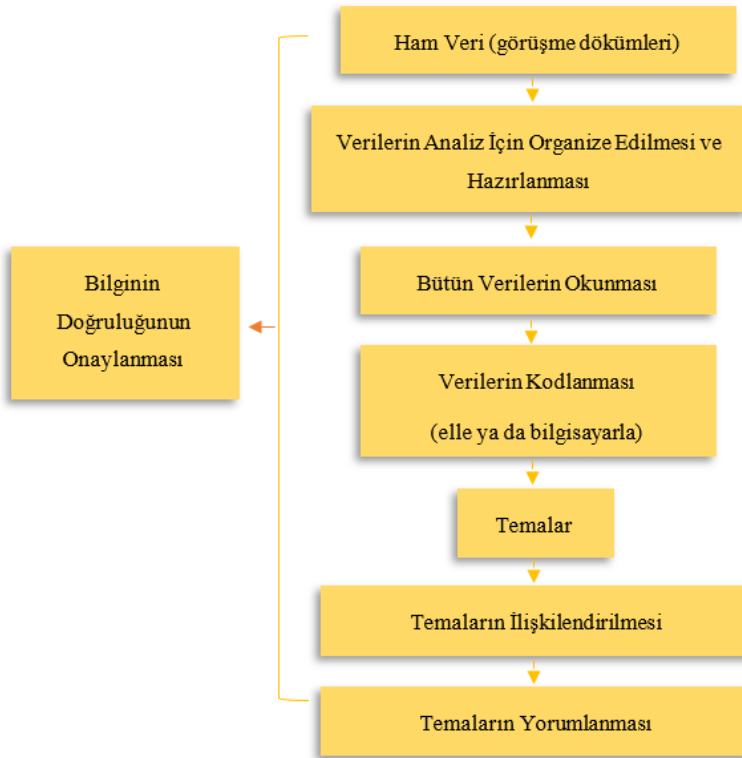
Uygulama sonrasında deney ve kontrol gruplarının ön test ve son test puanlarına ilişkin çarpıklık ve basıklık (skewness-kurtosis) değerleri incelenerek veri dağılımının normalliği değerlendirilmiştir. Bu aşamaları takiben, deney ve kontrol gruplarının dijital okuryazarlık puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri hem ön test hem son test için analiz edilmiştir. Öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerindeki değişimi ortaya koymak amacıyla, ön test ve son test puanlarına ilişkin tekrarlı ölçümler için ANOVA analizi (Repeated Measures ANOVA) gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca deney ve kontrol gruplarının dijital okuryazarlık ortalama puanları arasındaki değişim incelenerek uygulamanın etkisi değerlendirilmiştir. Son olarak hem deney hem de kontrol grubunun ön test ve son test arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için bağımlı örneklem t-testi (paired samples t-test) yapılmıştır.

3.6.2 Nitel verilerin analizi

Araştırmanın nitel verilerinin analizinde tümevarımsal veri analizi tercih edilmiştir. Bu kapsamda ilk olarak gerçekleştirilen ve nitel verilerin odağında yer alan yarı yapılandırılmış görüşmeler, ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır. Araştırmacı tarafından yazılı biçime dönüştürülen veriler, katılımcı teyidini sağlamak amacıyla öğrencilere sunulmuş olup nitel verilerin doğruluğu öğrenciler tarafından onaylanmıştır.

Şekil 3.3

Nitel Araştırmalarda Veri Analizi

Kaynak: (Creswell, 2021, s.194)

Nitel araştırmalarda tümevarımsal yaklaşımla, gerçekleştirilen üst düzey soyut bilgi kümeleri biçiminde düzenlenerek örüntüler, kategoriler ve temalar biçiminde yapılandırılabilir. Bu süreçte araştırmacılar, veriler ve temalar arasında sürekli incelemeler yapılarak bir tema seti oluşturana dek çalışmayı sürdürmektedir. Ayrıca, sürecin ilerleyen aşamalarında ortaya çıkan bulguların biçimlenmesi ve doğrulanması amacıyla katılımcılarla etkileşim temelli iş birlikleri yapılması da gerekebilmektedir (Creswell, 2021). Bu doğrultuda araştırma kapsamında öncelikle görüşme dökümleri ham veri olarak düzenlenmiş, ardından veriler analiz için organize edilip hazır hâle getirilmiştir. Elde edilen veriler, tümevarımsal analiz süreçlerine uygun biçimde araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Veriler öncelikle dikkatlice incelenmiş ve doğrudan katılımcı ifadelerinden yola çıkılarak anlamlı veri parçaları belirlenmiştir. Bu parçalardan hareketle araştırma soruları doğrultusunda kodlar üretilmiş, benzer özellikler taşıyan kodlar bir araya getirilerek temalar oluşturulmuştur. Bu kod ve temalar tablolar halinde sunulmuştur.

3.7 Geçerlik, Güvenirlik ve İnandırıcılık

Bilimsel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirliğin sağlıklı bir biçimde belirlenmesinin, araştırmanın niteliğiyle doğrudan ilişkili olduğu, literatürde gerçekleştirilen pek çok

çalışmada vurgulanmaktadır (Punch, 2005). Nicel araştırmalardaki geçerlik, yöntemlerin, yaklaşımların ve tekniklerin yürütülen araştırmanın amaçları ile gerçekte ne kadar ilgili olup olmadığına odaklanmaktadır (Yağar ve Dökme, 2018). Araştırmanın amacının ve araştırmaya katılanlardan alınan dönütlerin gerçekliğinin doğru bir şekilde yansıtılması, çalışmadan elde edilen sonuçların ne denli doğru olduğunu ortaya koymaktadır. Nitel araştırmalarda bu durum bir noktaya kadar, toplanan verilerin katılımcılara gösterilmesi ve teyit alınması biçiminde sağlanabilir. Böylece araştırma bulgularından hareketle ortaya çıkacak yorumların asıl veriler ile uyumlu olup olmadıkları kontrol edilmeye çalışılmaktadır. Bir diğer geçerlik göstergesi de çalışmadan elde edilen sonuçların benzer ortamlarda ve gruplarda da uygulanabiliyor olmasıdır. Nicel çalışmalarda güvenilirlik, uygulanan ölçeğin birden fazla kez kullanıldığında dahi aynı sonuçları vermesi ile mümkün olabilmektedir. Ancak nitel çalışmalarda asıl yük araştırmacının kendisindedir. Bu bağlamda ilgili çalışmadaki geçerlik ve güvenilirlik yöntemleri aşağıda sıralanmıştır.

- Çalışma Grubunun Niteliği: Deney ve kontrol grupları belirlenmeden önce okuldaki tüm sınıflar ön teste dahil edilmiştir. Bu sayede hiçbir sınıf göz ardı edilmemiş ve istatistiksel verilere bağlı olarak puanlar arasındaki farkın en düşük olduğu iki sınıf deney ve kontrol grubu olarak seçilmiştir. Ayrıca deney grubu ve kontrol grubunun Sosyal Bilgiler öğretmeni aynıdır. Bu da hazırbulunuşluk seviyeleri bakımından öğrencilerin denk olabileceklerini ifade etmektedir.
- Ortam: Bütün uygulamalar öğrencilerin eğitimlerini sürdürdükleri okulda ve kendi sınıflarında gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla öğrencilerin farklı ortama taşınmamış olmaları, yeni bir adaptasyon zorluğuna neden olmamıştır. Öğrencilere ve velilere testlerden elde edilecek puanların yalnızca bir araştırma verisi olarak kullanılacağı bildirilmiştir. Bu nedenle öğrencilerin puan ya da not kaygısı olmadan ölçeklere ve görüşme sorularına yanıt vermeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Ortama yeni bir eğiticinin dahil oluşu nedeniyle herhangi bir gerginlik oluşmaması adına uygulama öncesi tanışma dersleri gerçekleştirilmiş ve tanışma öncesindeki derslerde araştırmacı, ilk olarak gözlemci daha sonra uygulayıcı araştırmacı rolünde sınıfta işlenen derslere katılım sağlamıştır.
- Geçirilen Zaman: Gerçekleştirilen karma yöntem araştırması; 1 derslik tanışma, 2 derslik gözlem, 12 haftalık uygulama ve 3 hafta süren veri toplama süreçleri göz önünde bulundurulduğunda toplamda 16 haftada tamamlanmıştır. Diğer yandan

uygulamalar müfredatta önerilen zaman dilimlerinde gerçekleştirilmiş, öğretmen ve öğrencilerin ayrıca vakit ayırmalarını gerektirmemiştir.

- Doğrudan Alıntı: Araştırma sonuçlarının desteklenmesi için verilen alıntılar, katılımcı cevapları üzerinde hiçbir değişiklik yapılmadan sunulmuştur.

Nitel araştırmalarda verilerin analiz sürecinde kodlayıcılar arası güvenilirliğin sağlanması, araştırmanın inandırıcılığı açısından büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda Miles ve Huberman (1994), nitel veri analizlerinde araştırmacılar arasında sağlanan görüş birliği oranının, güvenilir kabul edilebilmesi için en az %70 (0.70) olması gerektiğini belirtmektedir. Bu oran, kodlayıcılar arasındaki görüş birliği sayısının, toplam karar sayısına (görüş birliği ve ayrılığı toplamı) bölünmesiyle elde edilmektedir. Belirtilen eşik değerin altında kalan güvenilirlik oranları, veri analizinin tutarlılığı ve doğruluğu açısından risk oluşturabilmektedir. Araştırmanın güvenilirliğini belirlemek amacıyla kodlayıcılar arası uyum oranı hesaplanmıştır. Bu doğrultuda, Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği formül kullanılarak görüş birliği oranı belirlenmiştir. Formül aşağıdaki şekilde uygulanmıştır:

$$Güvenirlik = \left(\frac{\text{Görüş Birliği Sayısı}}{\text{Görüş Birliği Sayısı} + \text{Görüş Ayrılığı Sayısı}} \right) \times 100$$

Bu çalışmada nitel veriler üzerinde 44 görüş birliği ve 8 görüş ayrılığı tespit edilmiştir. Buna göre hesaplama şu şekilde yapılmıştır:

$$Güvenirlik = (44 / 52) \times 100 = 84.6$$

Elde edilen %84.6'lık oran, Miles ve Huberman'ın (1994) nitel araştırmalarda önerdiği %70'lik kabul edilebilir güvenilirlik eşiğinin üzerinde olduğundan, veri analizinin güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4 BULGULAR

Bu bölümde öncelikle, Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerine etkisini ortaya koymak amacıyla deney ve kontrol gruplarının dijital okuryazarlık ölçeğine ait ön test ve son test puanları karşılaştırılmış; puan ortalamalarındaki değişim, standart sapma değerleri ile çarpıklık ve basıklık katsayıları dikkate alınarak nicel analizler sunulmuştur. Ardından, nitel veriler doğrultusunda oluşturulan kodlar, bu kodlara ilişkin örnek katılımcı ifadeleri ve her bir kodun tekrar etme sıklığına tablolar biçiminde yer verilmiştir.

4.1 Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitici Çizgi Roman Kullanımının Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Okuryazarlık Düzeylerine Etkisine İlişkin Bulgular

Bu başlıkta, Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyine etkisini incelemek amacıyla ön test ve son test verilerinin analiz edilmesi sonucu ortaya çıkan bulgular sunulmuştur.

4.1.1 Deney ve kontrol gruplarının dijital okuryazarlık ölçeği ön test ve son test puanlarına ilişkin bulgular

Nicel araştırmalarda gerçekleştirilen istatistiksel analizlerde verilerin normal dağılıma uygun olup olmayışı, parametrik analizlerin uygulanabilirliğinin belirlenmesi açısından ön koşul olarak kabul edilmektedir. Bu amaçla çalışmada, ilk olarak deney ve kontrol gruplarının ön test ve son test puanlarının çarpıklık ve basıklık katsayıları hesaplanmıştır. Alanyazında çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1.5 aralığında olması, normal dağılım varsayımının sağlanabildiğini göstermektedir (Tabachnick ve Fidell, 2019).

Tablo 4. 1

Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test ve Son Test Puanlarının Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

	N	Çarpıklık	Basıklık
Ön Test	46	-0,30	-0,47
Son Test	46	-0,55	-1,03

Tablo 4.1’de görüldüğü gibi araştırmada kullanılan ölçeğin ön test ve son test puanlarının dağılım özellikleri çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri üzerinden değerlendirilmiştir. Ön test sonuçlarına göre, çarpıklık değeri -0,30 olarak bulunmuştur. Bu değer, ± 1.5 sınırları içerisinde yer alıyor oluşu, normal dağılıma uygun kabul

edilebileceğini göstermektedir. Basıklık değeri ise -0,47 olarak hesaplanmıştır. Bu değer dağılımın kabul edilebilir aralıkta yer aldığını göstermektedir. Son test sonuçlarında çarpıklık değeri -0,55 olarak belirlenmiştir. Bu değer, ± 1.5 aralığında kaldığından dolayı normal dağılım kriterlerinin sağlandığını göstermektedir. Basıklık değeri ise -1,03 olarak hesaplanmıştır ve normal dağılım kabul kriterini sağlamaktadır. Dolayısıyla çalışma grubunun (N=46) yeterli düzeyde homojen dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Böylelikle parametrik testlerin uygulanması için gerekli olan normal dağılım koşulu sağlanmıştır.

Deney grubunun ön test ile son test dijital okuryazarlık puanlarındaki değişim ile kontrol grubunun ön test ile son test dijital okuryazarlık puanları arasındaki değişimin birbirinden anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla iki faktörlü tekrarlı ölçümler için varyans analizi (Repeated Measures ANOVA) yapılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının dijital okuryazarlık puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4. 2

Deney ve Kontrol Gruplarının Dijital Okuryazarlık Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Grup	Ön Test			Son Test		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Deney	22	3,72	,60	22	4,91	,06
Kontrol	24	3,67	,60	24	3,84	,40

Tablo 4.2’de görüldüğü üzere, deney grubundaki katılımcıların süreç öncesi dijital okuryazarlık ortalama puanları 3.72 iken, bu değer uygulama sonrasında 4.91 olmuştur. Kontrol grubundaki öğrencilerin ise uygulama öncesi 3,67 iken uygulama sonrası 3,84’tür. Buna göre hem deney hem de kontrol grubundaki öğrencilerin dijital okuryazarlık ortalama puanlarında bir artış olduğu söylenebilir.

İki farklı uygulama gerçekleştirilen katılımcıların, dijital okuryazarlık ortalama puanlarında deney öncesine kıyasla deney sonrasında ulaşılan söz konusu değişimlerin anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için gerçekleştirilen çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 4.3’te verilmiştir.

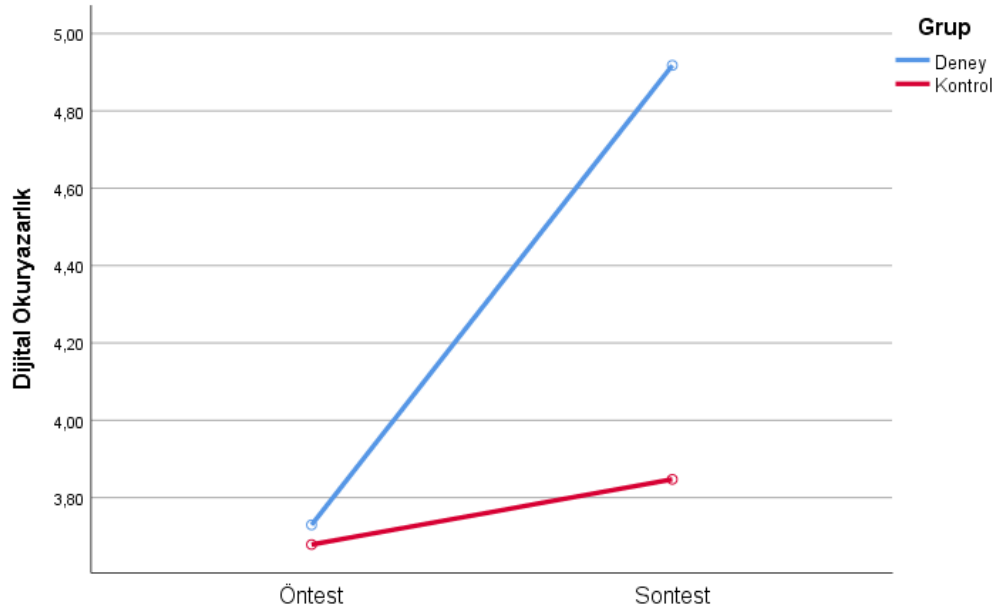
Tablo 4. 3

Öğrencilerin Ön Test ve Son Test Dijital Okuryazarlık Puanlarına İlişkin Tekrarlı Ölçümler için ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplararası	16,655	45			
Grup (Deney-Kontrol)	7,217	1	7,217	34,006	,000
Hata	9,338	44	,212		
Gruplar İçi	27,014	46			
Ölçüm (Ön Test-Son Test)	10,568	1	10,568	44,370	,000
Ölçüm * Grup	5,967	1	5,967	25,054	,000
Hata	10,479	44	.238		
Toplam	43,569	91			

Tablo 4.3 incelendiğinde, deney grubu öğrencileri ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test dijital okuryazarlık puanları arasında anlamlı bir fark vardır [$F_{(1-44)} = 34.006$; $p < .01$]. Bu bulgu, deney ve kontrol grubunda bulunan katılımcıların dijital okuryazarlık puanlarının ölçüm ayrımı (deney öncesi ve deney sonrası) gözetmeksizin farklılaştığını ifade eder niteliktedir. Öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur [$F_{(1-44)} = 44.370$, $p < .01$]. Bu bulgu, grup ayrımı yapmaksızın (deney ve kontrol) öğrencilerin dijital okuryazarlık ortalama puanlarının istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaştığı yönünde yorumlanabilmektedir.

Bulgular, deney grubu ve kontrol grubu öğrencilerinin başarı puanlarının deney öncesinden deney sonrasına anlamlı bir farklılık gösterdiği, bir başka ifade ile farklı işlem gruplarında olmak ile tekrarlı ölçüm faktörlerinin öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyleri üzerindeki etkilerinin anlamlı olduğunu açıklamaktadır [$F_{(1-44)} = 25.054$; $p < .01$]. Bu sonuç, eğitici çizgi roman kullanılmasının öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerini arttırmada farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte deney öncesine göre daha fazla artış gözlenen eğitici çizgi roman destekli deney grubunun, eğitici çizgi romanların kullanılmadığı kontrol grubuna göre dijital okuryazarlık düzeylerini arttırmada daha etkili olduğu söylenebilmektedir.

Grafik 4. 1 Deney ve Kontrol Gruplarının Dijital Okuryazarlık Ortalama Puanları Arasındaki Değişim

Grafik 4.1 incelendiğinde son test puanlarında deney grubunda, kontrol grubuna kıyasla daha fazla artış yaşanmış olması, öğrencilerin dijital okuryazarlıklarını arttırmada eğitici çizgi roman destekli öğretimin pozitif yönde etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular bağımlı örneklem t-testi (paired samples t-test) ile desteklenerek açıklanmıştır.

Tablo 4. 4

Deney Grubu Bağımlı Örneklem T-Testi (Ön Test – Son Test) Sonuçları

Ölçüm	N	t değeri	sd	p değeri
Ön Test	22	-9,676	21	< .001
Son Test	22			

Deney grubunun dijital okuryazarlık ön test ve son test puanları arasındaki farkı incelemek amacıyla bağımlı örneklem t-testi uygulanmıştır. Tablo 4.4'te görüldüğü üzere yapılan analiz sonucunda, ön test ve son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($t(21) = -9.676$, $p < .001$). Burada “21” değeri, testin serbestlik derecesini (sd) ifade etmekte olup, “ $sd = n - 1$ ” formülü gereğince deney grubunda 22 katılımcı bulunduğunu göstermektedir. Elde edilen p değerinin .001'den küçük olması, bu farkın tesadüfî olma ihtimalinin oldukça düşük olduğunu ve uygulamanın dijital okuryazarlık düzeyi üzerinde anlamlı bir etki yarattığını ortaya

koymaktadır. Sonuçlar, deney grubunda uygulanan öğretim sürecinin öğrencilerin dijital okuryazarlık becerilerini anlamlı düzeyde geliştirdiğini göstermektedir.

Tablo 4. 5

Kontrol Grubu Bağımlı Örneklem T-Testi (Ön Test – Son Test) Sonuçları

Ölçüm	N	t değeri	sd	p-değeri
Ön Test	24	-1,059	23	0,300
Son Test	24			

Tablo 4.5’e göre kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($t(23) = -1.059$, $p = .300$). Elde edilen p değerinin .05 anlamlılık düzeyinden büyük olması, gözlenen farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, kontrol grubuna herhangi bir müdahale uygulanmadığı için dijital okuryazarlık düzeyinde anlamlı bir değişim yaşanmadığını göstermektedir. Sonuç olarak elde edilen sonuçlar, eğitici çizgi roman kullanımının dijital okuryazarlık becerileri üzerinde anlamlı bir etki yarattığını ifade etmektedir.

4.1.2 Eğitici çizgi romanların kullanımının ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerine etkisine ilişkin öğrencilerin görüşlerine yönelik bulgular

Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımına yönelik öğrenci görüşlerinden elde edilen nitel verilerin çözümlenmesi sonucu ortaya konulan bulgular üç alt başlıkta sunulmuştur:

- Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitici Çizgi Roman Kullanımının Ders Sürecine Etkilerine İlişkin Görüşler
- Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitici Çizgi Roman Kullanımının Öğrencilere Yararları ve Geliştirici Yönleri
- Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitici Çizgi Romanlardan Yararlanılabilecek Konulara Yönelik Öneriler

4.1.2.1 Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının ders sürecine etkilerine ilişkin görüşler

Araştırmadan elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının ders sürecine “olumlu duyuşsal

öğrenme deneyimi”, “bilişsel ve sosyal gelişim”, “derse katılıma teşvik”, “çizgi romandan yararlanma durumu”, “yaşanılan zorluklar” ve “çizgi romanlardan yararlanma biçimine yönelik öneriler” biçiminde etkiler sağladığı biçiminde görüş belirttiği ortaya çıkmıştır. Buna ilişkin bulgular tablo 4.6’da gösterilmiştir.

Tablo 4. 6

Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitici Çizgi Roman Kullanımının Ders Sürecine Etkilerine İlişkin Görüşler

		<i>f</i>
Olumlu Duyuşsal Öğrenme Deneyimi	Eğlenerek Öğrenme	11
	Heyecanlı ve Mutlu Hissetme	8
	Etkili ve Verimli Vakit Geçirme	3
Bilişsel ve Sosyal Gelişim	Öğrenmeyi Kolaylaştırma	13
	Bilgi Düzeyini Artırma	9
	Okuma Alışkanlığı Kazandırma	5
	Akademik Başarıyı Artırma	7
	Özgüven Gelişimini Destekleme	11
	Sosyalleşmeye Katkı Sağlama	3
Derse Katılıma Teşvik	Dikkat Çekici Olma	9
	Derse Karşı İlgi ve Motivasyonu Artırma	11
Çizgi Romandan Yararlanma Durumu	Çizgi Romanlardan Yararlanmış Olma	6
	İlk Kez Çizgi Romandan Yararlanma	8
Yaşanılan Zorluklar	Söz Hakkı Verilememesi	2
	Ders Süresinin Kısıtlı Olması	2
Çizgi Romanlardan Yararlanma Biçimine Yönelik Öneriler	Gönüllülük Yerine Sırayla Katılma	1
	Sınıfı İkiye Ayırarak Okutma	1

Tablo 4.6’da Sosyal Bilgiler dersinde çizgi roman kullanımının ders sürecine etkilerine ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen bulgular, belirlenen başlıklar ve bu başlıklar altında toplanan öğrenci ifadelerine dayalı olarak sunulmuştur.

Araştırmaya katılan öğrenciler “olumlu duyuşsal öğrenme deneyimi edindiklerini” belirtmişlerdir. Eğlenerek öğrenme gerçekleştiğine yönelik görüşünü Alp “*Gayet eğlenceli geçti. Genel derslerde belirli süreçlerde sıkıldığım oluyor fakat şu an çizgi*

romanlarla yaptığımız derslerde bu sıkılma hissi çok daha aza iniyor.” sözleriyle ifade etmiştir. Emine ise görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

Eğer çizgi romanı anlatmak gerekirse “eğlence”. Çünkü ben böyle çizgi roman gibi şeyleri seviyorum. Okumayı da seviyorum. Bu yüzden eğleniyorum. Rol değiştiriyoruz mesela. Ona göre seslendirme yapıyoruz. Karakterin yerine geçiyoruz. Bence böyle Sosyal Bilgiler dersi de eğlenceli geliyor.

Selim, eğitici çizgi roman kullanılan dersin eğlenceli olduğuna yönelik görüşünü önceki dersleriyle karşılaştırma yaparak şu biçimde dile getirmiştir:

Sosyal Bilgiler dersinde çizgi roman okuyoruz mesela ve derslerimiz eğlenceli oluyor. Sadece ders anlatıldığı zaman çok sıkıcı oluyor. İlgi çekmiyor. Bundan önce hocamız konuları anlatıyordu, bize sorular soruyordu, biz de deftere yazı yazıyorduk. Şimdi biz daha çok derse katılıyoruz.

Çizgi romanlarla işlenen derslerin eğlenceli olduğunu düşünen Cihan bu görüşünü şöyle ifade etmiştir:

Biz çizgi roman kullandığımızda böyle daha eğlenceli oluyor. Canlandırıyoruz ama öbür derslerde canlandırma yapmıyoruz direkt ders işliyoruz. Bence çizgi roman daha akılda kalıcı oluyor. Mesela Sosyal Bilgiler derslere fazla güzel geçmiyordu sıkıldığımız anlar oluyordu. Her zaman normal ders işlemiyorduk konferans salonuna inince sadece güzel oluyordu ama çizgi romanlarla daha güzel oluyor o yüzden daha eğlenceli.

Öte yandan Özgür kod adlı öğrenci, çizgi romanların dersi daha eğlenceli hale getirmesiyle birlikte ilgiyi artırarak üretmeye sevk ettiğini “*Eğlenceli okumalar ilgimizi çoğaltıyor. Ben de çizgi roman gibi şeyler yazmaya çalışıyorum çizerek.*” diyerek ifade etmiştir.

Bazı öğrenciler, Sosyal Bilgiler dersinin eğitici çizgi romanla işlenmesinin kendileri için heyecan verici olduğunu düşünmektedir. Burcu, eğitici çizgi roman kullanılan dersinin heyecan verici ve mutlu hissettiren bir biçimde işlendiğini şöyle belirtmiştir:

Çok iyi geçti. Kendimi çok iyi hissediyordum. Biraz heyecanlansam da anlamakta zorlanacağımız bir konuyu hep beraber çözüyor olmamız beni mutlu etti. Çizgi romanlardaki problemler karşısında kendimi yalnız hissetmedim çünkü karakterlerle beraber olduk ve birlikte çözdük.

Alp, “*Çok güzeldi. Heyecan verici bir macera gibiydi.*” sözleriyle görüşünü dile getirirken Bahadır “*Çizgi romanın kullanıldığı derslerde daha rahat oluyorum özellikle tahtaya çıktığında kendimi rahat hissediyorum. Heyecan vericiydi.*” diyerek eklemiş ve Özgür “*Çizgi romanı duyunca zaten insan heyecanlanıyor ve nasıl ders işleneceğini*

kafasında yürütmeye çalışıyor. Çizgi romanla öğrensek daha iyi olur.” sözleriyle hem çizgi romanlı derslerin sürdürülmesini istemiş hem de dersin heyecan verici olduğuna bu sözleriyle işaret etmiştir.

Cihan, çizgi roman ile işlenen dersleri “etkili” olarak nitelendirmiş ve *“Bundan sonraki derslerde bence çizgi roman kullanmalılar, çünkü hem eğlenmiş oluyoruz hem de öğrenmiş oluyoruz, derse katkısı oluyor, daha etkili.”* diyerek bundan sonra da kullanılması yönünde görüş belirtmiştir. Demir ise bu noktada *“Daha verimli vakit geçiriyoruz arkadaşlarımızla.”* ifadelerini kullanmıştır. Sürecin verimliliğine dikkat çeken görüşlerden bir diğeri Tuğçe’ye aittir. Tuğçe, kendisinin bundan sonraki derslerde çizgi roman kullanımına yönelik görüşlerini *“Yani keşke kullansalar çünkü zaman daha çabuk geçiyor, daha verimli ve eğlenceli oluyor derslerimiz. Boğucu sıkıcı olmuyor. Hepimiz derse katılmak istiyoruz.”* olarak belirtmiştir. Böylelikle elde edilen veriler, çizgi roman kullanımının öğrenci duygu dünyasında olumlu duyuşsal deneyimler sağlayan etkiler yarattığını ve öğrenme sürecini daha keyifli hâle getirdiğini göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğrenciler, eğitici çizgi romanlarla işlenen Sosyal Bilgiler dersinin bilişsel ve sosyal gelişimleri üzerinde etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Selim kod isimli öğrenci *“Sosyal Bilgiler dersinde zorlanıyordum ama çizgi roman öğrenmeyi kolaylaştırdığı için zevkli hale getirdiği için daha mutluyum. Sınıfça hep beraber etkinlik yapmış oluyoruz.”* sözleriyle öğrenmeyi kolaylaştırma koduna vurgu yapmış; Alp, *“Çizgi romanlar sayesinde daha kolay öğrenilir, kargaşa olmaz.”* diyerek kolay öğrenmeye işaret etmiştir. Burcu kod adına sahip öğrenci, çizgi romanlar için *“Bence kullansalar çünkü bilmediğim şeyleri çizgi romanla çok hızlı öğreniyorum.”* demiş ve Demir *“Yeni şeyler öğrenmeyi etkiliyor. Çünkü dikkat çekici. Öğrenmeyi kolaylaştırıyor. Özgüvenimiz yerindeyken daha kolay öğreniriz. Ezberlemediğimi, öğrendiğimi hissediyorum. Çünkü ezberlesem unuturdum.”* şeklindeki görüşleriyle kolay öğrenmeden bahsetmiştir. Yine Esra kod adındaki bir başka öğrenci, *“Yeni şeyler öğrenmeyi kolaylaştırıyor. Fotoğraflara da baktığımız için okuma yaparken bilgiler daha kalıcı hale geliyor.”* görüşüyle diğer verileri destekleyen cümleler kurmuştur.

Katılımcılar, çizgi romanlarla yapılan derslerin bilgi düzeylerini artırdığını ve öğrenmeyi kalıcı hâle getirdiğini ifade etmişlerdir. Selim, çizgi romanların eğitici niteliğine vurgu yaparak görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

Hazırladığınız çizgi romanlar çok bilgilendirici oluyor mesela kişisel verilerin kullanılması, İnternetin kullanımı, araştırma yapma, sosyal medya kullanımı gibi konuları normal derslerde de söylüyorlar ama çizgi romanlarla yapılan dersler daha eğitici oluyor, daha çok aklımda kalıyor çünkü eğlenceli olduğu için.

Ayrıca başka bir soruya verdiği yanıtta şu cümleleriyle dijital becerilerindeki gelişmeye dikkat çekmiştir:

Yaptığımız okumalar bilgisayar ile ilgili becerilerimi, bilgilerimi geliştirdiğini düşünüyorum. Ya da mesela görselin rengini, boyutunu ayarladık. Haberlerin tarihe göre sıralanmasını sağladık. Bunları hep yeni öğrendim. Teknolojik cihazlarda sorun yaşadığımda nasıl çözeceğimizi de daha çok biliyorum artık. Sorunlarda nereyi aramam gerektiğini biliyorum.

Benzer şekilde Alp, çizgi romanların güncel bilgiye erişimini kolaylaştırdığını belirterek, görüşlerini şöyle dile getirmiştir: *“Güvenli siteler hakkında pek fazla bilgim yoktu, daha iyi bilgi edindim. Google’da arama yaparken günümüze yakın olmasını ayarlayabilmeyi de öğrendim. Bu da daha güncel olanı bulmama yardımcı olacak”*. Burcu ise *“Çizgi romanlar bana çok şey öğrettiler mesela teknolojiden tut, insanların haklarını nasıl arayacağına kadar çoğu konuyu öğrenmemi sağladılar.”* diyerek çizgi romanların birçok konuda olumlu etkilerinin olduğunu dile getirmiştir. Nisa da benzer biçimde, çizgi romanların gündelik yaşamla bağlantılı bilgileri kazandırdığını belirterek, *“Bir ürün aldığımızda veya bir sorun yaşadığımızda hakkımızı nasıl arayacağımızı ya da o ürünün kullanım tarihi geçtiyse nasıl iade edebileceğimizi öğrendik.”* ifadesini kullanmıştır. Katılımcıların bu ifadeleri, çizgi romanların öğrencilerin hem akademik hem de günlük yaşamla ilişkili bilgi düzeyini artırmada etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Elde edilen veriler incelendiğinde katılımcıların çizgi romanların okuma alışkanlığı kazandırma konusunda etkili olduğunu düşündükleri görülmektedir. Alp, çizgi romanların öğrencileri okumaya teşvik ettiğini belirterek, *“Sosyal Bilgiler dersindeki çizgi romanlar hem okumak için heves veriyor bize hem de daha eğlenceli oluyor.”* sözleriyle sürece ilişkin olumlu görüşlerini dile getirmiştir. Yasin ise çizgi romanların özellikle okuma konusunda isteksiz olan öğrenciler üzerinde etkili olduğunu vurgulayarak, *“Mesela okumayı sevmeyen bu derslerde daha çok okumayı sevdi.”* demiş ve devamında *“Ben okumayı hiç sevmiyordum ve çizgi romanlarla ders işlemeye başlayınca hem kendime çizgi roman aldım hem de okumayı sevdim, derslerimde daha başarılı oldum okuma konusunda.”* ifadelerini kullanmıştır. Demir de sürecin yararlarına

değinirken, “Okumak, bizi geliştirir. Komik... Okuma alışkanlığı kazandırır. Yeni şeyler öğrenebiliriz çizgi romanlarla.” diyerek çizgi romanların hem eğlenceli yönüne hem de okuma alışkanlığı edindirmesine dikkat çekmiştir.

Öğrenciler, çizgi romanların derslerdeki başarılarını olumlu yönde etkilediğini ifade etmişlerdir. Esra, çizgi romanların derse ilgiyi artırarak başarıyı desteklediğini şu sözlerle dile getirmiştir: “Bence fark etmişlerdir daha çok dersle ilgilendiğimizi. Daha başarılı olacağımız için kullansınlar.” Nisa da çizgi romanların akademik başarıya katkı sunduğunu belirterek, “Derslerde daha başarılı olmayı, dersle ilgili bilgi sahibi olmamızı sağladı.” demiş, ayrıca “Ekonomik faaliyetlerle ilgili öğrenmemi etkiledi. Mesela eğer çizgi roman olmasaydı ben daha az anlardım bu konuyu, sınavda da yapamazdım ama çizgi romanlarla daha rahat anladım ve yapabildim.” sözleriyle sürecin öğrenme ve başarı üzerindeki doğrudan etkisini vurgulamıştır. Emine ise çizgi romanların farklı derslerde kullanılmasının da benzer şekilde akademik başarısını artıracaklarını ifade ederek, “Ben Matematik ve Fen dersinde kullanılmasını çok isterim. Çünkü matematikte çizgi roman yapsak benim çok şey aklımda kalır. Fen Bilimleri de kesinlikle olmalı. Mesela uzay gezegenler falan da çok beğendiğim konular. Aklımda tutabilirim.” şeklinde görüş bildirmiştir. Katılımcıların bu ifadeleri, çizgi romanların hem Sosyal Bilgiler dersinde hem de farklı ders alanlarında akademik başarıyı destekleyici bir araç olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır.

Çizgi romanların öğrenme sürecinde öğrencilerin özgüven gelişimini desteklediğini ifade eden verilere ulaşılmıştır. Bu bulgular dahilinde Demir, çizgi romanların duygusal yönden olumlu etkiler yarattığını belirterek, “Kendimi çok iyi hissettim çünkü moralim bozukken bile bana moral verici oldu, benim neşelenmemi sağladı. Kendimi güzel bir ortamda güvende ve daha özgüvenli hissettim.” sözleriyle sürece ilişkin memnuniyetini dile getirmiştir. Gaye ise çizgi romanların öğrencilerin kendini ifade etme becerilerini desteklediğini vurgulayarak, “Hem hocanın emeği hem de çocukların özgüveni ortada. Çizgi roman okumak özgüveni artırır. Öğrencilerin konuşma kabiliyetleri artar.” demiştir. Bunun yanında, farklı derslerle karşılaştırma yaparak Sosyal Bilgiler dersinin bu anlamda daha etkili olduğunu şu sözlerle açıklamıştır:

Mesela Matematik ve Türkçe’yi örnek vereyim. Matematik dersinde dersin 35 dakikasını yazarak geçiriyoruz, geriye kalan 5 dakikasında da biz artık yorulduğumuzu söylüyoruz, bu şekilde geçiyor. Genel olarak bilgi ağırlıklı oluyor. Biz hep yazıyoruz, sıkılıyor, yoruluyoruz. Temelde yazı var. Mesela Türkçe dersinde de hep yazı yazıyoruz, okuma yapıyoruz. Hocamız hikayeler okuyor. Sosyal Bilgiler dersi daha eğlenceli.

Elde edilen verilerden, çizgi romanların öğrencilerin duygusal gücünü destekleyerek, ders sürecine daha özgüvenli ve aktif katılım göstermelerine olanak tanıdığı anlaşılmaktadır.

Öğrenciler, çizgi roman kullanımının sosyal becerilerini geliştirdiğini ve sosyalleşmelerine katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Gaye, çizgi romanlı dersler öncesi daha içe kapanık bir yapıya sahip olduğunu belirterek, *“Ben eskiden böyle birazcık içine kapanık biriydim. Kendi içinde espriler yapan, kendi kendime gülen, bazen sinirlendiğinde duvara yumruk atan, odaya geçip telefonla takılan biriydim.”* demiş, bu sürecin kendisini olumlu yönde etkilediğini ise şu sözlerle dile getirmiştir: *“Şimdi daha sosyaliyim. Daha iyi hissediyorum kendimi, daha durgun daha sakinim. Çünkü enerjimi arkadaşlarla konuşarak da atabiliyorum. Mesela çizgi romanlı derslere başladığımızdan beridir dikkatim, konuşmam falan değişti.”* Esra da çizgi romanların işbirliği temelli bir öğrenme ortamı sunduğunu ifade ederek, *“Normal bir okumadan farklı olarak arkadaşlarımızla ortak okumalar yapabiliyoruz. İş birliği yapıyoruz. Sosyalleşiyoruz.”* sözleriyle bu sürecin sosyalleştirme yönüne dikkat çekmiştir. Emine ise bu görüşleri destekleyerek, *“Çizgi roman okurken daha çok sosyalleştik.”* ifadesiyle çizgi romanların öğrenciler arası etkileşimi artırdığını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan öğrenciler, sosyal bilgiler dersinde eğitici çizgi romanlarının kullanımının derse aktif katılıma teşvik ettiğini belirtmişlerdir. Öğrenciler, çizgi romanların dersin dikkat çekiciliğini artırdığını ve bu sayede öğrenmenin daha kalıcı hâle geldiğini ifade etmişlerdir. Yasin, çizgi romanların dikkatini toplamasına yardımcı olduğunu belirterek, *“Benim sözelim bir tık daha düşük. Öğretmenler çizgi roman kullanırsa hem daha dikkatli dinleyeceğiz hem biz de okuyacağız hem de daha akılda kalıcı olacak.”* sözleriyle bu materyalin dikkat çekerek öğrenme sürecine olan katkısını vurgulamıştır. Demir ise Sosyal Bilgiler dersinin çizgi romanla birlikte daha ilgi çekici bir hâl aldığını vurgulayarak, *“Sosyal Bilgiler dersi çizgi romanla birlikte daha komik, daha ilgi çekici ve daha eğlenceli olmaya başladı.”* ifadesini kullanmıştır. Bu görüşler, çizgi romanların dersin monoton yapısını kırarak öğrencilerin ilgisini çektiğini ve ders sürecini daha etkili hâle getirdiğini göstermektedir.

Dere Karşı İlgi ve Motivasyonu Artırma kodu altında belirtilen görüşler ele alındığında Yasin isimli öğrenci, çizgi romanların derse katılımını belirgin biçimde etkilediğini şu sözlerle dile getirmiştir:

Bunu kim başlattıysa gerçekten iyi bir başlangıç olmuş çünkü ben ders işlemeyi hiç sevmiyorum. Şunu fark ettim, önceden ben Sosyal Bilgiler dersine hiç katılmıyordum, parmaklarım hiç havada olmuyordu ama o çizgi roman geldikten sonra havalara arılar gibi uçar oldum, parmak kaldıracağım diye.

Yasin, aynı zamanda dersin daha eğlenceli hâle geldiğini ve bu durumun okula olan isteğini artırdığını şöyle ifade etmiştir:

Okula gelmeyen, sevmeyen öğrenciler var. Ben onlardan değildim ama sıkılıyordum derste; sadece tek bir konudan konuşuyoruz ve hiçbir şey değişmiyor. Çizgi romanlar işin içine girince daha eğlenceli oldu. Okula gelmek için sabırsızlandım, okula gitmediğimde üzülüyordum. Bir kere çizgi roman varken gelmedim ve o zaman okuduğunuzu bildiğim için üzülüyordum.

Gaye, Sosyal Bilgiler dersinin sohbet ortamı içinde öğrenmeye dönüştüğünü ifade ederek, *“Sosyal Bilgiler dersinde ise hiç sohbet ihtiyacı hissetmiyoruz, zaten sohbet ediyoruz çünkü. Ve bu dersin temelinde öğrenmek var. Aynı zamanda böyle yüreğim ısınıyor, derse sevgim, ilgim artıyor.”* sözlerini kullanmıştır. Nisa da başlangıçta beklentilerinin düşük olduğunu belirtmiş ve yaşadığı değişimi şu şekilde aktarmıştır: *“İlk önce şöyle düşündüm: ‘Böyle ders mi olur ya... Hoca gelir önümüze kağıdı atar, sonra sınav yapar. Yazı yazdırır, kitaptan okutturur’ dedim ama daha fazla motivasyonum oldu derse karşı. Beklediğim dışında geçti.”* Selim, özellikle tarih gibi ilgisini çekmeyen konulara karşı dikkatinin arttığını vurgulayan şu cümleleri kurmuştur:

Sosyal Bilgiler dersinde hep aynı konular var gibi geliyordu. Özellikle Tarih konuları hiç ilgimi çekmez benim ama çizgi roman olduğu zaman daha çok derse yoğunlaştım ben, derse daha çok eğilimliydim çünkü çizgi romanlar bence çok eğlenceli, çok dikkatimi çekiyor benim.

Demir, çizgi romanların okul sevgisini artırdığını belirterek, *“Çocukları daha eğlendirmek ve okulu sevdirmek için çizgi roman kullanmalıyız. Böyle daha eğlenceli ve daha çok bilgi ediniyoruz. Eğer kullanılırsa bilgi edinmek sıkıcı olmaz. O ders dikkatimizi çeker. Mesela çizgi roman okunacağı için okula koşa koşa geldiğim oldu.”* şeklinde görüş bildirmiştir. Katılımcıların tüm bu ifadeleri, çizgi romanların öğrencilerin derse olan ilgisini canlandırarak okul ve öğrenme sürecine karşı olumlu duygular geliştirmelerine katkı sunduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmaya katılan öğrenciler, Sosyal Bilgiler derslerinde eğitici çizgi romanlardan yararlanma durumlarına ilişkin görüş belirtmişlerdir. Öğrencilerin büyük bir kısmı, çizgi romanla ilgili daha önce sınırlı deneyime sahip olduklarını ya da hiç deneyim yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Alp, çizgi romana olan kişisel ilgisini şu şekilde vurgulamıştır:

Hocalarım çizgi roman kullanıyorlardı ve evimizde az çok bulunan belirli çizgi romanlar var. Siz geldiğinizde de okuduğum bir çizgi roman vardı. Çizgi roman okumaya hep meraklı olmuşumdur, çizgi roman değilse bile konuşma balonlarının olduğu kitaplar daha çok ilgimi çekmekte.

Bahadır ise daha önceden bireysel olarak çizgi romanla tanıştığını belirterek, *“Dersten önce de ‘Sonic’ ve ‘Şahmeran’ çizgi romanlarım vardı, onları okuyordum. Hocalarımın hiçbirinin çizgi roman kullandığını hatırlamıyorum.”* demiştir. Ayrıca, *“Dördüncü sınıftayken bir hocam vardı ve çizgi roman kullanıyordu ama o gittikten sonra onu hiç görmedim. Başka da kimse çizgi roman kullanmadı, sizinle beraber tekrar çizgi roman okumaya başladım.”* ifadeleriyle öğretmenlerin bu materyali genellikle kullanmadığına dikkat çekmiştir. Demir de benzer şekilde, *“Hocalarım kullanmıyordu ama ben bir iki kez okudum ama tabii siz gelince daha da fazla olmaya başladı.”* sözleriyle bu sürecin kendisinde yeni bir alışkanlık oluşturduğunu belirtmiştir.

Deniz, öncesinde okuma isteğinin düşük olduğunu ifade ederek, *“Ben çizgi roman okumuyordum, pek de bir şey okumak istemiyordum zaten. Başka bir hoca da çizgi roman okutmadı. Yani daha önce duymuştum ama hiç kullanmamıştım, okumamıştım. Hocalarım da hiç çizgi roman kullanmıyordu.”* demiştir. Selim de çizgi romana karşı önceki ilgisinin düşük olduğunu dile getirerek, *“Çok çizgi roman okumuyordum, pek de ilgimi çekmiyordu ama sizin yaptığınız daha eğlenceli oluyordu benim için. Hocalarım ise çizgi roman kullanmıyordu.”* ifadelerini kullanmıştır. Benzer şekilde Emine, *“Önce çizgi romanlarla pek aram yoktu benim. Hiçbir şey bilmiyordum çizgi romanla ilgili. Sadece normal, yaşıma uygun kitaplar okuyordum. Öğretmenlerimizden de kimse okutmadı.”* demiştir.

Gaye kod adlı öğrenci, çizgi romana dair bilgisi olmadığını *“Çizgi romanın ç’sini bile bilmiyordum.”* sözleriyle belirtmiştir. Tuğçe de *“Daha önce hiç çizgi roman okumamıştım. Hocalarım da derste hiç çizgi roman kullanmıyordu, ben kitaplarda falan görmemiştim bile.”* diyerek bu durumu desteklemiştir. Bu ifadeler, çizgi roman kullanımının öğretim sürecinde yaygın olmadığını ve öğrencilerin çizgi roman materyali ile tanışıklıklarının genellikle araştırma aracılığıyla gerçekleştiğini ortaya koymaktadır.

Yaşanılan zorluklar bulgusu kapsamında, iki öğrenci ders sırasında söz hakkı verilemediği, iki öğrenci ise ders süresinin kısıtlı olması nedeniyle çizgi roman etkinliklerinin yeterince uygulanamadığı yönünde görüş bildirmiştir. Bu bulgu, çizgi

roman destekli ders uygulamalarının planlanması sürecinde zaman yönetimi ve öğrenci katılımının dengeli biçimde sağlanması gerektiğine işaret etmektedir.

Öğrenciler yöneltilen soruları yanıtlarken çizgi romanların derslerde kullanımı sürecinde yaşanan bazı sınırlılıkları da dile getirmiştir. Emine, kalabalık sınıf ortamlarında her öğrencinin okuma fırsatı bulamadığını belirterek, *“Kalabalık olduğumuz için okuma sırası gelmeyebiliyor. Mesela sınıfı ikiye ayırırsak, önce bir grup okusa sonra diğer grup okusa böylece herkese sıra gelebilir.”* önerisinde bulunmuştur. Benzer şekilde Selim, ders süresinin yetersizliğinin katılımı sınırladığını ifade ederek, *“Süremiz kısıtlı olduğu için bazen herkes okuyamıyor. Birimiz okuyup birimiz okuyamıyoruz bazen ve okumak çok eğlenceli. Kendim okuyunca daha çok anlayabiliyorum. Keşke hepimize süre yetse.”* sözleriyle sürecin daha kapsayıcı hâle gelmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Bu ifadeler, çizgi romanların öğretimde etkili bir araç olmakla birlikte, uygulama sürecinde zaman yönetimi ve öğrenci sayısı gibi faktörlerin dikkatle ele alınması gerektiğini göstermektedir.

“Çizgi Romanlardan Yararlanma Biçimine Yönelik Öneriler” başlığı, uygulama süreçlerine dair çözümler sunmaktadır. Öğrenciler, okuma sırasının adaletli yönetilmesi, sınıf dinamiklerinin korunması ve yaratıcılığın teşvik edilmesi için öneriler getirerek çizgi roman kullanımı konusunda hem pedagojik hem de sınıf yönetimi boyutlarında esneklik sağlanabileceğini dile getirmişlerdir. Tuğçe kod adlı öğrenci, gelecek derslerde eğitici çizgi romanlardan yararlanma konusundaki görüşlerini *“Bence çizgi roman kullanılması çok güzel. Biz öğrencilerin daha çok hoşuna gidiyor onunla ders işlemek. Daha çok derste eğlenmemizi ve mutlu olmamızı sağlıyor. Bence bütün sınıflarda yani ilkokulda ortaokulda ders anlatırken eğitici bir çizgi roman kullanılırsa bence öğrenebilir herkes.”* şeklinde ifade ederken Burcu ise *“Bence kullansalar öğretmenim. Çünkü bilmediğim şeyleri çizgi romanla çok hızlı öğreniyorum.”* demiştir. Demir, gelecek derslerde çizgi romanlardan yararlanma konusunda ise şunları söylemiştir:

Kullansınlar. Çünkü yani biz çocuğuz. Çocukları daha eğlendirmek ve okul sevdirmek için çizgi roman kullanmalıyız. Böyle daha eğlenceli ve daha çok bilgi ediniyoruz. Eğer kullanılırsa bilgi edinmek sıkıcı olmaz. O ders dikkatimizi çeker. Mesela çizgi roman okunacağı için okula koşma geldiğim oldu.

Katılımcılar, çizgi roman kullanımının derse olan ilgiyi ve öğrenme isteğini artırdığını vurgulamışlardır. Bu bağlamda Nisa, çizgi romanların farklı derslerde de kullanılmasını önererek, *“Bütün derslerde kullanmalarını öneririm. Çünkü böylece hem çocuklar o dersi*

sevebilirler hem de dersi daha iyi anlayabilirler.” ifadesiyle çizgi romanların öğrenmeye katkısına dikkat çekmiştir. Yasin ise çizgi romanların bir öğrenme aracı olarak benimsenmesini savunarak öğrenciler üzerindeki motivasyon artırıcı etkisini şöyle vurgulamıştır:

Bundan sonra hiçbir şekilde bitmesini istemezdim yani tüm eğitim hayatımda çizgi roman olsa, öğrenciler okula gelmek için can atacaklar. Evde okula gelmedikleri günde üzülecekler ve bence eğitimlerine yani geleceklerine daha iyi bir etkisi olacağını düşünüyorum. Çizgi romanlarda keşke böyle olmasaydı dediğim hiçbir yer yok.

Öğrencilerin çizgi romanların uygulanma sürecine yönelik verdikleri öneriler incelendiğinde, Emine, *"Kalabalık olduğumuz için okuma sırası gelmeyebiliyor. Mesela sınıfı ikiye ayırırsak, önce bir grup okusa sonra diğer grup okusa böylece herkese sıra gelebilir."* diyerek sınıf mevcudunun fazlalığından kaynaklı katılım sınırlılığına dikkat çekmiş ve çözüm olarak sınıfın iki gruba ayrılarak sırayla okutulmasını önermiştir. Benzer şekilde Tuğçe de, *"Eğer sınıfın çoğunluğu derse katılmak istiyorsa gönüllü olanlar değil sırayla herkese okutulabilir."* ifadesiyle, katılımın yalnızca gönüllülük esasına dayanmaktansa sırayla her öğrenciyi kapsayacak şekilde planlanmasının daha uygun olacağını belirtmiştir.

Elde edilen bulgular incelendiğinde uygulamanın öğrenci merkezli tekniklerle bütünleştiğini ve güçlü bir öğrenme ortamı oluşturduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

4.1.2.2 Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının öğrencilere yararları ve geliştirici yönleri

Araştırmadan elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda, ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının ders sürecine “dijital okuryazarlık”, “değerler”, “beceriler” ile “derse karşı motivasyon ve etkili öğrenme” biçiminde etkiler sağladığı görüşünde oldukları ortaya çıkmıştır. Buna ilişkin bulgular Tablo 4.7’de ifade edilmiştir.

Tablo 4. 7*Sosyal Bilgiler Dersinde Çizgi Roman Kullanımının Öğrencilere Yararları ve Geliştirici Yönleri*

		<i>f</i>
Dijital Okuryazarlık	Teknolojinin Etkileri	3
	Teknolojiden Yararlanırken Güvende Olma	8
	Dijital Araçları İstendik Biçimde Kullanma	10
	Teknolojik Cihazlarda Karşılaşılan Sorunları Çözme	5
	Çevrimiçi Araçların Etkili Kullanımı	4
Değerler	Sabırlı Olma	3
	Çevreye Duyarlı Olma	1
	Hoşgörülü Olma	1
	Empati Kurma	1
	Saygılı Olma	2
Beceriler	Okuma Becerisi	5
	Kendini İfade Etme	1
Derse Karşı Motivasyon ve Etkili Öğrenme	Yapılandırarak Öğrenme	3
	Yansıtma	2
	Merak Uyandırarak Öğrenmeye Güdüleme	7

Öğrenciler, çizgi roman kullanmanın teknoloji ile ilgili konularda bilgi kazanmalarını sağladığını ifade etmişlerdir. Deniz, çizgi romanlar aracılığıyla teknolojinin olumlu ve olumsuz yönlerine dair bilgiler edindiğini belirterek, “*Çizgi romanla teknolojinin zararlarını, yapmamız gerekenleri öğrendik.*” demiştir. Esra ise sosyal medya kullanımı konusunda bilinçlendiğini ifade ederek, “*Sosyal medyanın zararlarını, yararlarını, nasıl kullanacağımızı öğrendim.*” sözlerini kullanmıştır. Benzer şekilde Özgür, bu süreçte teknolojiye dair bilgi düzeyinin arttığını vurgulayarak, “*Teknoloji ve yararları zararları ve teknoloji kullanımı konularında beni geliştirdi.*” ifadesini paylaşmıştır. Burcu da sosyal medyaya ilişkin bilgi eksikliğini çizgi romanlar sayesinde giderdiğini şu sözlerle dile getirmiştir: “*Bir de ben sosyal medyanın yararlarını zararlarını hiç bilmiyordum, beşinci sınıfa geldiğimde sizinle beraber öğrendim.*” katılımcıların bu görüşleri, çizgi romanların teknolojik bilinç oluşturma ve dijital okuryazarlığı geliştirme açısından etkili bir araç olduğunu göstermektedir.

Veriler incelendiğinde öğrencilerin, eğitici çizgi romanlar kullanılan derslerde teknolojiden yararlanırken nasıl güvende olacaklarını öğrendikleri anlaşılmaktadır. Alp,

çizgi romanlar sayesinde İnternet ortamında güvenliğe dair bilgi düzeyinin arttığını belirterek, *“Güvenli siteler hakkında pek fazla bilğim yoktu, daha iyi bilgi edindim.”* demiştir. Burcu da benzer şekilde, önceden güvenilir İnternet uzantılarını tanımadığını ifade ederek, *“Daha önce güvenli siteleri (edu, k12, gov.tr) bilmiyordum.”* sözlerini dile getirmiştir. Demir ise çizgi romanlardaki örnek olayların bilinç kazanımına katkı sunduğunu vurgulayarak, *“Çizgi romanla beraber biz de bir şeyler öğreniyoruz... Güvenli siteler! Mesela bir dersimizde çizgi romanlarda güvenli alışveriş yapmayan karakterimizin başına bir şeyler geldi. Ben bu konuda biraz bilinçsizdim. Şimdi daha bilinçliyim. Haklarımın da bazılarını bilmiyordum, onları öğrendim.”* ifadelerini kullanmıştır. Dolayısıyla bu veriler, çizgi romanların öğrencilerin dijital ortamlarda karşılaşabilecekleri risklere karşı bilinçlenmelerini sağladığını ve teknolojiyi daha güvenli kullanma becerilerini desteklediğini göstermektedir.

Görüşmeler sonucunda katılımcıların, çizgi romanlar eşliğinde gerçekleştirilen etkinliklerin dijital araçları etkili ve bilinçli biçimde kullanma becerilerini geliştirdiğini ifade ettikleri görülmektedir. Selim, bilgisayar kullanımında yaşadığı eksikliklerin giderildiğini belirterek, *“Bir dosyayı indirmeyi bilişim dersinde öğrenmişim ama indirdiğim dosyaları kaybediyordum. Sizinle yaptığımız okumaların bilgisayar ile ilgili becerilerimi, bilgilerimi geliştirdiğini düşünüyorum. Ya da mesela görselin rengini, boyutunu ayarladık. Haberlerin tarihe göre sıralanmasını sağladık. Bunları hep yeni öğrendim.”* sözlerini dile getirmiştir. Alp ise İnternet aramalarında daha etkili yöntemler kullandığını ifade ederek, *“Google’da arama yaparken günümüze yakın olmasını ayarlayabilmeyi de öğrendim. Bu da daha güncel olanı bulmama yardımcı olacak.”* demiştir. Benzer şekilde Deniz, görsel arama konusunda ilerleme kaydettiğini, *“İnternette görsel ararken araçlar kısmını artık daha rahat kullanabiliyorum.”* ifadesiyle belirtmiştir. Demir, bu süreçte araştırma becerisini geliştirdiğini, *“Araştırma yapma becerimi de geliştirdi.”* sözleriyle aktarmıştır. Esra ise hem dijital dosya yönetimi hem de doğru bilgiye ulaşma becerisindeki gelişimi vurgulayarak, *“Doğru bilgiyi araştırarak öğrenebileceğimizi öğrendim. Daha önce bir dosyayı kaydedemiyordum, bulamıyordum da. Hep yardım alıyordum. Artık kendim yapabilirim ve daha az yardım alırım.”* ifadelerini kullanmıştır. Özgür, çizgi romanların teknoloji kullanımına olan etkisini değerlendirirken sürecin bireysel farkındalık oluşturduğunu şu sözlerle belirtmiştir:

Karakterler üzerinden araştırma yapmayı öğrendik. Dosyaları, videoları, fotoğrafları kaydetmeyi öğrendik. Teknoloji ve yararları zararları, teknoloji kullanımı konularında beni geliştirdi.

Telefonla genellikle oyun oynuyordum, video falan izliyordum. Şimdi daha işime yarayacak şekilde kullanmaya çalışıyorum. Mesela çizgi romanlarda çıkan sorular var. Onları bir yere not alıyorum. Eve gidince araştırma yapıyorum. Bulduğum bilgi yetersiz kalırsa başka kaynağa bakıyorum.

Nisa kod adlı öğrenci, artık araştırma yaparken filtreleri daha etkili kullandığını ve kaynakları karşılaştırma becerisi kazandığını ifade ederek, *“Araştırma yaparken bazı filtreleri kullanmayı yapamazdım, artık yapabilirim. İnternette araştırdığım bilgilerin tamamının güvenli olmadığını öğrendim. Bir araştırma yaptığımda artık sadece tek bir şeye bakmıyorum, diğer sitelere de bakıyorum ve karşılaştırıyorum.”* demiştir. Bu ifadeler, çizgi roman destekli öğrenme süreçlerinin öğrencilerin dijital okuryazarlık becerilerini somut biçimde geliştirdiğini ortaya koymaktadır.

Çizgi roman destekli dijital öğrenme süreçlerinin hem teknolojik sorunlarla baş etme becerilerini hem de çevrimiçi araçları etkili kullanma yeterliliklerini geliştirdiğini ifade edilmiştir. Selim, yaşadığı teknik aksaklıklarla başa çıkma konusunda kendini geliştirdiğini belirterek, *“Teknolojik cihazlarda sorun yaşadığımda nasıl çözeceğimizi de daha çok biliyorum artık. Sorunlarda nereyi aramam gerektiğini biliyorum.”* sözleriyle bu sürecin pratik yönüne dikkat çekmiştir. Alp ise Drive kullanımını öğrendiğini vurgulayarak, *“Teknolojiyle ilgili Drive vardı. Drive kullanımını öğrenmek gerçekten işime yarayacağını düşündüğüm bir şey. Gelecek hayallerime ulaşmak için birçok şey öğrenmem gerek, Drive da çok işime yarayacak çünkü birçok dosyayı kaydedebilirim.”* ifadelerini kullanmıştır. Deniz, çevrimiçi platformlar sayesinde hem bilgiye erişimin hem de teknolojiyle etkileşimin arttığını dile getirerek, *“Drive diye bir uygulama vardı, onu kullanmayı öğrendik. Drive dosya yükledik, çizgi romanlarda çocuklar Zoom üzerinden konuşuyorlardı, bunu da gördük. Eğlenerek daha fazla bilgi toplamış olduk.”* demiş ve görüşünü şu sözlerle sürdürmüştür: *“Bir tane resim indirdiğimde kaybolmasın diye onu Drive’a yükleyebiliyorum artık. İndirdiğim resmi tekrar bulabiliyorum.”* Gaye ise daha önce dijital dosya yönetimi konusunda yaşadığı sorunları şu şekilde ifade etmiştir: *“Ben önceden bir şeyler indirip bulamıyordum, öğrettiniz. Daha önce Drive kullanmıyordum, artık onu da kullanmayı öğrendim.”* Özetle katılımcıların bu görüşleri, dijital araçlarla yapılan öğrenme süreçlerinin yalnızca akademik bilgi sağlamanın ötesine geçerek teknolojik okuryazarlığı da pekiştirdiğini kanıtlamaktadır.

Çizgi romanlar, öğrencilerin yalnızca bilişsel becerilerini değil, aynı zamanda sosyal-duygusal gelişimlerini ve değerler bağlamındaki farkındalıklarını da olumlu yönde

etkilemiştir. Değerler bulgusu altında çizgi romanların öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimlerine katkı sunduğu görülmektedir. “Sabırlı olma” en çok tekrar edilen değer olurken, “saygılı olma”, “çevreye duyarlılık”, “hoşgörülü olma” ve “empati kurma” gibi değerlerin de öğrencilerde gelişim gösterdiği anlaşılmaktadır.

Demir, bu süreçte empati ve sabır gibi değerlerini içselleştirdiğini belirterek şu cümleleri kurmuştur:

Bir de ilk çizgi roman okurken seçilmediğimde çok sinirlenmişim ama gitgide daha da sabırlı oldum. Sonuçta başkalarının da okuması gerekiyordu. Sonra seçildiğimde zaten mutluluğu yaşadım. Empati becerim gelişti. Mesela bir arkadaşım küsmüştüm sonra çizgi romanlarda bir şey gördüm ve düşünüp barıştım. Arkadaşıma saygım arttı.

Gaye de bu sürecin kendi içinde yarattığı değişimi, “*Sıramı beklemem gerekiyor, sabırlı, hoşgörülü oluyorum.*” sözleriyle aktarmıştır. Burcu ise çevresine karşı daha duyarlı bir birey hâline geldiğini “*Çevremizin, teknolojinin, masanın, sandalyenin her şeyin farkında olmamı sağladı. Daha duyarlıyım, önem veriyorum.*” sözleriyle ifade etmiştir. Bu görüşler, çizgi romanların öğrencilerde saygı, empati, sabır ve duyarlılık gibi değerlerin gelişimine katkı sunduğunu ortaya koymaktadır.

Çizgi roman okuma etkinliklerinin öğrencilerin okuma becerilerini geliştirdiği ve kendilerini ifade etme becerilerini olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Beceriler bulgusu kapsamında “okuma becerisi” kodu öne çıkmaktadır. Bunun yanında “kendini ifade etme”ye yönelik kazanımlar da çizgi romanların öğrencilerin akademik yeterliliklerine katkı sunduğunu göstermektedir.

Deniz, çizgi romanların okuma hızına katkı sağladığını ifade ederek, “*Çizgi romanları okuduğumuz için daha çok okumamız hızlanıyor. Kitap okuma yaptığımız derslerde, Türkçe hocasının verdiği çizelgede bazı kelimelerde takılıyordum, artık oralarda daha az takılıyorum. Okuma becerimin geliştiğini hissediyorum.*” sözlerini dile getirmiştir. Yasin ise çizgi romanların, kitap okumaya geçişte bir köprü işlevi gördüğünü belirterek şu ifadeleri kullanmıştır:

Daha takılmıyordum, daha düzgün okuyordum. Titreyen bir sesle değil de normal bir sesle konuşabiliyorum. Çünkü okumamda daha öncesinde bir problem vardı, hiç kitap okumadığım için düzgün okuyamıyordum. Ama çizgi romanlarla okumayı daha çok çözdüm, çizgi roman okuduğum için artık kitap da okumaya başladım.

Emine, çizgi romanlardaki konuşma baloncuklarının yoğunluğuna dikkat çekerek, “*Okunacak baloncuk da çok. Mesela bu bir tık okumanızı hızlandırabilir.*” derken, Özgür

ise süreci kısaca *“Okuma becerisini geliştiriyor.”* şeklinde özetlemiştir. Gaye ise bu sürecin kendini ifade etme boyutundaki etkisini vurgulayarak, *“Kendimi daha iyi ifade edebiliyorum.”* ifadesiyle çizgi romanların sadece okuma değil, ifade becerisi üzerine de olumlu katkılar sağladığını ortaya koymuştur. Bu ifadeler, çizgi romanların öğrencilerin temel dil becerilerini destekleyen işlevsel bir araç olduğunu yansıtmaktadır.

Derse Karşı Motivasyon ve Etkili Öğrenme bulgusu ise çizgi roman kullanımının öğrencilerin öğrenme süreçlerine olan ilgisini ve katılımını olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. *“Merak uyandırarak öğrenmeye güdüleme”* ve *“yapılandırarak öğrenme”* ve *“yansıtma”* gibi kodlar, öğrencilerin derse yönelik olumlu tutumlar geliştirdiklerine dikkat çekmektedir.

Çizgi roman kullanımının öğrencilerin bilgiyi yapılandırmasına ve öğrendiklerini yaşamla ilişkilendirerek içselleştirmesine katkı sunduğu görülmektedir. Yasin, çizgi romanlar sayesinde öğrenme sürecinde gelişim gösterdiğini belirterek, *“Daha çok bilgi öğrendim, eksik olduğum konularda daha iyi olmaya başladım.”* ifadesini kullanmıştır. Burcu ise öğrenmenin daha canlı ve etkili hâle geldiğini şu sözlerle dile getirmiştir: *“Öğretmenim, mesela çizgi romanla yeni şeyleri canlı canlı öğrenmiş gibi oluyorum; bir de öğrendiğim şeyler başka derslerimde de yardımcı oluyor.”* Emine ise çizgi romanların toplumsal hak ve sorumluluklar gibi konuların anlaşılmasını kolaylaştırdığını vurgulayarak, *“Bazı arkadaşlarımız haklarımızı daha iyi anlayabilir. Mesela kantine gittiğimizde, onun dışında da bir başka yere gittiğimizde, bir kişi hakkımızı kullandırmazsa ona karşı kendimizi korumak için haklarımızı bilmemiz gerekiyor. Çizgi romanlarla iyi anlaşılabilir.”* demiştir. Bu görüşler, çizgi romanların öğrenilen bilgilerin günlük yaşamla ilişkilendirilmesine ve bireysel farkındalığın artmasına olanak sağladığını yansıtmaktadır.

Öğrenciler ayrıca, çizgi romanların derse olan ilgilerini artırarak meraklarını tetiklediğini ve öğrenmeye karşı daha istekli hâle geldiklerini ifade etmişlerdir. Nisa, bu durumu *“Derse ilgimiz artıyor ve anlatılanlara karşı daha meraklı oluyoruz. Merak eden kişi de daha kolay öğrenir. Bu yüzden yeni şeyler öğrenmeye istekli oluyoruz.”* sözleriyle açıklamıştır. Demir ise bu sürecin doğrudan bilgi edinme isteğini artırdığını vurgulayarak, *“Bilgiye, öğrenmeye merakımız artıyor.”* demiştir. Yasin de çizgi romanların tüm derslere olan katılımını etkilediğini belirterek, *“Tüm derslere katılmam için katkısı oldu. Yani böyle daha meraklı olmama, bilgi aramama da yardımcı oldu. Yeni şeyler*

öğrenirken çizgi romanın kullanmak çok iyi bir şey.” ifadelerine yer vermiştir. Özgür kod adlı öğrenci, çizgi romanların öğrencilerde araştırma ihtiyacı oluşturduğuna işaret ederek, *“Merak uyandırdığı için araştırma ihtiyacı hissettiriyor.”* demiştir. Bu görüşler ise eğitici çizgi romanların öğrencileri öğrenmeye motive eden ve araştırmaya yönlendiren etkili bir materyal olduğunu göstermektedir.

Elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, çizgi romanların yalnızca bilgi aktarımıyla sınırlı kalmadığı; aynı zamanda öğrencilerin dijital yeterliliklerini geliştirdiği, değerleri benimsemesine katkı sunduğu, bilişsel becerilerini desteklediği ve öğrenmeye yönelik motivasyonlarını artırdığı görülmektedir.

4.1.2.3 Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi romanlardan yararlanılabilecek konulara yönelik öneriler

Araştırmadan elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda, ortaokul öğrencilerinin görüşlerine göre Sosyal Bilgiler dersinde çizgi romanlardan “vatandaşlık bilgisi”, “tarih ve kültür konularının öğretimi”, “coğrafya konularının öğretimi”, “bilimsel süreçlerde teknolojiiden yararlanma” ile “üretim ve ticaret” konularında yararlanılabileceği ortaya çıkmıştır. Buna ilişkin bulgular Tablo 4.8’de sunulmuştur.

Tablo 4. 8

Sosyal Bilgiler Dersinde Çizgi Romanlardan Yararlanılabilecek Konulara Yönelik Öneriler

		<i>f</i>
Vatandaşlık Bilgisi	İnsan Hakları ve Sorumluluklar	8
	Egemenlik ve Bağımsızlık Sembolleri	5
Tarih ve Kültür Konularının Öğretimi	Tarihe Yolculuk	7
	Medeniyetler	3
	Kültürel Özelliklerimiz	1
Coğrafya Konularının Öğretimi	İklim	4
	Yeryüzü Şekilleri	1
	Harita Bilgisi	3
	Afetler ve Çevre Sorunları	8
Bilimsel Süreçlerde Teknolojiiden Yararlanma	Teknolojiiden Yararlanırken Güvende Olma	12
	Bilim İnsanları	5
	Araştırma Basamakları	5
Üretim ve Ticaret	Ekonomik Faaliyetler ve Meslekler	10

Tablo 4.8’de yer alan öneriler, eğitici çizgi roman materyalinin Sosyal Bilgiler programındaki farklı konu alanlarına nasıl zenginlik katabileceğini, öğrencilerin ne tür kazanımlar elde ettiğini ve uygulama sürecinde hangi kolaylaştırıcı yaklaşımların izlenebileceğini ayrıntılı biçimde ortaya koymaktadır. “Vatandaşlık bilgisi” başlığı altında en çok ifade edilen görüş “insan hakları ve sorumluluklar” kodunda dile getirilmiştir. Tuğçe, *“Haklarımızı öğrenirken çizgi roman kullanmak iyi olabilir.”* ifadesi, bu doğrultuda dikkat çekmektedir. Benzer şekilde Bahadır, *“Haklarımızı öğrenmek hepsinden daha önemli olduğu için haklarımı, sorumluluklarımı öğrenirken kullanılsa iyi olur. Bilim, teknoloji ve toplum ile üretim, dağıtım, tüketim konularında zaten çizgi roman kullandık. Güzel oldu.”* diyerek görüşünü paylaşmıştır. Bu da tüketici haklarından temel yurttaşlık bilincine dek, soyut kavramların çizgi roman karakterleri ve kurgusuyla somutlaştırılarak sunulmasının öğrencilere büyük kolaylık sağladığını göstermektedir.

Verilerden hareketle ortaya çıkan “egemenlik ve bağımsızlık sembolleri” kodu da benzer biçimde, milli değerlerin anlatımının öğrencilerde hem duygusal bağ hem de kavramsal netlik oluşturduğunu işaret etmektedir. Emine isimli öğrencinin *“Bilim insanları, araştırma yapmak, meslekler, tüketici hakları konularını zaten beraber işledik. Türkiye, Atatürk, tarih, egemenlik, bağımsızlık gibi konular bence öğrenilmesi zor ama güzel. Bunlar da çizgi roman daha eğlenceli olabilir kolay da öğreniriz.”* biçimindeki görüşleri, aynı zamanda “tarihe yolculuk” kodunu desteklemekte; öğrencilerin geçmiş uygarlık ve medeniyet öykülerini karakter temelli bir anlatımla özümsemek istediklerini göstermektedir. Öğrencilerden Selim’in, *“Karmaşık konularda ve kafamızda canlandırmakta zorlandığımız konularda kullanılmalı. Çünkü böyle konular uzun uzun anlatılacak şeyler. Bilim, teknoloji, egemenlik, bağımsızlık, kültürel miras, haklarımız, meslekler için işe yarar.”* şeklindeki ifadesi bu düşüncüyü desteklemektedir. Ayrıca bu gibi görüşler, özellikle “medeniyetler” ve “kültürel özelliklerimiz” kodları kapsamında elde edilen verilerle birlikte değerlendirildiğinde, tarihi mirasın yalnızca listeleme ya da kronolojik bir anlatımla değil; kahraman öyküleri ve çizgi romanlar gibi anlatı temelli kurgular yoluyla sunulmasının öğrenmeyi kalıcı kıldığını ortaya koymaktadır.

Bu noktada öğrencilerden Alp, “Öncelikle küresel bağlantılar konusunda kullanılabilir. Tarihe yolculuk, kültür ve miras gibi konular özellikle zor akılda kalan şeyler fakat işe yarayabilir.” demiş ve Demir kod adlı öğrenci ise şu cümleleri kurmuştur:

Kültürel özelliklerimiz, tarihe yolculuk, hakların sorumluluklarımız... Tarih diyorum çünkü tarih konularını seviyorum ve çizgi romanlarla birlikte daha da ilgimi çeker ve kolay öğrenebilirim. Bizim kullandığımız konularda da mesela üretim, dağıtım ve tüketimde çevremizdeki ekonomik faaliyetleri, meslekleri öğrenirken iyi oldu çizgi roman kullanmak.

Coğrafya konularının öğretilmesinde, “afetler ve çevre sorunları” ile ilgili veriler sıkça ifade edilmiştir. Bu da doğal afet senaryolarının ve sürdürülebilirlik temalarının çizgi roman çerçevesinde işlenmesinin, risk farkındalığını ve önlem bilinçliliğini pekiştirebileceğini göstermektedir. “İklim”, “harita bilgisi” ve “yeryüzü şekilleri” ile ilişkilendirilen veriler, coğrafi yorum ve kavramların öğrencilerin hayal gücüne dayalı görsel temsil ve macera öyküleriyle daha anlaşılır hale geldiğini ve soyut mekânsal bilgilerin resimlerle somutlaşabileceğini doğrulamaktadır. Bu noktada Alp, düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır:

Haritayla ilgili konuların akılda kalıcı olmasını sağlamak için de çizgi romanlar kullanılabilir. Mesela bölgeleri öğrenirken iyi olabilir. İklim, yeryüzü şekilleri gibi şeyler de karıştırılabilir. Çizgi romanlar sayesinde daha kolay öğrenilir, kargaşa olmaz.

Bilimsel süreçleri destekleyen “teknolojiden yararlanırken güvende olma”, “bilim insanları” ve “araştırma basamakları” kodları, araştırma adımlarının çizgi roman senaryosunda canlandırılmasıyla öğrenme hedeflerinin pekiştiğini göstermektedir. “Üretim ve ticaret” ile ilgili bulgular altında belirtilen “ekonomik faaliyetler ve meslekler” kodu, üretimden tüketime kadar olan süreçlerin karakterler üzerinden gerçekleştirilen bir anlatımla aktarılmasının öğrencilere karmaşık ekonomik kavramlarını adım adım öğretilmesine imkân tanıdığını ortaya koymaktadır. Bu noktada Burcu isimli öğrenci “Üretim, dağıtım ve tüketimdeki ekonomik faaliyetleri öğrenmede çizgi romanlar çok etkili oldu.” sözleriyle görüşlerini ifade etmiştir. Gaye ise çizgi romanların eğitici yönünden yararlanılabilecek konulara yönelik düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:

Kendimizi savunmada yani hak hukuk gibi konularda işe yarayacağını düşünüyorum. Çevre sorunları, egemenlik ve bağımsızlık sembollerimiz, tarihe yolculuk... Yani tarih konularından bahsederken, kültür ve miras gibi konularda kullanılabilir. İklimlerin nerede olduğu, hangi ilin nerede bulundu gibi konularda da işe yarayabilir. Bir de şey... Afetler. Mesela çantamızda neler olması gerektiğini anlatabilir. İlk önce depremde başlar. Mesela araya reklam girer gibi ‘çantamızda şunlar olmalı’ diyen bir karakter olur.

Elde edilen bulgular eğitici çizgi romanların, Sosyal Bilgiler dersinin farklı alt disiplinlerinde hem kavramsal öğrenme hem de motivasyon ve beceri gelişimi sağladığını, Sosyal Bilgiler öğretim programlarında da yer alan sabırlı olma, çevreye duyarlılık, hoşgörü, empati ve saygı gibi değerleri geliştirdiğini göstermektedir. Diğer yandan Sosyal Bilgiler programında yer alan konuların öğretiminde ve dijital okuryazarlık becerisi geliştirmede çizgi romanların etkili materyaller olarak kullanılabileceği dile getirilmiştir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Bu çalışmada, Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının beşinci sınıf öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile ders sürecine yönelik etkisine ilişkin görüşleri incelenmiştir.

Araştırma sonucunda ise deney grubunda öntest puanlarına göre son test puan ortalamasında anlamlı ve güçlü bir artış ortaya çıkarken kontrol grubunda benzer bir etkiden söz edilememiştir. Öğrencilerin ön test ve son test dijital okuryazarlık puanlarına ilişkin tekrarlı ölçümler için ANOVA sonuçları, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ön test ve son test puanları arasındaki farkın yüksek güvenle anlamlı olduğunu [$F(1-44)= 44.370, p < .01$] göstermiştir. Yapılan bağımlı örneklem t-testi sonucunda, deney grubundaki öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir [$t(21) = -9.676, p < .001$]. Buna karşılık, kontrol grubunda anlamlı bir fark gözlenmemiştir [$t(23) = -1.059, p = .300$]. Bu sonuç, uygulamanın deney grubundaki öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerini artırmada etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Araştırma bulguları, çizgi romanların materyal olarak kullanıldığı Sosyal Bilgiler dersinin öğrenciler için pozitif duygular içeren öğrenme deneyimleri sunduğunu göstermektedir. Öğrenciler bu süreçte eğlenerek öğrenme fırsatı bulmuş, ders sırasında heyecan duyduklarını ve mutlu hissettiklerini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda öğrenciler dersin etkili ve verimli zaman geçirmelerini sağladığını belirtmişlerdir.

Çizgi romanlarla yürütülen derslerde, öğrencilerin bilişsel ve sosyal yönden gelişim gösterdiği anlaşılmıştır. Öğrenciler, çizgi romanların öğrenmeyi kolaylaştırdığını, bilgi düzeylerini artırdığını ve akademik başarılarına katkı sağladığını ifade etmiştir. Ayrıca okuma alışkanlığı kazandıklarını, özgüvenlerinin geliştiğini ve bu öğrenme sürecinin sosyal etkileşimlerine olumlu yansıdığını dile getirmişlerdir.

Çizgi romanlar, öğrencilerin dikkatini ve ilgisini derse yönlendirmelerine yardımcı olmuş ve motivasyonlarını artırmıştır. Öğrenciler, çizgi romanların dersin daha ilgi çekici hâle gelmesini sağladığını ve bu sayede derse daha ilgili bir şekilde katılım gösterdiklerini aktarmışlardır. Ayrıca birçok öğrenci ilk kez çizgi romanlardan eğitim amacıyla faydalandığını belirtmiş ve bu deneyimi olumlu bir yenilik olarak değerlendirmiştir.

Bununla birlikte, bazı öğrenciler sürece dair birtakım sınırlılıklardan da söz etmişlerdir. Özellikle bazı öğrencilerin söz hakkı alamadığını ya da ders süresinin etkinlikler için yetersiz kaldığını ifade ettikleri görülmüştür. Bu durum, sınıf içi uygulamalarda zaman yönetimi ve tüm öğrencilere eşit katılım fırsatlarının sunulmasının önemini ortaya koymaktadır.

Araştırma sonucunda, çizgi roman destekli Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilerin dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmede önemli katkılar sağladığı görülmüştür. Öğrencilerin teknolojik araçları bilinçli ve güvenli bir biçimde kullanma, çevrim içi araçlardan etkin şekilde yararlanma ve dijital sorunlara çözüm üretme konularında olumlu gelişmeler gösterdiği anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra, öğrencilerin sabırlı olma, çevreye duyarlılık, empati kurma, saygı ve hoşgörü gibi temel değerleri içselleştirme yönünde olumlu tutumlar sergiledikleri dikkat çekmektedir. Öte yandan ders sürecinde çizgi romanların kullanımı, öğrencilerin kendilerini ifade etme ve okuduklarını anlama gibi temel becerilerini desteklemiş, ayrıca okuma alışkanlıklarını olumlu yönde etkilemiştir. Öğrenciler sahip oldukları bilgiler ile çizgi romanlar aracılığıyla öğrendikleri bilgileri yapılandırabilmiş ve bu bilgileri hem günlük yaşamlarına hem de diğer derslerine yansıtabilmişlerdir. Kullanılan çizgi romanların içeriği, öğrencilerde merak uyandırmış ve öğrenmeye güdülemiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, çizgi romanların Sosyal Bilgiler dersi kapsamında çeşitli konuların öğretiminde etkili bir araç olarak kullanılabileceğini göstermektedir. Öğrenciler, çizgi romanların vatandaşlık eğitimi bağlamında insan hakları, sorumluluklar ve bağımsızlık sembolleri gibi soyut kavramları somutlaştırarak anlaşılmasını kolaylaştırdığını ifade etmişlerdir. Tarih ve kültür konularında ise çizgi romanların öğrencileri tarihsel olayları anlamlandırmalarını ve medeniyetleri tanımalarını sağlayan, kültürel özelliklerin önemini fark ettiren nitelikte öğretim materyalleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin, Coğrafya konularının öğretiminde çizgi romanların özellikle afetler ve çevre sorunları gibi güncel ve hayatın parçası olan temalar anlatılırken etkili olacağı görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Aynı şekilde iklim, yeryüzü şekilleri ve harita bilgisi gibi kavramlar da çizgi romanlar aracılığıyla öğrencilerin ilgisini çeken ve anlaşılabilir hâle gelen içerikler arasında yer almıştır. Bunun yanında çizgi romanlar, öğrencilerin

bilimsel süreçleri kavramalarında etkili olmuş; teknolojiyi bilinçli kullanma ve bilim insanlarının çalışmalarına yönelik farkındalık geliştirmelerine katkı sunmuştur.

Ekonomik faaliyetler, meslekler ile üretim ve ticaret konularında da çizgi romanların öğretici işlev gördüğü; öğrencilerin bu konuları günlük yaşamdaki örneklerle ilişkilendirerek daha kolay kavradıkları ifade edilmiştir. Ayrıca öğrenciler, gelecekte çizgi romanların derslerde daha yaygın kullanılması yönünde önerilerde bulunmuş, gönüllü katılım, grup çalışmaları ve çizgi roman oluşturma etkinlikleri gibi uygulamalara yer verilmesini desteklemişlerdir.

Ulaşılan sonuçlar, çizgi roman temelli öğretim yönteminin Sosyal Bilgiler derslerinde hem akademik başarıyı hem de öğrenci motivasyonu, dijital yeterlilik ve sosyal becerileri bütüncül bir biçimde desteklediğini göstermektedir. Bu yöntem, geleneksel metin bazlı anlatıma kıyasla, karmaşık kavramları ve soyut bilgileri somut öyküleştirme, görselleştirme ve rol yapma etkinlikleri ile öğrencinin zihninde kalıcılaştırma gücüne sahiptir. Diğer yandan, uygulamada söz hakkı dağılımı ve süre yönetimi gibi sınıf içi düzenlemelere ilişkin bazı kısıtların deneyimli öğretmen müdahalesiyle aşılabileceği; öğrencilerin yaratıcılığını teşvik eden ek yöntemler kullanıldıkça etkinliğin daha da artırılabilceği nitel verilerde öne çıkmıştır.

5.2. Tartışma

Bu çalışmada elde edilen nicel ve nitel bulgular, eğitici çizgi romanların Sosyal Bilgiler öğretiminde etkili ve öğrenci merkezli bir öğrenme ortamı sunduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Öğrencilerin pozitif duygularla öğrenme sürecine katılım gösterdiği, dersin eğlenceli, anlamlı ve motive edici bir yapıya kavuştuğu görülmüştür. Aynı zamanda çizgi romanlar aracılığıyla öğrencilerin bilişsel becerilerinin geliştiği, dijital okuryazarlık düzeylerinin arttığı ve sosyal etkileşimlerinin güçlendiği belirlenmiştir. Derse karşı ilginin artmasıyla birlikte katılımın da yoğunlaştığı, öğrencilerin tarih, kültür, coğrafya, vatandaşlık bilgisi gibi temaları daha derinlikli ve yaşamla ilişkilendirerek kavrayabildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, üretim-ticaret ilişkileri ve bilimsel süreçlerde teknolojinin rolü gibi güncel konular da eğitici çizgi romanlar sayesinde öğrencilerin anlayabileceği bir düzeye indirilmiş ve öğrenme süreci daha etkili hale getirilmiştir. Alanyazındaki benzer araştırmalarla karşılaştırıldığında, bu çalışma hem kapsamlı yapısıyla hem de çizgi romanların pedagojik gücüne dikkat çeken bütüncül

yaklaşımıyla özgün katkılar sunmakta ve Sosyal Bilgiler öğretiminde çizgi roman kullanımının güçlü bir alternatif öğrenme yöntemi olduğunu desteklemektedir.

Öncelikle, deney grubundaki ön test ve son test puanları ele alındığında uygulama öncesi ve sonrası arasındaki farkın yüksek düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Alınan görüşlerde de öğrencilerin çizgi romanlar aracılığıyla öğrendikleri bilgilerin ders başarısını etkilediğine ilişkin görüş belirttiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada rastlanan akademik başarı artışı, Akdağ ve Şimşek'in (2023) COVID-19 bağlamında yürütülen uzaktan eğitimde Sosyal Bilgiler dersine yönelik eğitimsel çizgi roman kullanımının öğrencilerin akademik başarısını ve bilgi kalıcılığını anlamlı biçimde yükselttiğini ortaya koyan bulgularıyla örtüşmektedir. Her iki çalışma da geleneksel metin bazlı anlatıma kıyasla, çizgi romanların öğrencileri hem bilişsel hem de duyuşsal düzeyde güçlü bir şekilde desteklediğini göstermektedir. Bununla birlikte, Akdağ ve Şimşek (2023) online ortamda uzun süreli uygulama imkânı bulmuşken, gerçekleştirilen çalışma ise yüz yüze sınıf ortamında uygulanan karma-yöntemsel desende ortaya çıkan güçlü etkiyi vurgulamaktadır. Öte yandan Ünal (2018) yaptığı araştırmada, çizgi roman kullanımının öğrencilerin başarı düzeyleri üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatürdeki bu çalışmalar, eğitici çizgi romanların hem yüz yüze hem de uzaktan eğitim ortamlarında esnek ve etkili bir araç olduğunu düşündürmektedir.

İlgili alanyazın incelendiğinde, Sosyal Bilgiler bağlamında çizgi romanların motivasyon ve derse katılımı artırıcı etkisinin birçok çalışmada karşılık bulduğu görülmektedir. Smyth (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, öğrencilerin kendilerine yakın karakterlerle etkileşime geçtiklerinde benlik algılarının pekiştiği ve tarihi konulara karşı derse bağlılıklarının arttığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde, bu çalışmada da çizgi roman uygulanan Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin materyale yönelik merak düzeylerinin yükseldiği, özgüven hissinin güçlendiği ve konuşma hakkı almak üzere parmak kaldırma sıklıklarının arttığı gözlemlenmiştir. Her iki araştırmada da “eğlenceli ve kaliteli zaman geçirme” vurgusunun öne çıkması, çizgi romanların öğrenme sürecine dair motivasyonel işlevlerinin hem bireysel hem de sınıf içi etkileşim boyutunda evrensel bir etki sunduğunu ortaya koymaktadır.

Alanyazındaki Yıldız ve Tek (2022) tarafından gerçekleştirilen öğretmen adaylarının katıldığı bir diğer çalışmada, tarihi kurgu grafik roman kullanımının ders araçlarını zenginleştirdiği ve öğrencilerin derse ilgisini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle

grafik romanlara yönelik pedagojik eğitim alan öğretmen adaylarının bu materyali daha etkin biçimde kullandıkları belirtilmiş olup bu durum, öğretmen yeterliklerinin doğrudan uygulamanın başarısını etkilediğine işaret etmiştir. Bu çalışmada ise yapılan görüşmelerde öğrencilerin çizgi roman kullanılan Sosyal Bilgiler dersi ile kullanılmayan dersleri kıyasladıklarında bu materyalin öğrenme ortamını daha keyifli hale getirdiği ve kaçırılmak istenmeyen bir ders olarak yorumladıkları anlaşılmaktadır. Bundan sonraki derslerde de çizgi romanların kullanılmasının hem katılımı artıracak hem de akademik başarılarını destekleyeceği doğrultusunda bulgular edinilmiştir.

Dijital okuryazarlık kazandırma bağlamında Kirchhoff (2017), dijital çizgi romanların işlevsel, eleştirel ve çeşitli okuryazarlık becerilerini bir arada geliştirdiğini savunmaktadır; buna göre çizgi romanlar, Selber'in (2004) çok katmanlı dijital okuryazarlık çerçevesini sınıf içerisinde deneyimleme imkanı sunmaktadır. Gerçekleştirilen çalışmada çizgi romanlarda geçen senaryolar aracılığıyla öğrencilerin, araştırma yaparken güvenli kaynaklara ulaşma ve erişilen bilginin doğruluğunu sorgulama becerilerini anlamlı biçimde geliştirdiği görülmektedir. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı içerisinde de bahsi geçen bilimsel süreçler hakkında bilgi edinebildikleri belirttikleri görüşlerinden anlaşılmaktadır.

Kirchhoff (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada çizgi romanların, öğrenciyi kendi dijital metinlerini yaratmaya yönlendiren güçlü bir araç olduğu açıkça görülmektedir. Gerçekleştirilen çalışmanın nitel verilerinde bu durum öğrencilerin merakı, özgüveni ve kendi çizgi romanlarını oluşturma istekleriyle karşılık bulmaktadır. Ayrıca öğrencilerin çizgi romanların yalnızca Sosyal Bilgiler dersinde değil Türkçe, Matematik ve özellikle Fen Bilgisi derslerinde de kullanılmasının öğrenme süreçlerini kolaylaştıracağı şeklindeki düşünceleri dikkat çekmektedir. Nitekim, Jufrida vd., (2023) tarafından ilkökul düzeyinde Fen öğretiminde proje tabanlı dijital çizgi roman kullanımının öğrencilerin bilimsel okuryazarlığını ve problem çözme becerilerini anlamlı şekilde artırdığı rapor edilmiştir. Söz konusu çalışma, dijital çizgi romanların sınıf içi etkileşimi ve görsel-metinsel entegrasyonu güçlendirerek farklı disiplinlerde de öğrenme deneyimini zenginleştirdiğini göstermektedir. Benzer biçimde bu araştırmada elde edilen bulgular da deney grubu öğrencilerinin dijital araç kullanımı becerilerinde kayda değer gelişim tespit etmiş; çizgi roman materyalinin hem bilimsel süreçlerde hem de diğer ders içeriklerinde öğrenci katılımını ve anlama düzeyini yükselttiğini ortaya koymuştur.

Dolayısıyla, Jufrida vd. (2023) tarafından yapılan araştırma bulguları doğrultusunda da dijital çizgi romanlar disiplinler arası bir öğrenme aracı olarak işlev görmekte olduğu söylenebilir.

Araştırma bulguları, çizgi romanlarla zenginleştirilmiş Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilerin kişisel ve toplumsal değer gelişimine de önemli katkı sağladığını göstermektedir. Özellikle sabır, çevreye duyarlılık, hoşgörü, empati ve saygı gibi temel değerlerde olumlu yönde değişimler olduğu belirtilmiştir. Ders boyunca sunulan çeşitli senaryolar aracılığıyla öğrenciler, kendi yakın çevrelerinde olup biten olaylara karşı daha fazla farkındalık geliştirmiş ve duyarlılık kazanmıştır. Ayrıca, karakterler arası etkileşimleri gözlemledikleri bölümlerde hoşgörü ve empati becerilerini pekiştirmiş, grup çalışmaları ve söz hakkı alma sırasında sabırlı olma ve birbirlerine saygı gösterme tutumlarını daha bilinçli şekilde uygulamışlardır. Bu durum çizgi roman temelli öğretimin, öğrencilerin yalnızca akademik başarılarına değil değerler eğitime de somut ve kalıcı katkılar sunduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Tam da bu noktada Hosler ve Boomer (2011) Biyoloji dersinde çizgi roman kullanımının öğrencilerin hem akademik başarılarını hem de duygusal bağ kurma düzeylerini yükselttiğini; Miranda, Salazar ve Larens (2018) ise tarihi konularda empati geliştiren çizgi roman uygulamalarının öğrencilerin demokratik tutumlarını olumlu etkilediğini göstermiştir. Bu çalışmalarda rapor edilen “empati kurma”, “hoşgörü” ve “demokratik tutum” kazanımları, yapılan çalışmanın nitel analizinde ortaya çıkan empati kurabilme yetisine ilişkin bulgularıyla paralel ilerlemektedir. Özellikle, öğrencilerin söz hakkı alırken diğer arkadaşlarını bekleyebilme ve belirtilen düşüncelere saygılı olabilmeleri noktasında yaşanan gelişmeler, çizgi roman uygulamalarının toplumsal değerlere hizmet etmenin yanında, sınıf içi süreçlerin daha demokratik ilerlemesine olanak sağladığını ortaya koymaktadır. Strong ve arkadaşları (2023) da makalelerinde, grafik romanların demokrasi ve vatandaşlık eğitimi bağlamında öğrencilere eleştirel bakış açısı kazandırdığı vurgulanmıştır.

Ranker (2008) çalışmasında, çizgi romanların becerilere etkisini araştırmıştır. Araştırma sonunda bireylerin konuşma, yazma, düşünme ve hayal kurma gibi becerilerini geliştirmede çizgi romanların etkili rol oynayabileceği tespit edilmiştir. Araştırma bulguları, çizgi romanlarla yürütülen Sosyal Bilgiler öğretiminin öğrencilerin okuma becerisi, okuduğunu anlama, kendini ifade etme ve çevresel farkındalık alanlarında

belirgin gelişmeler sağladığını göstermektedir. Öğrencilerin daha önce yavaş ve zorlanarak gerçekleştirdikleri okuma etkinliklerinin, çizgi romanların görsel destekli yapısıyla birlikte daha akıcı, anlaşılır ve anlam bütünlüğü yüksek bir şekilde gerçekleştiği gözlemlenmiştir. Bu durum, öğrencilerin metni anlama ve yorumlama becerilerini güçlendirmiştir. Buna ek olarak, ders sürecinde öğrencilerin kendilerini daha açık, rahat biçimde ifade ettikleri, duygu ve düşüncelerini sözel olarak dile getirme konusundaki becerilerinin olumlu yönde geliştiği görülmüştür. Bu kazanımlar, çizgi romanların öğrencilerin dil gelişimini ve iletişim yetkinliklerini desteklemede etkili bir araç olduğunu desteklemektedir. İlgili bir araştırmada dil seviyelerinin düşük olduğu tespit edilen katılımcılara çizgi roman kullanılarak verilen eğitimlerde, katılımcıların süreç öncesine kıyasla okuduklarını anlama noktasında gelişim gösterdikleri tespit edilmiştir (Buyayisqui vd., 2013).

Şentürk (2020)'ün araştırmasında elde edilen bulgular doğrultusunda, eğitici çizgi romanların öğrencilerce öğretici, eğlenceli, dikkat çekici ve etkili bulunduğu belirlenmiştir. Ayrıca bir başka çalışmada Sosyal Bilgiler dersinin "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanına yönelik geliştirilen dijital çizgi romanların, eğitimi eğlenceli ve işlevsel hale getirdiği ve aynı zamanda çizgi romana olan ilgiyi pozitif yönde etkilediği bulgusu elde edilmiştir (Kaba, 2021). Gerçekleştirilen araştırma kapsamında ise elde edilen veriler, Sosyal Bilgiler dersinde çizgi romanların kullanılmasıyla dersin daha eğlenceli ve ilgi çekici olduğu yönündedir. Bunun yanında öğrencilerin büyük çoğunluğunun ilk kez çizgi romanlardan yararlandıkları göz önünde bulundurulduğunda, kullanılan materyalin çizgi romansız derslere kıyasla derse katılmaya teşvik eden, etkili ve verimli vakit geçirmelerine olanak sağlayan yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin sık sık heyecanlı ve mutlu hissettikleri yönünde görüş bildirmeleri, alanyazındaki çalışmaların sonuçlarını destekler niteliktedir. Zira Şeker (2023) yaptığı çalışmasında tıpkı bu çalışmada olduğu gibi araştırma sonucunda kullanılan materyalin dersi sıkıcı olmaktan kurtardığı ve eğlenceli hale getirdiği sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular çizgi roman kullanımının iklim, yeryüzü şekilleri, harita bilgisi, afetler ve çevre sorunları gibi Coğrafya konularının öğretiminde etkili olduğu yönündedir. İlgili alanyazına bakıldığında Hadjileontiadou ve Kekkeris (2006), çevre eğitimi ile ilgili yürüttükleri çalışmalarında çizgi romanlardan yararlanmanın olumlu sonuçlarından söz etmiş ve çizgi roman kullanımının, öğrencilerin çevre

sorunlarına yönelik farkındalıklarını yükselttiği ve çevreyi koruma davranışlarında artış gözlemlendiğini belirtmiştir. Yine farklı bir çalışmada çevresel özelliklerin ve yer şekillerinin göz önünde bulundurulduğu çizgi romanların çevre bilgisinin olumlu yönde arttığı ifade edilmiştir (Richter vd., 2015).

Yapılan çalışmada öğrencilerin Tarih konularını sevseler de akılda tutmakta zorlandıkları ve çizgi romanlar aracılığıyla hem akılda kalıcılığın artacağı hem de ezberin yerini öğrenmenin alacağı görüşünde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Sones (1944) ise çizgi romanların öğretme-öğrenme süreçlerine olan etkisini incelemiş ve bu materyallerin, sahip oldukları görsellik sayesinde düz metinlere göre konuların öğrenilmesinde daha etkili olduğunu ortaya koymuştur. Bu etkinin, çizgi romanlarda yer alan resim ve yazının uyum içinde sunulmasından kaynaklandığını ileri sürmüştür. Söz konusu bulgu, bu araştırma kapsamında elde edilen eğitici çizgi romanların öğrenmede kalıcılığı artırmaya yönelik öğrenci ifadeleriyle büyük ölçüde örtüşmektedir. Öğrenciler, çizgi romanlarda yer alan görsellerin, karakterlerin ve olayların bilgileri daha kolay hatırlanabilir hâle getirdiğini ifade etmişlerdir. Özellikle içeriklerin hikayeleştirilerek sunulması sayesinde, derslerde işlenen bilgilerin uzun süre akılda kaldığı ve unutulmasının zorlaştığı biçiminde görüş belirtildiği ortaya çıkmıştır.

Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımı, çizgi roman kullanılmadan gerçekleştirilen öğretime kıyasla karmaşık kavramları ve soyut bilgileri somut öyküleştirme, görselleştirme ile öğrencinin kalıcı öğrenmesine olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın kontrol grubundaki geleneksel anlatım başarısının karşısında deney grubu öğrencilerinin dijital okuryazarlık puanlarının önemli ölçüde artış göstermesi, çizgi roman materyalinin dijital ve çok modlu biçimde sunulmasının önemine işaret etmektedir. Bununla ilgili olarak Puspasari (2019), dijital çizgi romanları öğrencilerin İngilizce öğrenebilme ve iletişim kurabilmelerine yardımcı bir araç olarak kullandığı çalışmasında, dijital çizgi romanların anlamlı bir öğrenme ortamı yaratabileceğini söylemiş ve öğrencileri İngilizceyi yaratıcı bir şekilde öğrenmeye teşvik ettiğini ifade edilmiştir. Başka bir çalışmada dijital ortamda hazırlanmış çizgi romanlar materyal olarak kullanılmıştır. Sonuç olarak, öğrenmeyi daha ilginç hale getirmek ve teknoloji kullanımından çabuk sıkılmamak için dijital tabanlı çizgi romanlar geliştirmek iyi bir yol olarak kabul edilmiştir (Sari vd., 2021). Tüm bu bulgular, çalışmada elde edilen sonuçlarla örtüşmekte; çizgi romanların görsel unsurlar ile metni bir arada ve bütüncül

bir biçimde sunması sayesinde, öğrencilerin hem dijital okuryazarlık becerilerinde gelişim sağladığı hem de öğrenme sürecine daha istekli biçimde katılım gösterdiği sonucunu desteklemektedir.

Bu çalışma; (a) ile Sosyal Bilgiler ders içeriklerinin çizgi romanla öyküleştirilmesinin akademik başarı ve bilgi kalıcılığını anlamlı ölçüde artırdığını, sosyal-duyuşsal gelişimi desteklediği, demokratik sınıf ortamı oluşmasını güçlendirdiğini ve öğrencilerin eleştirel düşünme, metin-görsel entegrasyon ve yaratıcılık becerilerinin gelişimine önemli katkılar sağladığını ortaya koymaktadır. Alanyazındaki bulgularla birlikte değerlendirildiğinde, eğitici çizgi roman kullanımının Sosyal Bilgiler derslerinde bütüncül ve disiplinler arası bir pedagojik yaklaşım olarak önemli bir yer edindiği açıktır.

5.3. Öneriler

- Çalışmadan elde edilen bulgular, öğrencilerin gelecek derslerde çizgi roman kullanımının sürdürülmesini istedikleri yönündedir. Ayrıca öğrenciler daha eğlenceli ve verimli vakit geçirdiklerini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda, öğretmenlerin de diğer derslerde çizgi romanı kullanabilmeleri için gerekli bilgi ve becerilere sahip olmaları, çizgi romanla yürütülen derslerin sunduğu öğrenme fırsatlarını öğrencilere daha etkili bir biçimde aktarabilmelerine katkı sağlayacaktır. Bu amaçla, eğitici çizgi roman kullanımı konusunda öğretmenlere yönelik atölyeler düzenlenebilir ve rehber kitapçıklar hazırlanabilir.
- Çalışmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda, çizgi romanların derslerde akılda kalıcılığı artırdığı ve akademik başarıyı olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Bu nedenle, öğretmenlerin çizgi romanları derslerinde kullanabilmeleri amacıyla hizmet içi eğitim kapsamında çizgi roman geliştirme eğitimi düzenlenebilir ve bu eğitimler örnek ders videoları ile desteklenebilir.
- Hazırlanan çizgi romanlar yalnızca gerçekleştirilen araştırmalar dahilinde ele alınan konularla sınırlıdır. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan farklı öğrenme çıktıları çerçevesinde, eğitici çizgi roman modülleri geliştirilebilir. Böylelikle eğitici çizgi romanların Sosyal Bilgiler dersinde bir materyal olarak kullanımı yaygınlaşabilir.
- Gerek Sosyal Bilgiler gerekse diğer alanlarda yapılan araştırmalar neticesinde tasarlanmış olan eğitici çizgi romanlar derlenerek Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde çoğaltılabilir ve devlet okullarının kütüphanelerinde öğrencilere

sunulabilir. Bu kapsamda öğrencileri daha çok kitap okumaya teşvik etmek amacıyla okul kütüphaneleri eğitici çizgi romanlarla desteklenebilir.

- Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının öğrencilerin beceri ve değer gelişimine etkisine yönelik araştırmalar gerçekleştirilebilir.
- Sosyal Bilgiler dersinde eğitici çizgi romanlara dayalı bir öğretim modülünün tasarımı, uygulanması ve değerlendirilmesini içeren tasarım tabanlı bir araştırma gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Akdağ, S. (2023). Uzaktan öğretimle sosyal bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal öğrenmelerine etkisinin incelenmesi. (Yayın Numarası: 788537) [Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Akgün, Ö. Ü. (2008). Kahraman olgusunun çizgi romandan sinemaya uyarlamadaki görünümü: Tarkan ve Conan örnekleri. (Yayın Numarası: 261623) [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Akkaya, A. (2013). A different activity in grammar learning in Turkish course: educational comic strips. *International Journal of Academic Research Part B*, (5), 118-123. <https://doi.org/0.7813/2075-4124.2013/5-5/b.18>
- Aksoy, N. C., Karabay, E. ve Aksoy, E. (2021). Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk İletişim Dergisi*, 14 (2), 859-894. <https://doi.org/10.18094/josc.871290>
- Aktan, S. ve Saylan, N. (2013). The birth of an academic discipline: An analysis of the development of social studies as an instructional field: 1893-1916. *Journal of Social Studies Education Research*, 4(2), 55-78. <https://doi.org/10.17499/jsser.89449>
- Aktay, S. ve Keskin, T. (2016). Eğitim bilişim ağı (EBA) incelemesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 27-44.
- Alpin, H. (2006). Çizgi Roman Ansiklopedisi. *İnkılap Kitabevi*.
- Alsaç, Ü. (1994). Türkiye’de karikatür, çizgi roman ve çizgi film. *İletişim Yayınları*.
- Armila, P., Sivenius, A., Stanković, B. ve Juutilainen, L. (2024). Digitalization of education: Commodification hidden in terms of empowerment? *Postdigital Science and Education*, 6(2), 556-571. <https://doi.org/10.1007/s42438-022-00347-8>
- Aslan, A., Turgut, Y. E., Göksu, İ. ve Aktı, S. A. (2019). Çocukların medya okuryazarlık düzeylerinin ve kullanım alışkanlıklarının demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39 (2), 793-815. <https://doi.org/10.17152/gefad.561190>
- Aslan, S. (2016). İlköğretim sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi (Fırat, Dicle, Siirt, Adıyaman Üniversiteleri örneği) (Yayın Numarası: 445663) [Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Avaroğulları, M. (2024). Sosyal bilgiler eğitiminin Türkiye’deki durumu: 1916 sosyal bilgiler komitesi raporu doğrultusunda bir değerlendirme. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 70-81. <https://doi.org/10.21666/muefd.1350381>
- Aydoğdu, Ö. U. (2022). Ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. (Yayın Numarası: 739097) [Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Balcı, F. (2023). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık yetkinliklerinin web 2.0 araçları kullanım durumuna etkisi. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi. <https://www.proquest.com/openview/61f8f0e0fb879880f94306db1e6159b3/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2026366&diss=y>
- Barr, R., Barth, J. L. ve Shermis, S. S. (2013). Sosyal bilgilerin doğası. C. Dönmez (Çev. Ed.). (Birinci Baskı). Pegem Akademi.
- Barth, J. (1991). Elementary and Junior High/Middle School Social Studies Curriculum. Activities and Materials. University Press of America.
- Belshaw, D. (2016). The essential elements of digital literacies. Doug Belshaw.
- Berkowitz, J. ve Packer, T. (2001). Heroes in the classroom: Comic books in art education. *Art Education*, 54 (6), 12-18. <https://doi.org/10.2307/3193910>
- Bilgili, A. S. (2016). Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. İçinde A. S. Bilgili (Ed.) *Sosyal bilgilerin temelleri* (8. Baskı ss. 2-33). Pegem Akademi.

- Bilgili, A. S. (2019). Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. İçinde A. S. Bilgili (Ed.) Sosyal bilgilerin temelleri (9. Baskı ss. 2-29). Pegem Akademi.
- Blikstad-Balas, M. (2015). Digital literacy in upper secondary school–what do students use their laptops for during teacher instruction? Nordic Journal of Digital Literacy, 10, 122-137. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-943X-2015-Jubileumsnummer-09>
- Bolton-Gary, C. (2012). Connecting through comics: Expanding opportunities for teaching and learning. Online Submission, US-China Education Review, B(4), 389-395. <https://eric.ed.gov/?id=ED533545>
- Bozkurt, A. (2020). Educational Technology Research Patterns in the Realm of the Digital Knowledge Age. Journal of Interactive Media in Education, 1 (18), 1–17. <https://doi.org/10.5334/jime.570>
- Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (AUAD), 6 (3), 112-142. <https://doi.org/10.5334/jime.570>
- Bozkurt, A., Hamutoğlu, N. B., Liman Kaban, A., Taşçı, G. ve Aykul, M. (2021). Dijital bilgi çağı: Dijital toplum, dijital donuşum, dijital eğitim ve dijital yeterlilikler. Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (AUAD), 7 (2), 35-63. <https://doi.org/10.51948/auad.911584>
- Bucak, A. (2024). Web 2.0 araçlarının sosyal bilgiler dersinde kullanımının öğrencilerin akademik başarı ve dijital okuryazarlık becerilerine etkisi. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Buyayisqui, M. P., Bordoni, N. ve Garbossa, G. (2013). Overcoming language and cultural barriers: A graphical communication tool to perform a parasitological screening in two vulnerable populations from Argentina. Journal of health communication, 18(1), 92-104.
- Büyükköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2024). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (36. bs.). Pegem Akademi.
- Can, B. (2019) 2005 ve 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının incelenmesi (Yayın Numarası: 579152) [Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Cantek, L. (2019). Türkiye’de Çizgi Roman. (5. Baskı). İletişim Yayınları.
- Carin, A. ve J. Bass. (2005). Teaching science as inquiry. Upper saddle river. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Clark, J. M. ve Paivio, A. (1991). Dual coding theory and education. Educational Psychology Review, 3(3), 149-170. <https://doi.org/10.1007/BF01320076>
- Creswell, J. W. (2021). Karma yöntem araştırmaların temel özellikleri. S. Çelik (Ed.) Karma yöntem araştırmalarına giriş içinde (ss. 1-9). Pegem Akademi.
- Çakır, H. (2006). Tarihimizin ilk mizah dergisi diyogen’in kapatma cezalarına yine mizahi yoldan gösterdiği tepkiler. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15, 161-172. <http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/571/551>
- Çalış, G. (2023). Sosyal bilgiler dersi birey ve toplum öğrenme alanına yönelik geliştirilen çizgi roman materyalinin öğrencilerin toplumsal rolleri ifade etme biçimleri üzerine etkisi. (Yayın Numarası: 816334) [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Çelik, H., ve Kılıçoğlu, G. (2022). Ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi. Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi, 6(1), 115-134. <https://doi.org/10.15659/ankad.v6i2.189>
- Çelik, K. ve İlhan, G. O. (2021). Çocuk haklarına yönelik eğitici çizgi roman: “Sadece Biriym”. Türkiye Eğitim Dergisi, 6(1), 262-279. <https://dergipark.org.tr/en/pub/turkegitimdergisi/issue/62994/945278>
- Çelikkaya, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde araç-gereç ve materyal kullanımının önemi. Sosyal bilgiler öğretiminde eğitim teknolojileri ve materyal tasarımı (39-68) içinde. R. Sever ve E. Koçoğlu (Editör). Pegem Akademi.

- Çelikkaya, T. (2017). Sosyal bilgiler dersinde araç-gereç ve materyal kullanımının önemi. (Editörler: Ramazan Sever ve Erol Koçoğlu). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı. içinde (s.39-68). Pegem Akademi.
- Çelikkaya, T. ve Köşker, C. (2023). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık beceri düzeylerinin incelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9 (2), 402-419. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.1212552>
- Darmayanti, R., Sugianto, R., Baiduri, B., Choirudin, C. ve Wawan, W. (2022). Digital comic learning media based on character values on students' critical thinking in solving mathematical problems in terms of learning styles. Al-Jabar: Jurnal Pendidikan Matematika, 13(1), 49-66. <https://doi.org/10.24042/ajpm.v13i1.11680>
- Demir, E. (2024). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık beceri algılarının değerlendirilmesi. (Yayın Numarası: 875788) [Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Dere, İ. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretim materyali geliştirme ve kullanımı hakkındaki görüşleri. Balıkesir University Journal of Social Sciences Institute, 22(41), 89-112. <https://doi.org/10.31795/baunsobed.581180>
- Dewey, J. (1916). Democracy and education: an introduction to the philosophy of education. Macmillan.
- Doğanay, A. (2002). Sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi içinde. (ss. 15-46). Pegem Akademi.
- Doğanay, A. (2011). Etkin vatandaşlık için düşünme becerilerinin öğretimi. İçinde C. Öztürk (Ed.) Sosyal bilgiler öğretimi (2. Baskı ss. 145-185). Pegem Akademi.
- Dunn, A.W. (1916). The social studies in secondary education. Government Printing Office.
- Dündar, Ş. (2008). İlköğretim Sosyal bilgiler dersi öğrenme ortamlarının yapılandırmacı özellikler açısından değerlendirilmesi. (Yayın Numarası: 219963) [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Ekici, S. ve Yılmaz, B. (2013). FATİH Projesi üzerine bir değerlendirme. Türk Kütüphaneciliği, 27 (2), 317-339.
- Erden, M. (Tarihsiz). Sosyal bilgiler öğretimi. Alkım Yayınevi.
- Eshet, Y. (2002). Digital literacy: A new terminology framework and its application to the design of meaningful technology-based learning environments. World Conference on Educational Multimedia, Hypermedia and Telecommunications, Colorado, USA.
- Evans, R. W. (2004). The Social Studies Wars- What Should We Teach the Children. New York and London: Teachers College Press.
- Farmer, L. (2010). 21. Century standarts for information literacy. Leadership, 39 (4), 20-22. <https://doi.org/10.1080/10556867.2010.10711813>
- Gardner, H. (2006). Multiple intelligences: New horizons. Unites States of America: Basic Books.
- Gelen, İ. (2002). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde düşünme becerilerini kazandırma yeterliklerinin değerlendirilmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(10), 100-119. <https://dergipark.org.tr/pub/cusosbil/issue/4365/59709>
- Gliem, J. A., ve Gliem, R. R. (2003). Calculating, interpreting, and reporting Cronbach's Alpha reliability coefficient for Likert-type scales. Midwest Research-to-Practice Conference in Adult, Continuing, and Community Education.
- Gönen, M., ve Korkmaz, Ö. (2024). Ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve siber zorbalık düzeyleri. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20(3), 407-426. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.1464688>
- Gravett, P. (1989). Avrupa'da çizgi roman. Argos.
- Greene, J. C., Caracelli, V. J. ve Graham, W. F. (1989). Toward a conceptual framework for mixed-method evaluation designs. Educational Evaluation and Policy Analysis, 11 (3), 255-274. <https://doi.org/10.3102/01623737011003255>

- Gül, G. (2007). Okuryazarlık sürecinde aile katılımının rolü. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 8 (1), 17-30. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000105
- Günden, S. (1995). Sosyal Bilgiler Öğretimine Genel Bir Bakış. Meral Çileli (Yay. Hazırlayan). İlköğretim Kurumlarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları (22-33). Türk Eğitim Derneği 13. Eğitim Toplantısı.
- Gündüz, M. (2012). Mustafa Satı Bey ve Eğitim Bilimi. Otorite Yayınları.
- Günüç, S., Odabaşı, F. H. ve Kuzu, A. (2013). 21. yüzyıl öğrenci özelliklerinin öğretmen adayları tarafından tanımlanması: Bir Twitter uygulaması. Eğitimde Kuram ve Uygulama, 9 (4), 436-455. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eku/issue/5458/73999>
- Hadjileontiadou, S. ve Kekkeris, G. (2006). A novel way to investigate student views about environmental problems. Journal Of Environmental Protection And Ecology, 7(3), 689-697. https://www.researchgate.net/publication/251710111_Student_perceptions_and_solutions_about_the_matters_of_Environment
- Hasanah, S. N. F., Istiq'faroh, N., Aini, N., Murni, A. W., Lestari, W. M., Kurniawati, R., ve Baalwi, M. A. (2021). Using digital comics to learn Indonesia's geographical characteristics: Social studies education solutions for elementary school students during the covid-19 pandemic. In 2021 7th International Conference on Education and Technology (ICET), 214-220. <https://doi.org/10.1109/ICET53279.2021.9575104>
- Hobbs, R. (2010). Digital and media literacy: A plan of action. Aspen Institute.
- Hosler, J., ve Boomer, S. (2011). Using comic books to enhance science learning in biology education: A quasi-experimental study. CBE—Life Sciences Education, 10(2), 143–154. <https://doi.org/10.1187/cbe.10-07-0090>
- Hutchinson, K. H. (1949). An experiment in the use of comics as instructional material. The Journal of Educational Sociology, 23(4), 236-245. <https://doi.org/10.2307/2264559>
- İlhan, G. O. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde çizgi romanların kullanımı. (Yayın Numarası: 447716) [Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- İşler, A. (2003). Yazılı ders materyallerinde illüstrasyon kullanımının yeri ve önemi. Milli Eğitim Dergisi, 157, 55-63. https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/157/isler.htm
- Johnson, D. (2000). W.E.B. DuBois, Thomas Jesse Jones and the struggle for social education 1900-1930. The Journal of Negro History, 85(3), 71-95. <https://doi.org/10.2307/2649057>
- Jufrida, A., Purwanto, B., ve Nugroho, Y. (2023). Effects of project-based digital comic creation on scientific literacy and critical thinking in elementary students. Journal of Science Education and Technology, 32(1), 67–82. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10956-022-10067-3>
- Kaba, G. (2021). Sosyal Bilgiler dersinde müze eğitimine yönelik geliştirilen dijital çizgi romanın öğrencilerin akademik başarısına ve tutumuna etkisi. (Yayın Numarası: 702794) [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Kaba, G., Şin, M. ve İlhan, G. O. (2020). Eğitimde dijital çizgi roman tasarımı: Etkin vatandaş Bilge. Jass Studies- The Journal of Academic Social Science Studies, (83), 107-123. <http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.46636>
- Kabapınar, Y. (2016). Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi (5. Baskı). Pegem Akademi.
- Kara, S. (2021). Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ile web ortamında bilgi arama ve yorumlama stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayın Numarası: 658838) [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Karabacak, Z. İ. ve Sezgin, A. A. (2019). Türkiye’de dijital dönüşüm ve dijital okuryazarlık. Türk İdare Dergisi, 1 (488), 319-343. https://www.researchgate.net/publication/335840242_TURKIYE'DE_DIJITAL_DONUSUM_V_E_DIJITAL_OKURYAZARLIK

- Karabudak, N. (2015). Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanan çocuk roman ve çizgi romanlarının tematik incelenmesi. (Yayın Numarası: 407243) [Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Karagöz, B. (2018). Applicability to the strategies of determining and interpreting interdisciplinary content of educational comic novels: The case of adam olmuş çocuklar and kahraman kadınlarımız series. *Erzincan University Journal of Educational Faculty*, 20(3), 637-661. <https://doi.org/10.17556/erziefd.401083>
- Kaya, E. ve Öner, G. (2017). Reconsidering social studies course in the axis of socialization and integrated education on its age of 100. *Anadolu University Journal of Education Faculty*, 1(2), 1-25. <https://doaj.org/article/25c3cf8ebb244004984d8165ef9c3579>
- Kaya, M. (2020). Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayın Numarası: 609972) [Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Keser, Ö. F. (2003). Fizik eğitime yönelik bütünleştirici öğrenme ortamı ve tasarımı. (Yayın Numarası: 139242) [Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Kirchhoff, J. (2017). Digital comics as multimodal texts: Developing 21st-century literacy in the classroom. *Journal of Media Literacy Education*, 9(1), 22–36. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1162692.pdf>
- Kireççi, Ü. (2020). Çizgi Roman Senaryosu: Önce Yazı Sonra Çizgi. Lal Kitap Yayıncılık.
- Kocadağ, T. (2012). Öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin belirlenmesi (Yayın Numarası: 321888) [Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Kocaer, S. (2021). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık becerilerine yönelik öz yeterlik algılarının incelenmesi. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. On Dokuz Mayıs Üniversitesi. <http://193.140.28.15/xmlui/handle/20.500.12712/33464>
- Kosdak, E. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeyleri. (Yayın Numarası: 748963) [Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Kowiyah, S., Riyanto, Y. ve Harmanto, H. (2021). Contextualization and connectivity of digital literacy in primary school social studies during the covid-19 pandemic. *Jurnal Pajar (Pendidikan Dan Pengajaran)*, 5(3), 820-830. <https://doi.org/10.33578/pjr.v5i3.8312>
- Köstüklü, N. (2014). Sosyal bilimler ve tarih öğretimi. Çizgi
- Kulaca, I., Yazıcı, H., ve Selanik-Ay, T. (2024). The Effect of Web 2.0 Supported Social Studies on the Digital Literacy Skills of Secondary School Students. *Journal of Theoretical Educational Science*, 17(3), 539-562. <https://doi.org/10.30831/akukeg.1376954>
- Kunzle, D. (2007). Rodolphe Töpffer: The complete comic strips. University Press of Mississippi.
- Lin, C.-Y., ve Lin, C.-C. (2016). Effects of digital comic reading on science achievement: A comparative study. *Journal of Educational Computing Research*, 54(7), 914–934. <https://doi.org/10.1177/0735633116672660>
- Liu, J. (2004). Effects Of Comic Strips On L2 Learners' Reading Comprehension. *TESOL Quarterly*, 38 (2), 225-243. <https://doi.org/10.2307/3588379>
- Macit, S. (2024). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknoloji kullanımı öz yeterlilikleri ile öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları ve dijital okuryazarlıkları arasındaki ilişki. (Yayın Numarası: 892065) [Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Maden, S., Maden, A. ve Banaz, E. (2018). Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitaplarının dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(55), 685-698. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20185537239>
- Marianthi, V., Boulodakis, M. ve Retalis, S. (2016). From digitised comic books to digital hypermedia comic books: Their use in education. Piraeus: University of Piraeus.
- Martin, A. (2005). DigEuLit–Dijital okuryazarlık için bir Avrupa çerçevesi: bir ilerleme raporu. *eOkuryazarlık Dergisi*, 2 (2), 130-136. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jeLit/issue/12011/144460>

- Martin, D. J. (2000). Elementary science methods: a constructivist approach. Belmont, CA: Wadsworth/Thomason Learning.
- Martorella, P., Beal, C. M. ve Bolick, C. M. (2002). Teaching Social Studies In Middle and Secondary School. United States: Pearson Merrill Prentice Hall.
- McCloud, S. (2019). Çizgi romanı anlamak. (Çev: M. C. Ülgen). Sırtlan Kitap.
- Metin, T. N. (2022). Ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile öğrenme stilleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. <http://hdl.handle.net/11607/4931>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook (2nd ed.)*. Sage Publications.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2005). İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu (4-5. sınıflar). MEB Yayınevi.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4,5,6 ve 7. sınıflar). MEB Yayınevi.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2023). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4,5,6 ve 7. sınıflar). MEB Yayınevi.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2024). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4,5,6 ve 7. sınıflar). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli. MEB Yayınevi.
- Miranda, C., Salazar, J., ve Larens, T. (2018). Fostering empathy and historical understanding through comics in citizenship education. *Theory and Research in Social Education*, 46(4), 568–594.
- Miranda, S. A. C., Salazar, G. M. U. ve Larenas, C. H. D. (2018). Comic-based instruction and vocabulary learning among 11th and 12th graders in two Chilean schools. *InterSedes*, 19(39), 78-103. <http://dx.doi.org/10.15517/isucr.v19i39.34071>
- Mudure-Iacob, I. (2019). Digital literacy: From multi-functional skills to overcoming challenges in teaching esp. *Astra Salvensis*, (14), 59-70. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=797791>
- Naimova, N. (2024). Digitalization in our country's education system and application in the digital World. *Modern Science and Research*, 3(1), 912-917. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10571146>
- Nalçacı, A. (2001). Cumhuriyetten günümüze ilköğretim sosyal bilgiler programındaki değişmelerin değerlendirilmesi. (Yayın Numarası: 109352) [Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Ng, W. (2012). Can we teach digital natives digital literacy?. *Computers & Education*, 59(12), 1065-1078. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2012.04.016>
- Owens, K. A., Eno, V., Abrams, J. ve Bedney, D. (2020). Comic-con: Can comics of the constitution enable meaningful learning in political science? *PS: Political Science & Politics*, 53(1), 161-166. <https://doi.org/10.1017/S1049096519001008>
- Önal, G. (2022). Sosyal bilgilerde beceri öğretimi. C. Öztürk ve T. Kafadar (Ed.) Sosyal bilgiler öğretimi: Etkili vatandaşlık eğitimi el kitabı içinde (s. 127-146). Pegem Akademi
- Önal, G. (2022). Sosyal bilgilerde beceri öğretimi. İçinde C. Öztürk ve T. Kafadar (Ed.), Sosyal bilgiler öğretimi: Etkili vatandaşlık eğitimi el kitabı (ss. 127-146). Pegem Akademi.
- Özkaya, Y., ve Erat, V. (2022). Türkiye’de dijital okuryazarlık çalışmaları: Literatüre dayalı nitel bir araştırma. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Dijitalleşme Özel Sayısı, 240-256. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1124953>
- Özoğlu, C. (2019). Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile dijital okuryazarlıkları arasındaki ilişki (Anadolu üniversitesi eğitim fakültesi örneği). (Yayın Numarası: 607777) [Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Öztürk, C. (2006). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. C. Öztürk (Ed.), Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım içinde (ss. 21-50). Ankara: Pegem Akademi.

- Öztürk, C. (2012). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. C. Öztürk (Eds), Sosyal bilgiler öğretimi içinde (ss.1-31). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller. Pegem A Yayıncılık.
- Pala, Ş. M. ve Başbüyük, A. (2020). Ortaokul beşinci sınıf öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. Cumhuriyet International Journal of Education, 9 (3), 897-921. <http://dx.doi.org/10.30703/cije.672882>
- Pala, Ş. M., ve Başbüyük, A. (2020). Ortaokul beşinci sınıf öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. Cumhuriyet International Journal of Education, 9(3), 897-921. <http://dx.doi.org/10.30703/cije.672882>
- Pallant, J. (2020). SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using IBM SPSS (7th ed.). Routledge.
- Palmer, J. R. (1965). Establishing adequate criteria for selecting social studies materials. The High School Journal, 49(1), 6-12.
- Parker, W. C. (2010). Social studies education eC21. In W. C. Parker (Ed.), Social studies today: Research and practice (pp. 3-18). New York: Routledge.
- Parri, L. (2014). Explanation in the social sciences: A theoretical and empirical introduction. Soveria Mannelli: Rubbettino Editore.
- Patchin, J.W. ve Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the schoolyard a preliminary look at cyberbullying. Youth Violence and Juvenile Justice, 4(2), 148-169. <https://doi.org/10.1177/1541204006286288>
- Payne, J. L. (2016). A case study of teaching digital citizenship in fifth grade [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. The University of Alabama. <https://ir-api.ua.edu/api/core/bitstreams/ac0738d2-4a17-4c5a-8bff-ef770ce354c2/content>
- Platin, A. (1985). Tek resimden dizi resme geçiş. Gösteri Sanat-Edebiyat Dergisi, 61, 64-65.
- Porat, E. Blau, I. ve Barak, A. (2018). Measuring Digital Literacies: Junior High School Students' Perceived Competencies Versus Actual Performance.
- Punch KF. Sosyal araştırmalara giriş: Nicel ve nitel yaklaşımlar. Siyasal Kitabevi. 2005.
- Puspasari, D. (2019). Digital comics in English language teaching. In Proceeding of Annual International Conference on Islamic Education and Language (AICIEL), 7-14. <https://ftk.uinbanten.ac.id/journals/index.php/aiciel/article/view/2588>
- Ranker, J. (2008). Using comic books as read-alouds: Insights on reading instruction from an English as a second language classroom. Reading Teacher, 61(4), 296-305. <https://doi.org/10.1598/RT.61.4.2>
- Ribble, M. (2012). Digital Citizenship for Educational Change. Kappa Delta Pi Record, 48, 148-151. <https://doi.org/10.1080/00228958.2012.734015>
- Richter, T., Rendigs, A. ve Maminirina, C. P. (2015). Conservation messages in speech bubbles—evaluation of an environmental education comic distributed in elementary schools in madagascar. Sustainability, 7(7), 8855-8880. <https://doi.org/10.3390/su7078855>
- Rogers, C. R. (1969). Freedom to learn. Columbus, Ohio: Charles E. Merrill Publishing.
- Ross, E. W., Mathison, S. ve Vinson, K. D. (2014). Social studies curriculum and teaching in the era of standardization. In E. Wayne Ross (Ed.), The social studies curriculum purposes, problems and possibilities (pp. 25-50), State University of New York Press.
- Rota, G. ve Izquierdo, J. (2003). "Comics" as a tool for teaching biotechnology in primary schools. Electronic Journal of Biotechnology, 6 (2), 85-89. <https://doi.org/10.4067/S0717-34582003000200003>
- Safran, M. (2011). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. B. Tay ve A. Öcal (Eds), Sosyal bilgiler öğretimi içinde (ss. 2-16). Pegem.

- Sari, Y., Sari, R. P., Sumantri, M. S. ve Marini, A. (2021). Development of digital comic for science learning in elementary school. In IOP conference series: Materials science and engineering, 1098(3). 10.1088/1757-899X/1098/3/032060
- Saripudin, D., Ratmaningsih, N., ve Anggraini, D. N. (2023). The development of podcast based learning media on social studies to improve students' digital literacy. The New Educational Review, 71, 35-49. <https://doi.org/10.15804/tner.23.71.1.03>
- Selber, S. (2004). Multiliteracies for a digital age. National Council of Teachers of English.
- Smyth, T. (2016). Graphic novels in the history classroom: Student engagement and identity. Social Studies Research and Practice, 11(2), 213–226.
- Sones, W. W. D. (1944). The comics and instructional method. The Journal of Educational Sociology, 18(4), 232-240. <https://doi.org/10.2307/2262696>
- Strong, M. T., Cook, T., Belet, L. A., ve Calarco, P. (2023). Changing the world: How comics and graphic novels can shift citizenship education. Humanity & Society, 47(2), 204–223. <https://doi.org/10.1177/01605976231158969>
- Sulianta, F. (2024). Literature Review: Digital Literacy in Social Studies Education as a Tool for Social Construction. In 1st Widyatama International Conference on Management, Social Science and Humanities (ICMSSH 2024), 143-153. Atlantis Press.
- Şeker, S. (2023). İlkokul sosyal bilgiler dersinde eğitici çizgi romanların kullanımı: bir eylem araştırması. (Yayın Numarası: 801084) [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Şentürk, M. (2020). Sosyal bilgiler dersinde eğitici çizgi roman ve eğitici çizgi film kullanımının öğrencilerin tutum, motivasyon ve akademik başarılarına etkileri. (Yayın Numarası: 623840) [Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Şentürk, M., ve Şimşek, U. (2023). Educational comics and educational cartoons as teaching material in the social studies course. Journal of Social Studies Education Research, 14(2), 123–145. <https://doi.org/10.30918/AERJ.92.21.073>
- Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2019). Using multivariate statistics (7th ed.). Pearson.
- Taber, K. S. (2018). The use of Cronbach's Alpha when developing and reporting research instruments in science education. Research in Science Education, 48(6), 1273–1296. <https://doi.org/10.1007/s11165-016-9602-2>
- Tan, B. (2019). Ortaokul öğrencilerinin internet kullanımına ilişkin görüşlerinin dijital vatandaşlık kapsamında incelenmesi. (Yayın Numarası: 614880) [Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Tebliğler Dergisi. (1998). İlköğretim Okulları Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. 2487(531-568). MEB Yayınevi.
- Toh, T. L., Cheng, L. P., Jiang, H. ve Lim, K. M. (2016). Use of comics and storytelling in teaching mathematics. P. C. Toh ve B. Kaur (Ed.), Developing 21st century competencies in the mathematics classroom in (s. 241-259). World Scientific.
- Topkaya, Y. ve Şimşek, U. (2016). The effect of educational comics on the academic achievement and attitude towards earthquake. International Online Journal of Educational Sciences, 8(3), 46-54. https://iojes.net/?makale_id=40821&mod=makale_tr_ozet
- Triawang, G. ve Kurniawan, E. (2021). The Effect of Digital Literacy towards the Selection of Social Science Teacher Learning Media. Pegem Journal of Education and Instruction, 11(4), 316-319. <https://doi.org/10.47750/pegegog.11.04.30>
- Tsvetkova M, Ushatikova I, Antonova N, Salimova S, Degtyarevskaya T. (2021) The use of social media for the development of digital literacy of students: From adequate use to cognition tools. International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET) 16(2): 65-78. <https://doi.org/10.3991/ijet.v16i02.18751>
- Tuncer, N. (1993). Çizgi roman ve çocuk. Çocuk Vakfı Yayınları.

- Turan, S. ve Akhan, O. (2024). 2024 sosyal bilgiler öğretim programında okuryazarlıklar: MAXQDA ile tematik bir analiz. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 57-72. <https://doi.org/10.17539/amauefd.1521061>
- Türkal, B. (2018). Oluşturma ve uygulama açısından sosyal bilgiler öğretiminde bir öğretim materyali olarak çizgi roman kullanımı. (Yayın Numarası: 527260) [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Uluçol, Ç. ve Eryılmaz, S. (2015). 21. yüzyıl becerileri ışığında FATİH projesi değerlendirmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35 (2), 209-229. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gefad/issue/6772/91207>
- Ünal, D. P. (2017). Bir öğretim programındaki dijital vatandaşlık öğeleri ve ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık öğelerine sahip olma durumları. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5, 180-195. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kebd/issue/67222/1049150>
- Ünal, F. ve Ünal, M. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretim programları (1924-2005) ve Ders Kitaplarında (2005-2010) Harita Okuma Becerisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 174, 165- 183. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36181/406767>
- Ünal, O. (2018). Sosyal bilgiler dersinde eğitici çizgi roman kullanımının öğrenci başarısı ve tutumuna etkisi. (Yayın Numarası: 513238) [Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Vassilikopoulou, M., Retalis, S., Nezi, M. ve Boloudakis, M. (2011). Pilot use of digital educational comics in language teaching. *Educational Media International*, 48(2), 115-126. <https://doi.org/10.1080/09523987.2011.576522>
- Vélez, A. P., Olivencia, J. J. ve Zuazua, I. I. (2017). The Role of Adults in Children Digital Literacy. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 237(21), 887-892. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2017.02.124>
- Webster, F. (2006). Theories of the information society, J. Urry, (Eds). *International Library of Sociology*. Routledge, pp. 1-314.
- Wilson, E. (2014). Comic books, technology, and dialogue: alternative tools for measuring achievement in a special education community. In *Transforming Urban Education*, 107-125. SensePublishers.
- Yağar, F., ve Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: Araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/563245>
- Yalçın, A. ve Aktaş, G. (2005). *Çocuk Edebiyatı*. Akçağ Yayınları.
- Yalın, H. İ. (2009). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Nobel Yayıncılık.
- Yaman, C. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi örneği). (Yayın Numarası: 555291) [Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Yaşar, Ö. M. (2024). 5. Sınıf birey ve toplum öğrenme alanının eğitici çizgi romanlar aracılığıyla aktarılmasına yönelik öğrenci görüşleri. (Yayın Numarası: 899683) [Yüksek Lisans Tezi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Yeşildal, M. (2018). Yetişkin bireylerde dijital okuryazarlık ve sağlık okuryazarlığı arasındaki ilişki: Konya örneği. (Yayın Numarası: 529488) [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Yıldır, E. (1984). Çizgi roman dosyası. *Töre*, 152, 5-21.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Y., ve Çalışkan, A. (2024). 2024 sosyal bilgiler dersi öğretim programının 2005, 2015 ve 2018 programlarıyla karşılaştırılmalı analizi. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 8(1), 108-142. <https://doi.org/10.46452/baksoder.1485390>

- Yıldız, A. ve Tek, G. (2022). Preservice teachers' perceptions of historical graphic novels in social studies education. *Journal of Teacher Education and Educators*, 11(1), 45–68.
- Zahartian, S. E., Junus, M., ve Sulaeman, N. F. (2023). Learning physics through comics media: an enhancement of newton law topics on online learning. *ScienceEdu: Jurnal Pendidikan IPA*, 5(2), 35-40. <https://scienceedu.jurnal.unej.ac.id/index.php/Scedu/article/view/30900>
- Zhao, Y. (2007). Social studies teachers' perspectives of technology integration. *Journal of Technology and Teacher Education*, 15(3), 311-333. <https://www.learntechlib.org/primary/p/20005/>

EKLER

EK-1. Gerekli İzinler

Gelen Evrak Tarih ve Sayısı: 30.01.2024-688639

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-88074293-605.01-95218643
Konu : Esra Nur CELEP'in Araştırma İzni Talebi

25/01/2024

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığı'nın 21.01.2020 tarihli ve 81576613 (2020/2) sayılı "Araştırma Uygulama İzinleri" Genelgesi.
b) Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü Genel Sekreterlik Yazı İşleri Müdürlüğü'nün 12.01.2024 tarihli ve 680796 sayılı yazısı.

Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Esra Nur CELEP'in, Doç. Dr. Hatice TÜRE danışmanlığında hazırladığı "Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitici Çizgi Roman Kullanımının Öğrencilerin Dijital Okuryazarlık Düzeylerine Etkisi" başlıklı tez çalışmasına veri sağlamak amacıyla müdürlüğümüze bağlı okul ve kurumlarda anket yapma izin talebi Araştırma ve Sosyal Etkinlik İzinleri İnceleme Komisyonu tarafından değerlendirilmiş ve uygulanmasında sakınca görülmediği bildirilmiştir.

Müdürlüğümüzce de uygun görülmüş olan söz konusu araştırma çalışmasının, 2023-2024 eğitim öğretim yılı içerisinde eğitim öğretimi aksatmamak kaydıyla, gönüllülük esasına göre, ilgi (a) Genelge doğrultusunda Tepebaşı ilçesi Necip Fazıl Kısakürek Ortaokulunda uygulanmasını olurlarınıza arz ederim.

Sinan AYDIN
İl Millî Eğitim Müdürü

O L U R
Ali ÇETİN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:

- 1-Araştırma ve Değerlendirme Formu (2 Sayfa)
2-Ölçme Araçları (13 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-2. Ölçek Kullanım İzni

Ölçek Kullanım İzni

Esra Nur CELEP

Sayın Hocam, Ben Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi (tezli) Yüksek Lisans öğrencisi Esra Nur CELEP Doç. Dr. H...

3.12.2023 Paz 17:23

Şenol Mail Pala

Kime: ○ Esra Nur CELEP

5.12.2023 Sal 20:41

Esra Hocam merhabalar

Geliştirmiş olduğumuz dijital okuryazarlık ölçeğini çalışmanızda kullanabilirsiniz.

Ölçeği geliştirdiğimiz tez çalışması künyesi;

Pala, Ş. M. (2019). Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanına ilişkin akademik başarı ve becerilerinin incelenmesi (Yayımlanmamış doktora tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan

Ölçeğin yayımlandığı makalenin künyesi:

Pala, Ş.M. & Başbüyük, A. (2020). 10-12 Yaş Grubu Öğrencileri İçin Dijital Okuryazarlık Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(33), 542-565.

Ölçek "Her zaman" =5, "hiç bir zaman"=1 şeklinde puanlanmaktadır.

İyi çalışmalar dilerim Hocam. Kolay gelsin

Dr. Öğr. Üyesi Şenol Mail PALA

...

EK-3. Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Okul:

Sınıf:

No:

1. Cinsiyetiniz:

☐ Erkek ☐ Kız

2. Siz dahil kardeş sayınız:

☐ Yok ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ve daha fazla

3. Annenizin eğitim düzeyi:

☐ İlkokul
☐ Ortaokul
☐ Lise
☐ Üniversite
☐ Diğer (Lütfen belirtiniz)

5. Annenizin mesleği:

☐ Ev hanımı
☐ İşçi
☐ Memur
☐ Emekli
☐ Diğer (Lütfen belirtiniz)

4. Babanızın eğitim düzeyi:

☐ İlkokul
☐ Ortaokul
☐ Lise
☐ Üniversite
☐ Diğer (Lütfen belirtiniz)

6. Babanızın mesleği:

☐ İşçi
☐ Memur
☐ Emekli
☐ Diğer (Lütfen belirtiniz)

7. Evinizde bilgisayar veya tablet var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

8. Size ait cep telefonunuz var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

9. Evinizde internet bağlantısı var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

10. Son zamanlarda canlı ders veya EBA dışında internete hangi ne sıklıkla bağlandınız?

☐ Hiç ☐ Ayda 1 kez ☐ Haftada 1 kez ☐ Haftada 2-3 kez ☐ Her gün

11. İnterneti en çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?

☐ Araştırma/ödev yapmak ☐ Haber okumak ☐ Oyun oynamak
☐ Dizi/film izlemek ☐ Müzik dinlemek ☐ Sosyal medya kullanmak

EK-4. Dijital Okuryazarlık Ölçeği

DİJİTAL OKURYAZARLIK ÖLÇEĞİ

	Her Zaman	Çoğun Zaman	Bazen	Nadiren	Hiçbir Zaman
İnternette bilgiye ulaşmak için arama motorlarını kullanabilirim.					
Arama yaparken bazı filtreleri kullanabilirim (Örneğin: sadece resimlerde, videolarda, haritalarda arama).					
İnternette ulaştığım bilgilerin tamamının güvenilir olmadığını bilirim.					
İnternette ulaştığım bilgilerin güvenilirliğini sağlamak için bilgiyi farklı kaynaklarla karşılaştırabilirim.					
Dosyaları veya içerikleri (ör: metin, resim, müzik, video, web sayfaları) bilgisayarda, tablette ve telefonda kaydedebilirim.					
Kaydettiğim dosya ve içeriklere tekrar ulaşabilirim.					
Cep telefonu, internet e-posta ve sohbet etme programlarıyla iletişim kurabilirim.					
İnternet siteleri üzerinden dosya ve içerik paylaşabilirim (e-postaya resim ve dosya eklemek, Facebook vb sitelerde fotoğraf paylaşmak gibi).					
İnternette başkalarının oluşturduğu/paylaştığı herhangi bir dokümana katkıda bulunabilirim.					
Sosyal ağları (Facebook, Twitter, Instagram vb) kullanabilirim.					
Dijital araçları kullanırken uyulması gereken kuralları biliyorum (ör: yorum yaparken, kişisel bilgi paylaşırken).					
İnternette bilgi aktarımında/paylaşımında bulunabilirim.					
Bilgisayar, akıllı telefon, tablet gibi araçları korumak için şifreler kullanabilirim.					
Kimlik bilgilerimin çalınabileceğinin farkında olduğum için kişisel bilgilerimi internette paylaşmamam gerektiğini bilirim.					
Dijital teknolojiyi yoğun kullanmanın sağlığını olumsuz etkileyebileceğini bilirim.					
Teknolojinin çevreye pozitif ve negatif etkilerini anlayabilirim.					
Yeni bir cihaz veya uygulamayı kullanırken teknik bir sorun olduğunda destek ve yardım bulabilirim.					
Dijital teknolojileri kullanırken sıkça ortaya çıkan sorunların çoğunu çözebilirim.					
Dijital teknolojileri kullanırken teknik olmayan problemleri çözebilirim.					
Programlar veya araçların teknolojik problemlerini çözebilirim.					
Teknoloji ile ilgili bir problem ile karşı karşılaştığımda, problemi çözmek için dijital araçları kullanabilirim.					

ÖĞRENCİ GÖRÜŞME SORULARI

Sosyal Bilgiler dersinde çizgi romanlar kullanılarak etkinlikler/uygulamalar yaptığımız süreç sence nasıl geçti, anlatır mısın?

- Sosyal bilgiler dersinde gerçekleştirdiğimiz uygulamadan önce çizgi romandan yararlanma durumun nasıldı? Anlatır mısın?
- Çizgi romanın kullanılmadığı dersler ile çizgi roman kullanılan dersler arasında ne gibi farklılıklar var? Örnekler vererek anlatır mısın?
- Bu sürecin yararlı bulduğun yanlarını anlatır mısın?
- Bu süreçte sorunlar, yaşadığın zorluklar olduğunu düşünüyor musun?
- Çizgi romanların kullanıldığı Sosyal Bilgiler derslerinde kendini nasıl hissettin?

Sosyal Bilgiler dersindeki konuları çizgi roman aracılığıyla öğrenmek sana nasıl yararlar sağladı? Örnek vererek anlatır mısın? Sence hangi konularda seni geliştirdi (bilgi/beceri/değer)?

Sosyal Bilgiler dersinde kullandığımız çizgi romanların yeni şeyler öğrenmeye etkisine yönelik neler düşünüyorsun?

Sence Sosyal Bilgiler dersinde hangi konular/öğrenme alanları kapsamında çizgi romanlardan yararlanılabilir?

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bundan sonraki derslerde çizgi roman kullanması konusunda neler söylemek istersin? Neden?

Son olarak konumuz ile ilgili olarak eklemek istediğin görüş ya da önerilerin (varsa) nelerdir?

EK-6. Gözlem Formları

Yapılandırılmış Gözlem Kontrol Formu

Deney Grubu

Araştırmacı Sınıf Gözlem Kontrol Formu

Gözlemci:

Tarih:

Öğrenme Alanı ve Konu Başlığı:

Sınıf:

	Evet	Kısmen	Hayır
Öğrencilerin derse aktif katılımı sağlandı.			
Öğrenciler derse karşı motive edildi.			
Sınıf içi etkinlikler, farklı öğrenme stilleri ve öğrenci ilgisine uygun şekilde düzenlendi.			
Demokratik sınıf ortamı oluşturuldu.			
Öğrencilerin aktif katılım sağlamalarına ortam oluşturuldu.			
Sınıf içi etkinliklerde öğrenci ilgisini çeken materyaller kullanıldı.			
Ders, öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun bir şekilde işlendi.			
Öğrencilere dönütler verildi.			
Öğrencilerin yanlış öğrenmeleri giderilmeye çalışıldı.			
Öğrencilerin konuyla ilgili eksiklikleri tamamlandı.			
Derste günlük yaşam ile ilgili örnekler verildi.			
Sınıf yönetimi etkili bir şekilde sağlandı.			
Öğrenciler, işbirlikçi çalışma etkinlikleri gerçekleştirdi.			
Derste öğretilenler özetlendi.			
Öğretim sürecine ilişkin değerlendirme etkinlikleri yapıldı.			
Çizgi romanlara yönelik etkinlik düzenlendi.			
Oluşturulan çizgi romanlar ders kazanımına uygundu.			
Çizgi romanların içeriği ve amacı hakkında gerekli bilgilendirmeler yapıldı.			
Öğrenciler, ders süreci hakkında rahatlıkla sorun veya düşünce paylaşımında bulunabildi.			

Öğrenci Sınıf Gözlem Kontrol Formu**Gözlemci:****Tarih:****Sınıf:**

	Evet	Kısmen	Hayır
Öğrenciler derse hazırlıklı geldi.			
Öğrenciler ders amacına yönelik ön bilgiye sahipti.			
Öğrenciler çizgi romanlara yönelik etkinliğe katıldı.			
Öğrenciler dersle ilgili konularda günlük yaşamdan örnekler verdi.			
Öğrenciler ders sonunda öğrendiklerini özetledi.			
Öğrenciler derse katıldı.			
Öğrenciler derse karşı ilgiliydi.			
Öğrenciler derste merak ettiği noktaları dile getirdi.			
Öğrenciler etkinlikleri yönergeye uygun yaptı.			

Derste bulunan öğrenci sayısı:

Kontrol Grubu
Öğretmen Sınıf Gözlem Kontrol Formu

Gözlemci:

Tarih:

Öğrenme Alanı ve Konu Başlığı:

Sınıf:

	Evet	Kısmen	Hayır
Öğrencilerin derse aktif katılımı sağlandı.			
Öğrenciler derse karşı motive edildi.			
Sınıf içi etkinlikler, farklı öğrenme stilleri ve öğrenci ilgisine uygun şekilde düzenlendi.			
Demokratik sınıf ortamı oluşturuldu.			
Öğrencilerin aktif katılım sağlamalarına ortam oluşturuldu.			
Sınıf içi etkinliklerde öğrenci ilgisini çeken materyaller kullanıldı.			
Ders, öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun bir şekilde işlendi.			
Öğrencilere dönütler verildi.			
Öğrencilerin yanlış öğrenmeleri giderilmeye çalışıldı.			
Öğrencilerin konuyla ilgili eksiklikleri tamamlandı.			
Derste günlük yaşam ile ilgili örnekler verildi.			
Sınıf yönetimi etkili bir şekilde sağlandı.			
Öğrenciler, işbirlikçi çalışma etkinlikleri gerçekleştirdi.			
Derste öğretilenler özetlendi.			
Öğretim sürecine ilişkin değerlendirme etkinlikleri yapıldı.			
Sınıf içi etkinlikler öğrenci tercihleri doğrultusunda düzenlendi.			
Kullanılan materyaller ders kazanımına uygundu.			
Öğrenciler grup temelli tartışma, inceleme veya materyal üretme çalışmaları gerçekleştirdi.			
Öğrenciler, ders süreci hakkında rahatlıkla sorun veya düşünce paylaşımında bulunabildi.			

Öğrenci Sınıf Gözlem Kontrol Formu**Gözlemci:****Tarih:****Sınıf:**

	Evet	Kısmen	Hayır
Öğrenciler derse hazırlıklı geldi.			
Öğrenciler ders amacına yönelik ön bilgiye sahipti.			
Öğrenciler ders içinde gerçekleştirilen etkinliklere aktif katıldı.			
Öğrenciler dersle ilgili konularda günlük yaşamdan örnekler verdi.			
Öğrenciler ders sonunda öğrendiklerini özetledi.			
Öğrenciler derse katıldı.			
Öğrenciler derse karşı ilgiliydi.			
Öğrenciler derste merak ettiği noktaları dile getirdi.			
Öğrenciler etkinlikleri yönergeye uygun yaptı.			

Derste bulunan öğrenci sayısı:

EK-7. Ders Planı Örnekleri

Ders:	Sosyal Bilgiler
Sınıf:	5
Öğrenme Alanı:	Bilim, Teknoloji ve Toplum
Konu:	Doğru Bilgiye Nasıl Ulaşılm?
Süre:	40'+40'+40'
Kazanım:	SB.5.4.2. Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular.
Değerler:	Bilimsellik, çalışkanlık, sorumluluk, dayanışma
Beceriler:	Araştırma, eleştirel düşünme, iş birliği, medya okuryazarlığı
Yöntem ve Teknikler:	Anlatım, soru-cevap, 5N 1K
Araç ve Gereçler:	Çalışma kağıtları, akıllı tahta, dijital çizgi roman
Ölçme ve Değerlendirme Araçları:	Diyalog hazırlama etkinliği çalışma kağıtları

Girme (Engage-Enter) – Yaklaşık 20 Dakika (İlk Ders)

- Öğrencilere şu sorular sorulur:
 - *Günlük yaşamınızda merak ettiğiniz herhangi bir konuya ya da öğrenmek istediğiniz bilgiye nasıl ulaşıyorsunuz?*
 - *Daha önce hiç araştırma yapmak için kitap, ansiklopedi, dergi vb. kullandınız mı?*
 - *Araştırma yapmak için yakınızdaki bulunan bir kütüphaneye gittiniz mi? Nasıldı?*
 - *Sizce hangisi (kütüphaneye gitmek/İnternet kullanmak) daha faydalı? Neden?*
- Alınan dönütler öğretmen tarafından toplanır.

Keşfetme (Explore) – Yaklaşık 20 Dakika (İlk Ders) + 20 Dakika (İkinci Ders)

- Daha önceden hazırlanmış olan dijital çizgi roman, akıllı tahtaya yansıtılır.
- Çizgi romanın içeriğinden kısaca bahsedilir.
- Diyalogu olan karakter sayısı kadar öğrenci seçilir ve seçilen öğrenciler sırayla çizgi romanları seslendirir. Araştırmacı tarafından gerekli yönlendirmeler yapılır.

Açıklama (Explain) – Yaklaşık 20 Dakika (İkinci Ders)

- Çizgi romanların okunmasının ardından teneffüsün hikâyeyi unutturma riski dikkate alınarak araştırmacı tarafından akıllı tahtada açık olan çizgi roman kısaca özetlenir.
 - 5N 1K etkinliği gerçekleştirilir.
 - *Araştırmacı tahtaya soruları yazar ve öğrencilere yönlendirilir. OLAYIN NE OLDUĞU, NEREDE, NASIL, NE ZAMAN, KİMLER TARAFINDAN ve NEDEN gerçekleştiği tartışılır.*
 - Tartışma sonucunda olayın ana fikri ve vermek istenilen mesaj çıkarımı yapılır.
 - Elde edilen dönütler öğretmen tarafından toplanır.
-

Derinleştirme (Elaborate) – Yaklaşık 15 Dakika (Üçüncü Ders)

- Ders kitabının ilgili sayfası açılarak (s.101-102) gönüllü bir öğrenciler tarafından seslendirilir.
 - Ders kitabında yer alan etkinlikler tamamlanır.
-

Değerlendirme (Evaluate) – Yaklaşık 25 Dakika (Üçüncü Ders)

- Diyalog oluşturma etkinliği için sınıf gruplara ayrılır. Grup sayısı çalışma kağıdı sayısı ile orantılıdır. Dolayısıyla çalışma kağıdı kadar grup oluşturulması gerekmektedir. Daha önceden araştırmacı tarafından hazırlanmış ve çoğaltılmış çalışma kağıtları gruplara dağıtılır. Etkinliğin tamamlanması için 10 dakika süre verilir.
 - Oluşturulan diyaloglar her grupta yer alan gönüllü öğrenciler tarafından paylaşılır.
 - Grubun genel düşüncesi ve nedenleri hakkında konuşulur.
 - Paylaşılan her diyalogdan sonra sınıfın geri kalanı fikirlerini belirtir ve arkadaşlarını değerlendirir.
 - Öğretmen ve araştırmacı, gerekli eklemeler yaparak alınan cevapları özetler.
-

Ders:	Sosyal Bilgiler
Sınıf:	5
Öğrenme Alanı:	Bilim, Teknoloji ve Toplum
Konu:	Genel Ağ Nasıl Kullanmalıyım?
Süre:	40'+40'+40'
Kazanım:	SB.5.4.3. Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar.
Değerler:	Duyarlılık, dürüstlük, sorumluluk
Beceriler:	Araştırma, eleştirel düşünme, dijital okuryazarlık, iletişim, problem çözme, sosyal katılım
Yöntem ve Teknikler:	Anlatım, soru-cevap, 6 şapka, grup çalışması
Araç ve Gereçler:	Dijital çizgi roman, 6 düşünme şapkası poster, akıllı tahta
Ölçme ve Değerlendirme Araçları:	6 şapka etkinliği çalışma kağıdı

Girme (Engage-Enter) – Yaklaşık 20 Dakika (İlk Ders)

- Araştırmacı genel ağın yanlış kullanımıyla ilgili örnek olay anlatır (kendisinin ya da bir başkasının başından geçen, dikkatsizlik sonucu meydana gelmiş bir siber dolandırılma hikayesi).
- Kimlik avı dolandırıcılığı hakkında NTV haber sitesinde yer alan “Adabeyan Kargo Dolandırıcılığı Sosyal Medya Gündeminde: Kimlik Avı Dolandırıcılığı Nedir?” başlıklı haber paylaşılır (<https://124.im/Dclb> Erişim Tarihi 01.03.2024).
- Öğrencilerin ya da yakınlarının bu anlatılana benzer bir durum ile karşılaşmış olup karşılaşmadıkları sorulur.

Keşfetme (Explore) – Yaklaşık 20 Dakika (İlk Ders)

- Daha önceden araştırmacı tarafından hazırlanmış olan eğitici çizgi romanlar akıllı tahtada açılarak karakter sayısı kadar öğrenci seçilir.
- Seçilen öğrenciler çizgi romanda yer alan karakterlerin duygularını canlandırarak seslendirir.

Açıklama (Explain) – Yaklaşık 40 Dakika (İkinci Ders)

- Çizgi romanların okunmasının ardından teneffüsün hikayeyi unutturma riski dikkate alınarak araştırmacı tarafından akıllı tahtada açık olan çizgi roman kısaca özetlenir.
- 6 şapka etkinliği için bilgilendirme afişi akıllı tahtaya yansıtılır ve anlatılır. Ardından süreç şu şekilde işler:
 - Sınıf 3'erli-4'erli gruplara ayrılır.
 - 6 şapkanın da olduğu çalışma kağıdı her gruba dağıtılır.
 - Her grup, 6 şapka açısından çizgi romanda yer alan problemi düşünür.
 - Her gruptan 1 öğrenci seçilerek tahtaya davet edilir.
 - 6 öğrenci rastgele 6 şapkanın renkleri ile eşleştirilir. İsimler ve renkler tahtaya not alınır.
 - Problem, araştırmacı tarafından tekrarlanarak tahtada bulunan öğrencilere yöneltilir.
 - Her öğrenci, grupça yazmış oldukları düşünceleri tahtada seslendirir.
- Elde edilen dönütler öğretmen tarafından toparlanır.

Derinleştirme (Elaborate) – Yaklaşık 15 Dakika (Üçüncü Ders)

- Öğrencilere şu sorular yöneltilir:
 - *Sosyal medya veya çeşitli sitelerde kullandığınız şifreleriniz var mı?*
 - *Peki güvenli bir şifre/parola nasıl olmalı?*
- Elde edilen dönütler öğretmen tarafından toparlanır.
- Kitabın ilgili sayfası (s.104-105) açılarak gönüllü öğrenciler tarafından okunur.

Değerlendirme (Evaluate) – Yaklaşık 25 Dakika (Üçüncü Ders)

- Araştırmacı tarafından belirlenmiş boşluk doldurma ve doğru yanlış etkinliği akıllı tahtaya yansıtılarak rastgele öğrenciler seçilir ve etkinliği doğru şekilde tamamlamaları beklenir.
 - Yanlış veya eksik bilgiler araştırmacı tarafından giderilir.
-

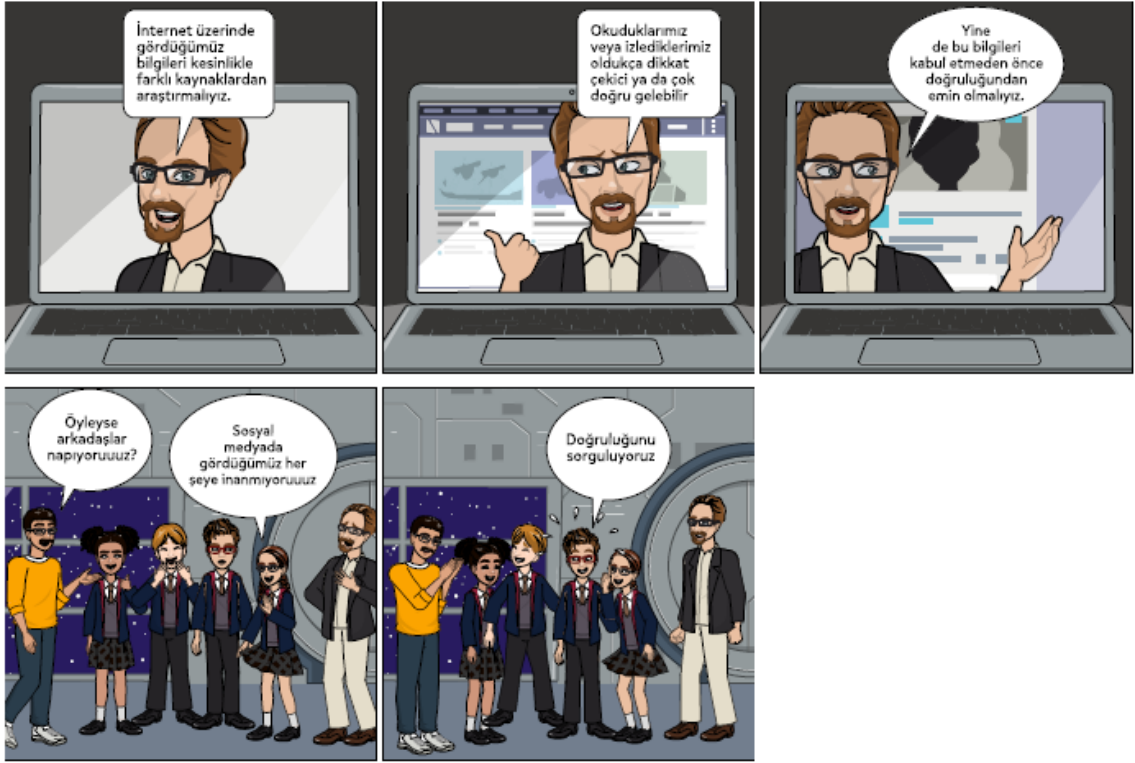
EK-8. Eğitici Çizgi Roman Örnekleri

SB.5.4.2. AMA ÖYLE GÖRDÜM

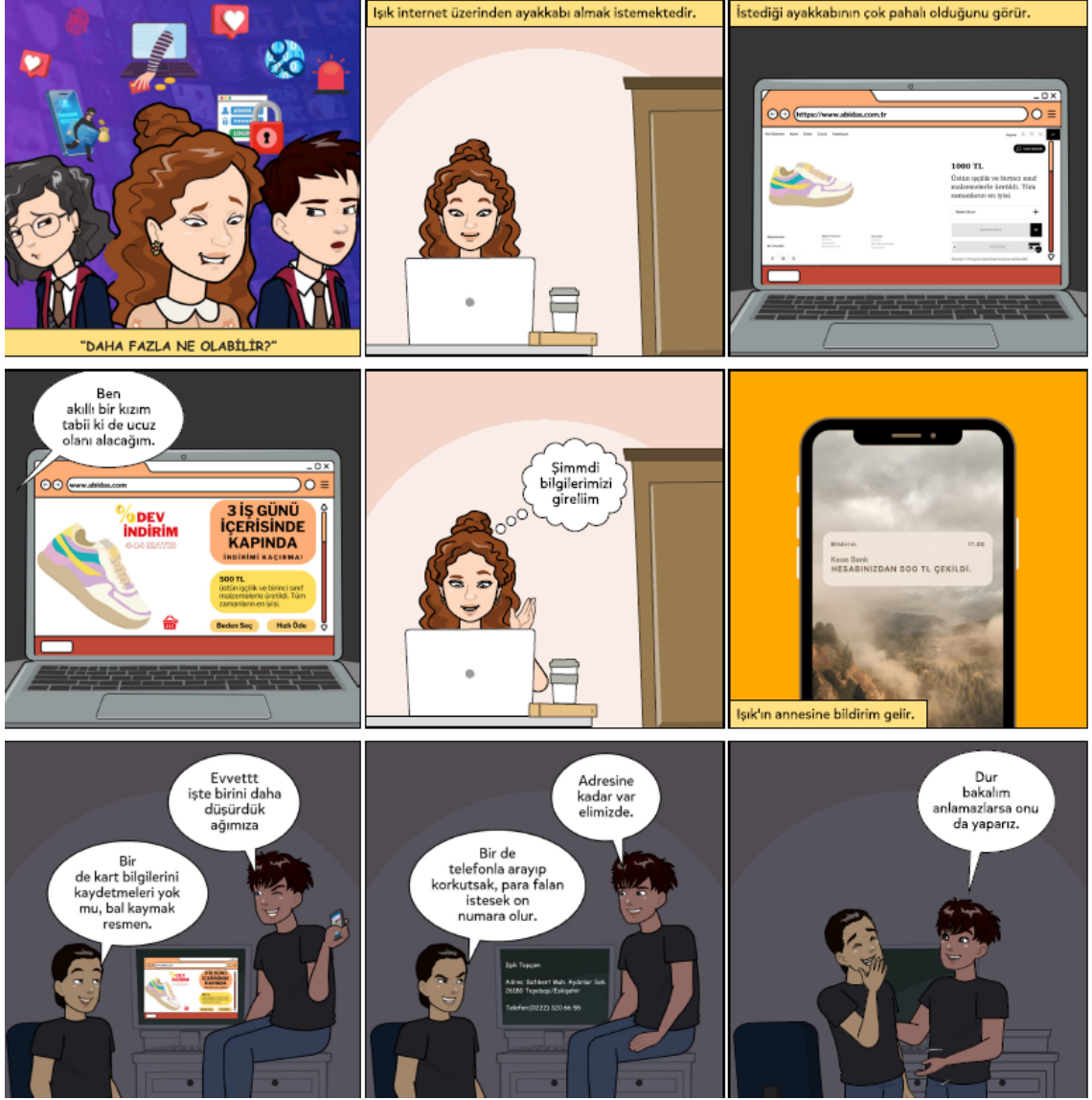

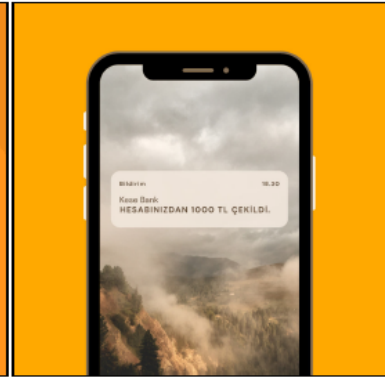
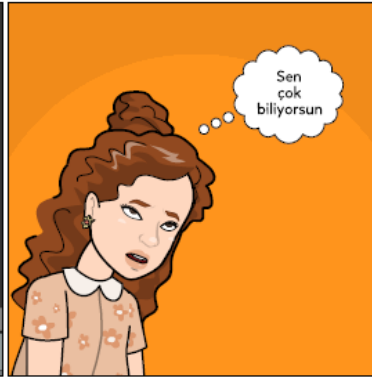

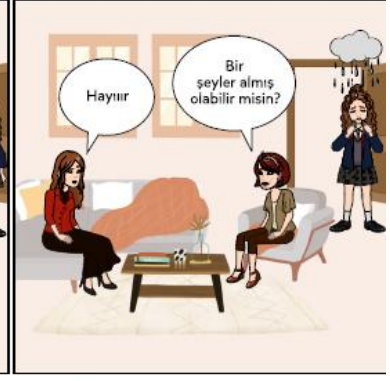
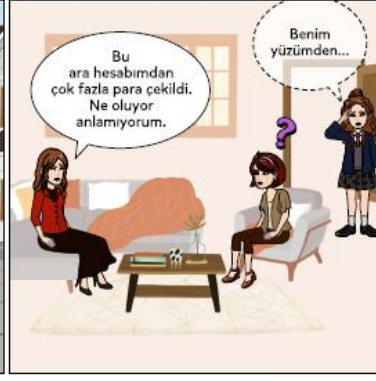

SB 5.4.3. DAHA FAZLA NE OLABİLİR?

ÖZ GEÇMİŞ

Adı Soyadı : Esra Nur CELEP

Doğum Yeri :

Doğum Tarihi :

E-Posta :

Telefon :

ORCID Numarası :

Eğitim Bilgileri:

Lise: Sancaktepe Anadolu Lisesi

Lisans: Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD., Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Mesleki Deneyimi:

2024-2025, Öğretmen, Hüseyin Tolgacan Sipahi Ortaokulu, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

2022-2024, Fotoğrafçı ve Grafiker, Anadolu Üniversitesi Kurumsal İletişim Koordinatörlüğü, Sosyal Medya

Bildiriler ve Görev Aldığı Projeler

Celep, E. N. ve Türe, H. (2024, 20-23 Mayıs). Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitici Çizgi Roman Kullanımına Yönelik Algıları: Metafor Analizi [Sözlü bildiri]. 12. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu (USBES). Edirne, Türkiye.

Celep, E. N. ve Oruç, Ş. (2022, 7-9 Eylül). Geleneksel Çocuk Oyunlarının Öğrencilerin Sosyal Becerilerine Katkısı [Sözlü bildiri]. 8. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu (ISHE). Adana, Türkiye.

TÜBİTAK 4005 Projesi. Proje No:122B244. Değerlerin ve Çevrenin Çizgi Romanı. Katılımcı. (2022-2023).

TÜBİTAK 2209/A Projesi. Proje No:1919B012006323. Geleneksel Çocuk Oyunlarının Öğrencilerin Sosyal Becerilerine Katkısı. Yürütücü. (2020-2021).